

مندرجہ سی :

افلاتون

یونان حکیملرینک الوغلتندندر.
آوروپا ہم اسلام مدنیتی
و آلارنک نار یخچہ سی .
میان عبدالاول الففاری .

حضرت ایوب

اهل الله خیرالله اوغلی .

ادبی مذاکرہ لیر

عبدالرحمن سمدی .

کاشغر تورکلرینک اسلام

قبول ایتولری و ایسکی

کتابلر

نظر خواجه عبدالصمد اوغلی .

قرافلرده مفتبلک م. حسنی .

فویاش ہم آی طوتولر

مترجم محمد کمال ولد مظفر .

فحش و فاحشه لک

طیبہ میقولینا ایوانوا لیکسبہ سی

و اسحاق ابراهیم اوغلی

نذیروف .

«خلفین» لیر مناسبتیلہ

معلم عمر آلاشی .

تربیہ و تعلیم :

«ابتدائی مکتبلر حقتده غی

سؤال گہ جوابلر» . «مکتبلر گہ

دائر» نورعلی نادیف .

مطبوع اثرلر

اشعار .

مراسلہ و مغابره :

مطبوعات خلاصہ سی .

متنوعہ

فضولی .

حوادث .

شورا

عدد ۱۱

ایيون ۱ = سنہ ۱۹۱۳

محرری : رضاء الدینہ بہ فخر الدینہ =

ناشری : «م. شاکر و م. زاکر رامیفلر»

حقیقتی بیان

۱۹۱۰ تاریخدن سوک باصلغان «ابن تیمیه»، «ابن عربی» اسملی رساله لرده گی بعض سوزلرمز اوشبو تاریخدن مقدم طبع ایدلگان «العلم الشامخ» اسملی الوغ بر اثرده بولغان عبارت لرنک ترجمه سی بولوب حقیقتاندر. ۵ نجی جلد «شورا» ده معاویه حقنده بولغان بعض بر فکر لر حتی مذکور کتابده سوبله نگان نرسه لر نك حرفیا ترجمه سی دیورلک روشده بر برینه موافقدر. اوشبو سبیدن معاویه حقنده گی همده «ابن تیمیه» و «ابن عربی» رساله سنده گی سوزلرنی «العلم الشامخ» دن ترجمه ایکنان ده اوز مالی قیلوب یازغان دیب ظن قیلورغه یول باره بر کشینک خصوصی فکر لرنه حواجه لقی ایتمک، مطبوعات ادینه خلاف بولدیغندن تورلی ظن و تهمت لر گه یول قالماسون ایچون شوشی اورنده حقیقتی بیان قیلورغه مجبور بولوق. ابن تیمیه، ابن عربی رساله سینی و بشنجی جلد «شورا» نی ترتیب ایکنان وقتمزده «العلم الشامخ» نی کورمک توگل اسمینی ده ایشتکافز یوق ایدی. عین عالم لرنک احوالی ایله آشنالغمز «قیروان» علم لری ایله آشنالغمز درجه سنده ده یوق (چونکه «قیروان» عالم لرنک ترجمه حال لری حقنده بعض بر اثر لر کتبخانه مزده بار). عین عالم لرندن بعض بر مشهور ذات لرنی خصوصاً زیدیه لرده مقبول عالم لرنک اسم لرنی «نیل الاوطار» نی مطالعه ایتدی کمز سوکنده غنه ایشتدک. «العلم الشامخ» ایله آنک مؤلفی بولغان صالح مقبلی کوبانی اسم لرنی «نیل الاوطار» ده کوردیکمزده خاطر مزده یوق. «العلم الشامخ» اسمنی بز. ۱۹۱۲ نجی یل آخر لرنده غنه ایشتدک. اوزمز که ایسه اوتکان آپریل آخرنده غنه کیلیدی.

خلاصه: ابن تیمیه، ابن عربی رساله لرنده، اوشنداق «شورا» ده غنی معاویه حقنده بولغان سوزلر (صوابی، خطایی) آندن موندن ترجمه توگل، بلکه خالص اوز مالمز ایدی. اگرده ترجمه بولسه لر ایدی مطبوعات ادینه رعایت ایچون بز آنی اشارت قیلوب کیکنان بولور ایدک.

رضاء الدین بن فخرالدین.

۲۹ نجی مای، ۱۹۱۳ سنه. (اورنیورغ).

آتال سوزلری.

معبر «شورا» ژورنالینگ ایچینه هم طشیته فائده لی نرسه لر یازلمقده در. شونک ایچون کندمزچه تورکلک غه ائک فائده لی دیب ییلدکمز بر نرسه نك بو وقت محجه یازلمای تورمقی گه بز هیچ وجه تامخادق. اول ایسه تورکلر آراسنده غنی بوردنن قالمه مقال، مثال

کیی آتال سوزلریدر. اییدی مرحمت قلب «شورا» قابنده «آتال سوزلری» نامیله بر باب آجه کر ایدی. بوکه ایسه تورک ایلی نك هر آتالی اوزلرنده گی بوردنن قالمه سوزلرنی یازیب بورسه تورکلک ایچون فائده سی اولوردی. بو مناسبت ایله بن نارانجی تورکلری آراسنده غنی بوردنن قالغان آتال سوزلرنن بر نجه سن یازیب ییاره م. مقبول اولسه تاغی ده یازیب ییاره چکمی وعده ایدرم:

- ۱) آغریق آشدن کیله، بلا قیاشدن. ۲) آز بیسه آسان تر لرسن. ۳) اوزینی بیلگن خوار ایلاس. ۴) اویات اولوم دن قاتیغ. ۵) ایرنی ناموس اولتره. ۶) آوروئی کیم کورده لاسه شو توشار. ۷) آنا کوروب قز آل، قرغاق کوروب بوز. ۸) نومک لک ات نك قویروغی اورا. ۹) اوی آنسر لگندن، گورانسر لگی باقشی. ۱۰) آتاک غه غه قیلساک بالاگدن شونی کوررسن. ۱۱) آچاک مک غه یکنجه، اونگه مک گه یسون. ۱۲) آت منسه ک آتاک غه باقا. ۱۳) اوزوک ایچون توغلساک یورتوک ایچون اولرسن. ۱۴) آت تابقونچه ایگر تاب. ۱۵) ایشله ساک. تیشلرسن. ۱۶) ایشلی گه تنگ یوزی یاروق؛ ایشلی میگه تنگ یوزی چاروق. ۱۷) اولوغ بولساک کیچک بول. ۱۸) اچ سرک نی آتاک غه (ده) آیتما. ۱۹) اوساک نیز یاییلور. ۲۰) اوزک نی بیک توت، خوشناک نی اوغری توتما. ۲۱) باشده گی موش دن یگما. ۲۲) باش نهدن کتدی؛ دیسه تادن دیکانلر. ۲۳) بولگان نی بوری یر، ایرلغان نی ایق. ۲۴) پول تابقونچه حساب تاب. ۲۵) پولی بارنک سوزی اولک؛ پولی یوق نك سوزی ضوک. ۲۶) تهن نك تازه لغی یاشالق. ۲۷) تولا سوز ایرنی احق قیلور. ۲۸) جان بولسه جهان تاییلور، آس بولسه قزان. ۲۹) جاننن کیچمائی جانانی غه یتماس. ۳۰) حلوه نی حاکم یر، تایاق نی یتیم. ۳۱) زمانه زور نك. تماشه کورنک. ۳۲) عقلسز دوست دن، عقللق دوشمن یاقشی. ۳۳) قل نك عقلی توش دن کین. ۳۴) قورقغانه قوش کورینه. ۳۵) قزم سکا ایقای کیلنم سین تکلا. ۳۶) قصابچی غایغ قایغوسی، قاراجک گه جان. ۳۷) قایناق صو ایچ، کولک طنج. ۳۸) قالمق اورسه ناجی بولور. ۳۹) قلدیک اشه. بیکدیک به. ۴۰) کیچک بولسه ده بای بالاسی سوزلاسون. ۴۱) کوچ آتاسین تانیماس. ۴۲) بن آدیراین یتای دیب، ایشه کم آدیرایدی یتای دیب (آدیرامق - آشقمق). ۴۳) موللانک آیتقان قیل. قیلغانن قیلما. ۴۴) منتاق آشدن، قارنم نك آچی یاخشی. ۴۵) مالی بارنک جانی بار، مالی یوق نك جانی یوق. ۴۶) یورغان غه باقیب بوت سوز. ۴۸) یاتیب قالمونچه آیب قال. ۴۹) یاخشی کورگانن آیتور، عیان ییگانن آیتور. ۵۰) یاندن یار بویی قاچ.

شورا

۱ ایون - ۱۹۱۳ سنه

۹ رجب - ۱۳۳۱ سنه

شورادىمىر والوغى ھادىمىر

افلاتون

ايدىرگە باشلادى. بو وقتدە باشى ۲۰ لردە ايدى. اوشبو استاذنىڭ حضورىندە ۸-۱۰ يىللىرىدا استفادە قىلدىغى مرويدىر.

سقراط ھىكم ايدىلىكىندە، افلاتون ھىكمەگە كروب اوزىنىڭ استاذىنى مۇداپىئە ايدوب قارادى ايسەدە فائىدەسى بولمادى واولدىلدىكى كونلردە آغر خىستە بولدىغىدىن استاذى ايله كورشوب سويىلەشرگە و آگا تسليە قىلورغە موفق بولمادى. شوندى عالم و عاليجناب بر ھىكمىنى اولدىرىلگىرى ايچون «آتە» لىلرگە آچو ايدوب بتون شىركلىرى ايله برابر تاو آرالرىنە كىتوب عزلت قىلدىلر و صوگردهدە علم تحصيل ايتىمك قىلدى ايله چىت مملكتلرگە كىتىدىلر. افلاتون بو وقتدە ۳۰ ياشلارنىدە ايدى. برقە، مصر مملكتلرىندە سىياحت قىلوب افلاتون اوشبو سفرىندە اوقلیدوس دن منطق اوقودى و موندن باشقەدە كوب علم حاصل قىلدى. مصردە ۱۳ يل طوردىغى و مشهور وولقاتى كوزر ايچون ايتالياغەدە باردىغى مرويدىر. سچىليا پادشاھىنگ آچونە اوچراب اوشبو سفرىندە قل بولوب ساتولدى و بر آدم طرفىدىن آزاد ايدىلىكىندە كىرو «آتە» گە قايتوب كىلدى. بو وقتدە افلاتون، كىنگ علم و فضىلت صاحىبى بر ذات بولغان ايدى.

«آتە» گە قايتدىغىدىن صوگ افلاتون، شەردن بر چاقروم يردە (۱) «آقادىموس» اسملى بر آدمنىڭ اورمانلغىدە «آقادىميا» دىبە مشهور (۲) بولغان مدرسەسىنى تاسىس ايدوب فلسفە اوقوتورغە

يونان ھىكملىرىنىڭ اولغىرىدىن بولغان بو ذات، مشهور سقراطنىڭ شاگردى و آرسطونىڭ استاذىدىر. فىلسوف بولمىق صىقتى ايله «ايدە آلېزم» نىڭ مۇسسلىرىدىن و محىر بولمىق صىقتى ايله يونان ادىباتىنى ترقى قىلدىروچىلردن ايدى. دىناغە مىلاددىن ۴۳۰ يل مقدم كىلدى. آنا طرفىدىن «آتە» نىڭ ايسى پادشاھلرىنە و آنا طرفىدىن مشهور يونان ھىكمى و يونان قانۇنلرىنىڭ مۇلنى سولون گە منسوبدىر (۱). اصل اسمى «آرسطوقلىس» بولدىغى ھالده، اوزىنىڭ استاذى اريستون طرفىدىن «پلاتون» اسمى بىرلدى و اوشبو اسم ايله مشهور بولدى. اسلام عالملىرى «پلاتون» سوزىنى «افلاتون» اسمىنە اوزگرتوب عربلەشدردىلر. «افلاتون» اسمىنىڭ اسلام دىناسىنە قايسى وقتلردە كىلوب كىروى ھىقندە معلومات تابا آلمادىق. ھر ھالده امويلر عصرىدىن دە مقدم بولماز.

افلاتون، باشلاب ادىيات و صوگرە ھندسە تحصيل ايتدى. ھندسە نى بىك ياراتدىغى و شول قندە مخصص بولدىغى مرويدىر. بر وقتلر شعر ايله دە شغلىنىدى ايسەدە فلسفەگە كوكل بىردىكىدىن صوگ، شعرلرىنى اوتغە ياقدى. سوفسطالرنىڭ درسلىرىنە بر قدر وقتلر دوام قىلدى ايسەدە بونلرنىڭ فلسفەلرىدىن ھم معنا ھم لذت تالجادى و شونىڭ ايچون دە بونلرنى تاشلاب سقراط مجلسىنە دوام

(۱) يونان خرافاتچىلىرى افلاتوننىڭ يراق بابارى اوزلرنىڭ «ابلون» اسمىدە بولغان بر اھلرى نىلدىن ايدىكىنى زعم قىلورلر ايدى. بعض آدملىر افلاتوننىڭ «الھى» دىبە شەرتىنەدە ارشبو زعمنى سبب قىلوب كورساتورلر.

(۱) بالشوى اىنسىكلوپادى . ج ل يت ۲۴۶ .

(۲) «آقادىموس» اورمانىدە بولمىق مناسبتى ايله بو مدرسە .

«آقادىميا» دىبە مشهور بولمىشدر.

طوغروده کوب اثرلر یازلدی ایسه ده حقیقتی آچیق معلوم توگلدر. چونکه افلاتوننک بری یاشرون و ایکنجیسی ده آشکار بولغان ایکی توری فلسفهسی بولوب اولگیسینی خاص شاگردلرینه گنه فاش قیلدیغی حالده صوکیسینی ایسه عمومی درسلرنده سویله ایدی. تالیفلرنده یازلغان فلسفهسی ده اوشبو ایکنجی قسمدن بولوب اولگیسینی سویله رگه لازم کیلدیکنده رمز و اشارتلر ایله گنه بیان قیلور ایدی؛ شونک ایچون افلاتون اثرلرنده اوزینگ فلسفهسینه خلاف سوزلر، تناقضلر کورلور. لکن فلسفهسینک اصلی، سقراط فلسفهسی بولوب، کوب اورنلرده استازندن یوقاری چیقدیغی معلومدر. دینی و اخلاقی قاعدهلرنده قام سقراط مسنگنده ایدی. افلاتون، الله ناک بارلغینه و برلگینه اعتقاد قیلور (۱) و بتون عالمنک اساسی الوهیت بولوب ماده ناک فانی ایدیکنی، آنچق هر نرسه ناک معنوی بر مثالی بارلغنی و «هیولا» دیه تعییر ایدلمش بو مثاللر. الله ناک صفاتلرندن بولدیغنی سویله ایدی. «روح» ناک باقیغنی ایله اعتقاد قیلوب، بدن وفات بولدیغندن سوک دنیاده قیلغان عمللرینه کوره یا عذاب و یاکه راحت کوره چکنی سویله، بوزوق عمللر ایله مبتلا بولغان روحلر دخی ده برر صنالوب قارار ایچون دنیاغه تکرار کیلوینی ده درست کورر ایدی. طوغروسی افلاتون «روح» علمی حقنده عموما بولمسه ده قسما، تناسخ ایله قائلدر.

افلاتون اوز باشینه برگنه توگل، بلکه بیک کوب مرتبه کیلگان بر توری ماجرانی اوشبو روشده حکایت ایته در: «آلاقده اوطوردیغم و قتده اوزمنک بدغن صورولوب چیقمدده مجرد (جسمسز) بر جوهر بولوب قالدیم. شوشی و قتده هر بر جیت نرسه لرذن آیرلوب اوزمنک ذاقه قایتدم. اوزم هم علم هم عالم هم معلوم بولدم. نقسم شول قدر مهابت و گوزل کورلدی که موگا حیران قالدیم و اوزمنک شریف بولغان عالمندن کچکنه گنه بر کیساک ایدیکمنی بلدم. اوشبو عالمندن، الهی بولغان ایکنجی عالم گه ذهنم ایله آشدم ده تلرر ایله تعریف قیلیمق ممکن بولماغان و قولقلر ایشتمگان روشده بر «نور» ناک یالتراب طوردیغنی کوردیم. شول نورنی تحمل قیلورغه طاقتم یتمادیکندن فکر عالمینه توشدم ده مذکور نور کورلماز بولدی...» (۲).

(۱) «افلاتون، توحید فکرینی یهودیلرذن آلدی» دیویچیلر بار. فقط بو وقتلرده تورات. یونان تلینه ترجمه ایدلمگانلر گندن و افلاتون ایله یهودلر آراسنده مناسبت بولدیغی حقنده خبر کورلما دیکندن بو خبرگه انابت قیلیمق ممکن توگل. اگرده افلاتون توحیدنی باشقه کشیدن آلمان بولسه اول وقتده اوزینگ استاذی سقراطدن آلوی عقلغه موافق اقدرد. (۲) کتاب الجمع بین رأیی الحکیمین. ص ۳۷. صوکتی مسلمانلر موندی سوزلرنی «الفتوحات» و باشقه شوندی کتابلرده کوروب ایسلی

باشلادی. بو مدرسه ناک ایشگینه: هندسه علمی ایله آشنا توگل کیشیلر ناک موندی کورلری ممنوع» دیه یازلمش ایدی. مدرسه، آز و قتده شهرت کسب ایتدی و هر طرفدن شاگردلر جیولوب کامل رغبت ایله اوقورلر ایدی. بو شاگردلر ناک بری آرسطودر. «اشراقیون» دیه مشهور بولغان حکیملر ایشته اوشبو آقادیاده تحصیل قیلغان شاگردلر ایدی. مذکور آقادیاده اوقوچیلر آراسنده بعض بر خاتونلر هم بولوب زور عالملر جملهسینه کردیکلری مرویدر. مدرسه نظامی جملهسندن بری: کولمک ممنوعلگی بولوب، کولوچی شاگردلر مدرسه دن چیقارلورلر ایدی.

افلاتون، آقادیاده درس اوقوتقان و قتده بر ایکی مرتبه دخی سیاحت ایتدی و درس لرینی کیسوب طوردی ایسه ده سوکره بتون وقتینی اوشبو مدرسه گه وقف ایتدی و وفات کونینه قدر اوز وظیفهسی ایله شغلندی (۱). اوشبو وقتلرده بعض مملکتلر ناک اوتولرینه کوره جمهوریت قانونلری توزوب بیردی.

علم، صاف و پاک کوللرده گنه صاقلانورغه، نا اهل آدملر آراسینه تارالوب حرمتسز بولمازغه تیوشلی دیب اعتقاد ایتدیکندن، افلاتون، اولگی و قتلرنده کتاب تالیف ایتادی و تالیف ایله شغلنوجی شاگردلر ناک کامل رضا بولمادی. فقط بو تقدیرده علملر اونودلوب بتولری و یوغالوب کیتولری احتمال بولدیغنی فکرگه آلوب سوک و قتلرنده کتاب تالیف ایدرگه کرشدی ایسه ده اهل توگل آدملر قوللر ناک قدرسز بولماسون دیب، اثرلرینی جیتون روشده بلکه لغز و رمزلر اوزرنده یازدی. آنک فکر نچه بویله ایتوسبیدن، علم، اوتودلو و یوغالودن ده، نا اهللر قولینه کوردن ده صاقلانلمش بولدی (۲).

افلاتون طرفندن تالیف ایدلمش اثرلرذن سلامتلری ده کوبدر (۳). بونلر عربلر و آوروبالولر طرفندن اوز تلرینه ترجمه ایدیلر و آوروبالولر ناک بولغانلری اصل هتتلری ایله برلکده توری اورنلرده و کوب دفعه لر باصدیلر. اثرلر ناک عمومیت اوزره اوزینگ استاذی بولغان سقراط فلسفهسینی ایضاح قیلدیغی مرویدر. افلاتوننک سلامت قالغان اثرلرینی سوفسطالرغه قارشو یازلغان ردیه لر، یاشلرگه مخصوص تعلیملر، کامل ایر بولوب یتکان آدملرگه مخصوص نصیحتلر دیب اوج نوع گه آیرمشلر در.

افلاتون فلسفهسی الوغ عالملر طرفندن تیکشردلی و بو (۱) آخر عمر ناک درس خدمتلرینی اوزینگ معتبر شاگردلرینه تابشروب عمرینی عزلتده و عبادتده اوتکار دیکمی ده مرویدر. اخبار العلماء باخبار الحکماء. ص ۱۴. (۲) کتاب الجمع بین رأیی الحکیمین للفارابی. ص ۶. (۳) بو اثرلر ناک اسملری «عیون الانباء فی طبقات الاطباء» ده مذکوردر. ج ۱ ص ۵۴-۵۵.

۴) دوستك دشمننى دشمن طوئق لازم توگل ایسه ده دوستك دوستینی دوست طوئق لازمدر.

۴) دیناده وقتده دوستلرغه محتاج بولوب طوروغه كوره مال جیوبده شونی دشمنلرغه قالدروب کیتو یاخشیراقدر.

۵) چنلر، سلامت یرلرنی قالدروب تلدرده گی چو وقوتورلرنی ایزله دیکلری کبی بوزوق کولگی آملرده باشقلرنك یاخشیقلرینی کورمی، عیبلرینی گنه ایزله ب طورلر.

۷) آدم، اگرده حقیقی حکیم بولسه فکرنك ماقنالوندن کوتارلاماز، خزینه سنده بولغان علمنی بار کورساتور ایچون کوچله غاز. اوزینی یامانلاوچیلرغه آچولاغاز و آنلردن اوچ آلورغه تنزل قیلماز. چیتلر ایله شغلنوگه كوره اوز حالی ایله شغلنونی آرتق کورر.

دنیادن کوچکان وقتدهده الك صوگ سوزی: «اختیارم بولمادیغی حالده کیلدم، ایندی تله مادیکم حالده کیتهم، شوشی ایکی آراده حیران بولوب یوردم و اوزمنك بر نرسه ده بلمادیکمدن باشقه بر نرسه ده بلمادم» دیکدن عبارت بولمشدر.

افلاتونك وفاتینه حاضرنده ۲۲۶۰ یل بولدی. شوشی مدت ایچنده یك كوب جهان گیرلر کیلوب کیتدیلر، یاگا مملکتلر توژولوب یاشادیلر و منقرض بولدیلر، بو کونده نام و نشانلری قالمادی، اما افلاتون حتی اوزینك رسمی ایله سلامت طورا، باری تیک سویله شه گنه آلمی. موندی حالدرده كوب عبرتلر بولسه کیرهك.

افلاتون، میلاد عیسادن ۳۴۷ یل مقدم تاریخده وفات ایتدی. (۱)، یاشی ۸۲ ده ایدی. «آقادییا» مدرسه سی یائینه دفن قیلندی.

(۱) افلاتون، عیسی پیغمبر زماننده یاشادی و: «نحن قوم مهبزون فلا حاجة الی من یهدینا» دیه عیسی پیغمبرگه ایلرادی، دیکان سوز، درست توگلدر. «افلاتون ثانی»، «افلاتون صاحب السکی»، «افلاتون الطیب» اسمنده باشقه بر افلاتون اسملی آدملر بارلنی بعض بر اثرلردن آگلاشلهده (اخبارالعلماء فی اخبارالحکماء. ص ۴۲ عیون الانبا. ج ۱ ص ۴۹. الملل والنحل. ج ۳ ص ۶۷) بو افلاتونلر موهم آدملر بولمادیغی تقدیردهده هیچ بری حضرت عیسی ایله عصردهش توگلدر.

شاگردلری: «استاذمز افلاتون الله تعالانی معرفت ایتکان ایدی لکن موگا طاقت کیتوره آلماینچه حیرت ایچنده قالدی» دیه سویله ر ایدیلر.

علم وفضیلت صاحبی بولغان افلاتونك بوزوق اعتمادلری ده بار ایدی. بالالر و خاتونلرنك مشترک بولورغه تیوشنی ایدیکنی سویله وی اوشبو جمله دندر.

سیاست اهللری ایچون قانونلر توژوب یردیکی حالده اوزی سیاست ایله شغلنادی. بلکه استاذینك فلاکتینه سبب بولدیقلری ایچون سیاست اهللرندن تام بیزدی، تاوشی کورکام بولمادیغندن خطیلق ده ایتادی. لکن سوز سویله رگه ماهر و سوزلری ده اثرلی بولور ایدی.

افلاتون، عادتندن طشی زبراک، آچوینی یوتوچی و یك آز کولوچی، یومشاق کولگی، مرحمتلی بر ذات ایدی. اوشبو مناسبت ایله «الهی» دیه مشهور بولدی. اورتا بویلی، کیگ ییلکلی، قوی صقاللی وقوی ساجلی، سوداوی مزاجلی بولوب دایما فکر دریا سنده یورر ایدی. یاشلگنده سلامت بدنی بولسه ده سفر مشقتلری کوردیکندن بدنی ضعیفله ندی و شونك ایله برابر غایت قناعتلی ایدی. عمری بارنچه خاتون آمادی، غفت و فضیلتدن آیرلمادی (۱).

افلاتونغه نسبت ایدلگان عبرتلی سوزلرنك بعضیلری (۲) اوشبونلردر:

(۱) خلقلردن یراق بولغان عالمرگه یاقین بولکر، خلقلرغه یاقین بولغان عالمردن یراق طورگر!

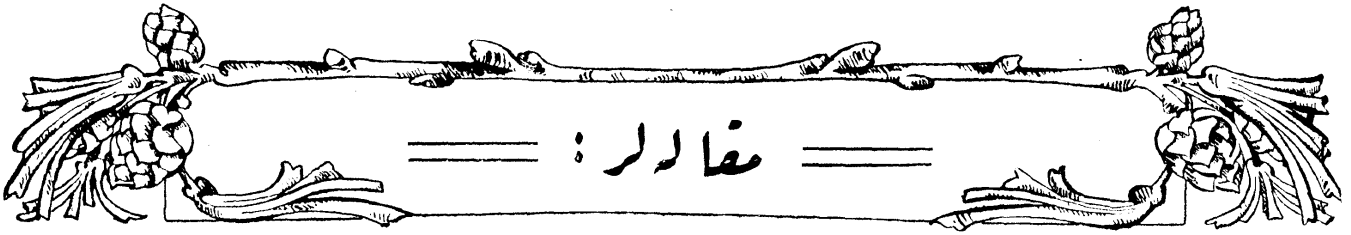
(۲) حلم - کوچ یته طوروب اوچ آماودن، زهد - کوچ یته طوروب بوزوقل قیلماودن عبارتدر.

(۳) اوزگرده بولماغان یاخشی صفتلر ایله سزنی مدح ایدوچیلر کونلرنك برنده سزده بولماغان بوزوق صفتلر ایله ذم قیلده آلورلر.

کیته، شوندی آدملرنی اولیالقی، «المتصرف فی القدرین» لك درجه لینه مندرلر. حالبوکه موندی حاللر ایله اولیالقی نك مناسبتی یوق. بو اشلر الله تعالی نك اوزینه گنه معلوم بولغان طبیعت سرلرنددر. ابوزیدنك: «اوز تمندن صورلوب چیقم» دیکان سوزینی، آندن مک یل مقدم افلاتون سویله گان. آندی اش (самогннновъ) بو کونده آوروپا و آمریقادده عادی موده حکمن آلورغه یاقتلاشقان.

(۱) افلاتوننك بو درجه ده عالم و کمالات صاحبی بولونینك سببیه احتمالکه خاتون آلاویدر. تاریخ ایله معلوم بولدیغینه كوره دنیا نك مشهور آدملرنك کوبره کلری خاتون آلامان آدملردر. خاتون ایله معاشرت ایتک و بالالر تربیه سی ایله شغلننك سببندن یوق شغللرنی بار ایتو توگل، بلکه بار علملرنكده یوغالوب بتوی معلوم.

(۲) «الکلم الروحانیة» صاحبی: «لا تقسروا اولادکم علی آدابکم فانهم مخلوقون لزمان غیر زمانکم» سوزینی ده افلاتونغه نسبت ایتشدر. ص ۸۰

آوروپا ہم اسلام مدینتی و آلارنک

تاریخچہ سی

آوروپا مدینتی قبول ایتارگہ تیوشلیمی، توگلمی؟ مسئلہ سی بو کونگی مسلمانلرنک فیکرلرن اشغال ایتمکده در. بزم ایٹ قارا بر طائفہ، کیرک آوروپا مدینتی و کیرک باشقہ مدینت بولسون مطلقا درست توگل؛ چونکہ اسلام، مدینت دشمانیدر، کبی فیکرده یاشامکده لر. لکن بو ایٹ یا کلس بر ظن و تخمین در. والفجر سورہ سندہ قرآن آیتہ در: «الم ترکیف فعل ربک بعاد. ارم ذات العماد التي لم یخلق مثلها فی البلاد. وغود الذین جابوا الصخر باواد وفرعون ذی الاوتاد...» ایشته بو آیتلرده عاد و غود قوملری ایله فرعونلرنک اخلاقلری صوگ درجہده ذم قیلونسده آلارنک مدینلرن: عاد قومینک دنیاده مثلی بولماغان شہرلرن، غود قومینکده طاشدن یونوب بنلر یاساولرن، فرعونلرنک عسکری کوب بولوچیلغن مدح ایتولگاندر. اگرده مدینت دیگان نرسہ نفس امرده مذموم بر شی بولسہ ایدی، اللہ تعالی بو قدر آتاقلی یاوز قوملرنک مدینتیرینی مدح قیلاماز ایدی. شولایوق اگرده اسلامده مدینت مکروه بر شی بولسہ ایدی، سلفلر و اولگی اسلاملر بو کونگہ قدر اونوتولماغان بیوک بر مدینت تاسیس ایتمگن بولورلر ایدی.

اما خصوصی آوروپا مدینتینہ کیسہک: بو ایسہ اوزلرنک اقرارلری و اعترافلری ایله ایسکی اسلام مدینتدن آلوغان و بر قدر تکامل ایتولگاندر. دیانت و ملیت کبی ایٹ عزیز شیلرمنزی محافظہ ایله برلکده بو کبی بیوک بر مدینتی قبول ایتمک نیچون جائز بولماسون؟ فقط یاپونلر کبی بزده یاوروپالیلرنک مدینت برده سی آستنده مستور قیلونغان خارق العادہ اخلاقسزقلرن طاشلارغہ و آندن کامل درجہده اجتناب قیلورغہ تیوشلیمز.

بو اورنده جزئی بر مناسبت ایله، آوروپالیلر، اسلام مدینتی نیچک اقتباس قیلغان و بو مدینت آوروپا نیچک ظهور ایتکان، آنک سبیلری نلر ایکانلگینی قسقلق ایله گنہ بیان ایتمک

مناسب کورلیدی. «الاسلام والنصرانیة» اسملی کتابده آیتہ در: بتون آوروپا علم ایله دین نزاعلری میدان آغان ایدی. علم طرفدارلری، علمنی ترقی ایتدرو ایچون تورلی جمعیتلر تاسیس ایتدیلر و تورلی حزبلر (پارٹیہلر) تشکیل قیلدیلر؛ فونہ اوشبو جمعیتلر و اوشبو پارٹیہلر اهل اسلامدن بتون اسباب مدینہنی اقتباس ایتارگہ طرشمقده لر ایدی. بتون یاوروپا دنیاسندہ مدینت مؤسسلی اوشبو پارٹیہ اهلریدر. ۱۱ نجی سبب اوشبودر: الک وقتلرده «دین». علم گہ غلبہ ایتہ ایدی. چونکہ اول وقتلرده دین طرفدارلری بیک کوب، اما علم طرفدارلری ایسہ آز و بیک ضعیف ایدیلر. کونلرک برنده بولارغہده اللہنک رحمتی ایرشوب اندلس کوگندن «آداب محمدیہ» بالطراب طودی. بتون خلق بوگا اقبال قیلدیلر. عموماً اوشبونک ایله اشغال ایتدیلر. ایٹ آخرده بوٹک خبرلی تیجہ سی بولوب، بتون یاوروپا عرب علمینک نوری ظاہر بولورغہ باشلادی. اوشبو ایکی نور بر قدر نفوسده استعداد تابدیلر. دین باشقلرینک غلو و اسراف قیلوب مضایقہ ایتولری، قوت استعمال قیلولری، عقل و وجدان نورن سوندرگہ طرشولری، ظلم و جبرلری بیک کوبایکاج فطرت انسانیه تحمل ایتہ آلمادی. شعور انساننی بولاردن قوتلورغہ چارہ ازلہرگہ باشلادی. بیکہ بر قدر استعداد کسب ایتدی. قایچانکہ آکا بایاغی ایکی نور ظاہر بولغاچ (آداب محمدیہ ایله علوم عربیہ نورلری) (۱) شعور انساننی آلارنی ہدایت ایتوب اتخا ایتدی. آکاغنه یوزی ایله اقبال قیلدی و آندہ غنہ فائده سن تابدی. بو ایسہ آکا، دین اهلینک علم اهلینہ ظلم قیلولری، اوط ایله یاندرولری، وطنلردن سورولری، علم طرفدارلرینہ برده یاقتی دنیا کورسہ تاو- لری کبی ایٹ کوگلسز فاجہلر صوگنندہ غنہ نصیب بولدی. دیک: بو ایکی نور یاوروپا دنیاسینہ بیک زور تلہک و قربانلر، ایس کیتارک فدایلک ہم داهیلک کورسہ تولری سایہ سندہ گنہ حاصل بولغاندر. یاوروپا اوزلری آتاغان قارائنی عصرلرنده دین باشلق لری، یاگا فیکرگہ کرگان حکومتلرگہ ہم دہ مستقل فیکر ایلرینہ بتون جانلری و تہنلری ایله مقاومت ایتلر ایدی.

(۱) بو اورندہ غی علوم عربیہ دن خصوصی ادبیات عربیہ مراد توگل، بلکہ عربکہ منسوب، عربده معروف ہمہ علم و فنلر ارادہ قیلوغشدر.

علم طرفدارلری جمله سندن مشهور «ایراسم» ده بار ایدی. اصلاح دینی اربابی نصرت تابقاچ دخی ده ایسکی دین باشلقلری مسلکینه توشوب، اوزلرینک اعتقادلرینه خلاف فکر پوروتکان کسه لرگه اولم جزاسی بره باشلادیلر. بوندن صوگ ایراسم و آنک ایله برلکده حریت و اراده شخصی استقلالی طرفدارلری اصلاح دینی اربابی ده طاشلادیلر. آلاز تورلی فرقه لرگه بولونگان هم اوترشکان حالده قالدیلر. ایك آخرده ایراسم ده: مین بولارنی بو قدر عالم گه دشمان بولورلر دیب اولیلاماغان ایدم! دیمشدر.

۳ نچی سبب: اختلال و انقلابدر. بو اورنده فرانسیه اختلال کبیرینی و آنک دین باشلقلرینه قیامت کبی قورقچلی بر شی اولدیغینی ذکر ایتەرگه برده حاجت یوق. چونکه بو، تاریخده معلوم واقعه در. بوندن صوگ فرانسیه حکومتی اعلان رسمی ایله اوزینک توتقان هیچ بر دینی یوق ایکانلگن اعلان ایتمشدر.

۴ نچی سبب: خرافاتدن عبارت بولغان خریستیانلقنی طاشلاولریدر. خریستیان دین باشلقلری نيقدر دینلرینه اخلاصی وغیرتی بولسه لرده بلکه خارق العاده بر اجتهاد صرف قیلسه لرده علم طرفدارلری و مدنیت حایلری همه سی آندن طابوشه لر ایدی. فرانسیه ملتی الکندن نيقدر کیسه عاشقی بولسه ده صوگندن کیسه گه دشمان بولوب قالدی هم ده دین باشلقلرینک حریتلرن تحدید قیلونی موافق کوردی. پروتستانت رئیس لرینک بری فرانسیه شهرلرینک برسند شغرم خلق الدنده ۱۹۰۱ نچی سنده سویله گن خطبه سنده: خریستیانلقنک خاصه دینیسی هم فائده اجتماعه سی قالمالغانن بیان ایتدی. ایشته اوشبو روشده أوروبا دیناسنده علم، دین گه غلبه ایتدی. خلق همه سی دینی طاشلاب یالکر علم ایله شغلنور بولدیلر. بورنغی اسلام مدینیتی اوزلرینه آوب بر قدر تکمیل ایله شوشی کونگی یاوروبا مدینیتی وجودگه کیتردیلر. ایندی بوندن یاوروپالیر علمنی همان احترام ایته طورغان بولسه لر، شوشی کونگی مدنیت ده الی ماشاء الله آلاز قولنده قالاچقدر.

بسس

بو اورنده دخی أوروبا مدینیتنگ آناسی بولغان بورنغی اسلام مدینیتی وجودگه کیترگان اسلاملرنگ علوم و فنون ایله نيقدر اشتغال ایتکانلکرن هم ده علوم و معارف ترقیسینه، مدنیت جدیدنگ آباق باصوونه نی درجه ده خدمت قیلغانلقلرن بر قدر بیان ایتهمن.

«دیلامیر» علم هیئت تاریخده ایتهدر: «یونانلیلر آراسنده ایکی اوچ راصد ساناساگ عربلر آراسنده حسابسز کوب رصدچیلر تابارسن!» . کیمیا گه کیسه ک: یونانلیلر ده بر کیمیا تجربه چیسسی تابلاماغان حالده عربلر آراسنده یور ایله مجربلر کوررسن! شونک

شول وقتلرده اندلس شهرلرینک بری بولغان «قرطبه» دن اورنهک آوب، فرانسیه پادشاهلری «پاریژ» اوراملرینی بولاد ایله ترشاتورگه شروع قیلدقلرند. بو ماتور صورتده یاصالناچق وزینتلی ایتلوب توزیله چک مزین اوراملر ده خنزیر کبی ایك قباحت حیوانلرینک قباحت صورتده یورتلورندن خلقنی منع ده ایتکانلر ایدی. پاریژ اوراملرینه آنچق اون ایکنچی عصرده غنه بولای تریه کوررگه نصیب بولدی. حکومتنک، کیسه قاشنده حرمتی بولغان خنزیرلر حقنده بوروشچه فرمان چغارووی مسکین روحانیلرنی بیک زور خفاغه توشردی. اول وقتلرده خریستیان روحانیلری علم و مدنیت گه، ترقی آقندی سینه بار کوچلری ایله قارشى طوردیلر. روحانیلر اوز باشلقلری «انطوان» ایله حکومتلرینک بو ایشینه ناراضیقلرن اظهار قیلوب، خنزیر و ما اشبهلر نك اولگی کی اوراملر ده حریت ایله یورتلورینی طلب ایتدیلر. بو واقعه طوغروسنده حکومتلری ایله روحانیلری آراسنده کوچلی مخالفت حاصل بولغان ایدی. نهایت حکومتلری ده روحانی لرینک شخصی کیفلرینه مخالفت ایتودن قورقدی. چونکه آلازینک شخصی کیفلرینه مخالفت ایتوده ایدی بر عذاب بولاجق اعتقادی بتوب یتمه گان ایدی. حکومتلری ده بو سیدن روحانیلر نك طلبلرن قبول ایتارگه مجبور قیلوندی. فقط خنزیرلر نك مویونلرینه هیچ اولماغانده بره در قکهر او تاغوب چغاررغه فرمان ناراندی.

خنزیرلرگه قکهر او تاغوبقنه، طاشدن یاصالغان و توشالگان مزین اوراملر ده یوررلک جمال حاصل اولورمی؟ آیرم بره در ماتورلق کیلورمی؟ کونلرده بر کون فرانسیه قرالی «فیلیپ» اوزینک خصوصی آطینه آطلانوب شهر اوراملر نده یوررگه چغار. شولای خوش کوکل ایله سیر ایتکانده گنه قرالینک آطی، یولده اوچراغان قکهر اولی بر خنزیردن قورقوب کیتارده قرالنی کوتاروب ارغتوب یارر. قرال مسکین طاشقه یغلوب توشه رده اوشبو سبب ایله وجودی ده نابود اولور.

۲ نچی سبب: دین باشلقلرینک بو قدر جانسز حرکتلری علم طرفدارلرینک غیرتلرنگه آرتدرا ایدی. آلاز همان اوز مسلکلر نده ثبات قیلانر و همتلرینه برده فتور کیلمیدر ایدی. بولارینک اشى بیک آغه کیتدی. عامه ناسقه. فائده لی بیک کوب حقیقتلرنی کشف قیلدیلر. بر قدر عقالر اوپاندی. بولار ایله دین باشلقلری آراسنده قانلی صوغشلر باشلاندی. غلبه هر ایکی طرفده آلمشوب یوری ایدی. «اصلاح دینی» یعنی پروتستانت اربابی ظاهر بولغاچ، علم طرفدارلری ده آلازغه قاتشدیلر. چونکه آلاز بو اصلاح دینی اربابندن ده علم یولنده مجاهده ایتوچیلر بولور دیب اولیلر ایدی.

ايچون كيميا ديگان ايگ ييوك فن يالكر عرب ككشفياتدن سانالمشدر .

اسلاملر فن رصد و يولدزچيلق ده ده فوق العاده بر ترقى ايتوب حتى « جاذبيت عامه » قانونى كشف ايتارگه يقين كيلگان لردر . طنطاوى حضرتلرى : « كره ارض ايله باشقه سياره لرنگ بزرگه معلوم بولغانلرى قوياش تيره سنده دور ايتو فكىرىنى آروپا علماسندن محترم « كوپرنيكوس » كشفياتدن سانامق بيك خطاددر ، چونكه بو فكر ايسكى عرب و فرس حكمت كتابلرنده نيجه و نيجه شرحلر يازلنوب اصلاح و ايضاح قىلونغان بر حقيقت قديمه در ، ديه در . هر نه قدر بيك كوب افديلر ، ايسكى عرب مدنيتى و كشفياتى ايله ماقناحق ئله نيجه ايرگه باروب قارتايوب بتكان بر قارتچقناك ياش وقتده غى ماتورلغى ايله ماقنانووى قىيلندن بولادر ديب اعتراض ايتسه لرده مينمچه بزم همه زگه ايگ محترم بولغان اسلاف كرام حقدده طوغرى فكر ، درست اعتقاد اورنلاشدر لرل ق تاريخى حقيقتلرنى . بيان ايتو البته اهميتدن خالى بولماسه كيرمك . تاريخى جهتدن هم دينى جهتدن بيك ياخشى غنه فائده كيتره چكدر . شونك ايچون كيله چكده بو طوغرىده معلومات بيرلور .

ميان عبدالاول الغفارى .

حضرت ايوب (۱)

«اوش» شهرينك (۲) اوتوردق كيك ميداننى احاطه ايتكان ييوك قارلى تاوولارنك شمالده خيلى كيك گنه بر آراق تاوغه يروب كره . بو آراقنك ايكلكى ۵ و بويى ده ۶۰-۵۰ چاقروم قدر مسافه بولور .

بو آراقنك شرق و غربنده صارغلت توسده توپراق تاوولارى ، شمالى غايت ييوك تاش و توبه سنده بتمى تورغان قارلى تاوولرى و بو تاونك شمالندن «بشپك» شهرينه (يدى صولايتينه) باروب چغا . تاونك قالونلغى (جهيه وليگه) ۴۵ كونك يولدر .

بو آراقده غى يرلرنى صوغارمق ايچون تاودن زورغنه صوده آغوب توشه ؛ ايكى آراقده غى آچقلىق يرلر تيگرلك ،

(۱) ۷ عددلى «شورا» نك مراسله و مخبره قسمنده گى ملا على بيكتورلى افندينك «غولجه» دن يزدق استفسارى مناسبى ايله ، بو مقاله نى يازوب «شورا» اوقوچيلرينه تقديم ايتهم .

(۲) توركستان ولايتى فرغانه مضافاتى نك بش شهرلرندن برسى خوقندنك شرقده ۸۱۰ چاروم مسافه ده .

غايت منبت و فراوان ، يرلرنك همسینه ده ايگن ايگه لر . تاودن توشكان قار صووى ايله صوغارالار .

آراقنك ايكى طرفنده بولغان توپراق تاوويتلرندە ئلك بهارده ياخشى پچانلك ، اوت اوسسه ده ، هوانك نهايت ده قاتى اسسيلگندن ايون ايول ايلرنده اوتلر بارده كويوب بته لر . تاوولر ياپ يالانچاق قالالار .

توبه ن آراقده چه چوله تورغان ايگه لرى ايگ كويى شالى (دوگى يارمه سى) آندن قالا بغداى ، پاخته و باشقه لر . بو آراقنك ايگ ييوك قشلاغى «جلال آباد» اسملى زورغنه بازارلى قريه (۱) بولوب كوزده قوى سوداسى شهب بولادر . يدى صولايتندن آلوب كيلوب ساتالار . آط صغر سوداسى ده بولا .

جلال آبادنك اوزندن اوشبو اوچ نرسه چيغا و اطرافقه كيته : دوگى . بال . هم تاران اسملى تامر . بو تامرنى يردين قازوب آلار . كيدروب كيليده اون كى توبه لر . بو تاران كون زاولدارينه كيته ؛ زاغرايتسه غه چه يبره لر . فقط تاسف كه ، اوشبو سودا مسلمانلرده توگل . تاراننى قازوب آلا تورغان يرلر خزينه نكى حسابلانا . يرلى خلق قولنده وقتده تاران يرى يلغه ۷ صوم غه غنه بيريلگان . كوزى آچق بر نهرمن كيلوب اشله ته باشلاچ بهانى آشورمشلر . نهرمن بر سنه ده خزينه گه ۵۲ مك صوم توله سه ده ، اوزى دورت يوز مك فائده ايتديكنى سوبله ديلىر .

بو يرنك توب خلقلى قرغز بولسه لرده ، «جلال آباد» اسملى قريه نك بو كونگى خلقلى «سارت» اسمنده يورتلكمه

بولغان توركستان توزكلى «اوزبهك» لردر . فرغانه ده بولغان شهرلرنك همسندن جيولوب توطن ايتكانلر . سوداگرلرى همسى سارتيه لردن ، بر نچه گنه تاتار ايله روس دوكانلرى ده بار .

«جلال آباد» نك شمالنده اوچ چاقروم قدر يراقلده ، تاونك بيتنده ، اوپوم سماق يرلردن بر نچه قاينار چيشمه لر

چيغا و آغوب ياتالار . بعضلى بيك اسسى ، بعضلى معتدل ، حتى بيك صووق لرى ده بار . اوزلرى بيك طبق . بو صولار غايت ده فائده لى ، كوگرت و ايزويست معدنندن كيله ديب گمان قىلالر (۲) .

لكن يرلى خلق بو صوغه «حضرت ايوب» ديه اسم بيرگانلر ، آنلرنك اعتقادلرنجه : حضرت ايوب آورغانده شول يرده ياتوب

شوشى صولايله قويونوب صحت تامش . بو صوانك معجزه سى ايش . توركستان مملكتى روسيه دولتينه الحاق ايتولگچ و بونك

(۱) بو اولغه «تنگان» دن تيمر يولى كيلتوررگه مشهور مهندس كاواليوسكى گه رخصت بولغان ديلىر .

(۲) شوندىن ايكى چاقروم اطرافده «شور بلاق» اسمنده يته بر چيشمه بار . تاش آرالارندن آغا . شول قدر آچى هم تولى ، مونك ياننده بحر خزر صووى بال كى قالا .

نذرین آلالر. بونی کورسه توب یوروجیلری شول قدر نادان خلقلرکه حتی اوقو یازوده بلمیلر. برسندن:

— یو یرنی مونچه ماقتادگر، بونگ طوغروسنده بر تاریخ کتایی ده یازغاندرسز؛ دیب صوراموه:

— یوق، مین خط سواد بلمیم (یازو تانومیم دیگانی بولا) دیدی.

— آلائی صولک سز مونگ حضرت ایوب نقی ایدکن قایدن

بله سز؟ دیدم.

— آتا بآدن قالب کیلگان؛ آلاز ایتووندن بله سز. دیدی.

— صولک سز نیک اوقومادگر؟ دیدم.

— بزگه اوقو تعامل ایاس (عادت توگل دیگان سوز) نوغای لار

ایله روسلر اوقورغه بیک هودس قیلالر ایکان، دیدی.

جلال آبادنگ شرق جنوبنده ینه بر اوی بار؛ اوستده

بر آغاج بار مونه شوشی روشده آرقلی: — آغاجینگ بر

طرفینه بایراق (فلاق) ایله لر؛ بر طرفینه قوتاس (۱) قلی؛ بو

بایراق ایله قل توشده قبر اوستده نیمیسکی تهری فورمانده قالا.

بر کون مرغیلان قبرلگندن اونکانده قارا بر اورس بورکین

آلدی ده ناسکی تهری گه قاراب چوقندی؛ مین: «بو بیت سارتسکی

قلادیشچه، نی روسکی» دیدم؛ «نه نیک تهرسی بار؛» دیدی.

بو یرنی یونس پیغمبر قبری دیله لر؛ حال بوکه یونس پیغمبر

عراقده «نینوا» شهرنده بولمش و پراخود یوررلک دریاسی

اولمش هم یونس پیغمبرنی بالیق یوقش؛ بو یردن آغوب کیله

تورغان دریاده تیز آغوندن کیمه توگل بالیق ده اوتله آمیدر؛

صووی آز، آرقلی سارت عرابه سی ایله اوتله لر؛ بو تاو باشنده ده

ساده دللرنی تالاوچیلر بار. بو طرفده پیغمبرلرگه نسبت بیرلگان

مازارلر کوب؛ فقط، بونلر ایتکان کی هیچ بر پیغمبر مونده

اولمامش؛ «اوش» شهرنده اولان «تحت سلیمان» توغروسنده

معلومات بیرسه م کیره ک. انشاءالله.

اهل الله خیرالله اوغلی. (خوقند).

(۱) قوتاس تاو صییرینه ایتله. اوزی قالون، آباغی قسقه غنه،

قویرغی کولته کی بولا. قواغه ایله شکانی ایله شمه گانی ده بولا.

کبی یرلرنگ بارلغی معلوم اولغاچ روسیه دن دوقتورلر کیلوب، کیمیاوی تحلیل ایله صونگ فائده لرینی بلنگاچ، حوضلر قازوتوب، تروبالر ایله صونی چغاروب. اطرافلرنی سیمنت ایله نغو تقانلر. آورولر کیلوب قویونور ایچون قوبالیلر، وانتی لر، طورر ایچون نومیرلر، باراقلر قیلمشلر.

سارتیه لرنک اوزلرینه مخصوص حوضلری بار. اوسته

عمارتلر، چیشنو بوله لری، کروب یوونو بوله لری بار. اوز

تعبیرلرنجه بو اورن «حضرت ایوب» توشوب قویغان اورندر.

بو تاو اوستده برنجه گنه سارت یورتلری، بش آتی چای

خانه، هم آسخانه لری بار. بر مسجد، هم بر ایکی قبر اشارتلی

بار. گویا حضرت ایوب قبری ایش. قبر یانده قوی موگوزلری،

قواقلرینه به یله ب کیتکان ارم چوپره کلری تولی.

روسلر کیلوب توشه ر ایچون نومیرلر، بتون اطرافن آقاس

هم ده آرتش آغاچلری اوتورتوب باچه یاصاغانلر. آرتش ایله

آقاس آغاچلری شول قدر هوانی صافلاندرلرکه، تعریفکه قام

عاجز. کیلوچی آورولرنی قازامق ایچون دوقتورلر تورالر.

برنچی اییوندن باشلاب ۳۰ نجی سنتابرگه چه هر تورلی آورولر

کیله لر. دوقتورلرنک امری بوینچه کونیه ۲-۳ مرتبه، تاودن

چقمش صو ایله یوونوچیلرنگ اکثری صحت له نوب کیتله ر.

بو یرنک مشهور اسمی «حضرت ایوب» در. برنچی

اییوندن ۳۰ نجی سنتابرگه چه بوچته و تیلیغراف لر قورولا (بوچته

آت ایله؛ تیلیغراف اوش تاوندن کوزگی واسطه سیله خبرله شوله)

سنتابر بتکاج بارده جیولا. باراقلر، قویونه تورغان قوبالنی لر

بیکله نه. فقط سارتیه لرنگ توشه تورغان اورولری (اوز تعبیرلرنجه

حضرت ایوب قویغان اورون) غنه بیکله غه ینجه قشن یازن کشی لر

قوبنالر.

بو یرنک توپراق و تاو بیتلرن قازوب بتزگانلر؛ آلتون کوش

ازله گانلر. چققان تاشلر آراسنده آلتون کوش کی یالتراوقی

معدنلر بولسه ده بیک آز بولو سبیلی همه سی اشله غنی چه تاشلانغان.

هر یر فائده لی، و گوزل یاخشی منظره لی اورونه سارتیه لر

قبا، مسجد یاصاب بو کی اورون غه «مازار» اسمی بیروب تورلی

خرافات صانقانلرینه کوره، بو معدن صولری ده «مازار» اسمندن

قوتولمای «حضرت ایوب» تیتولن آلمش. شول یرده گی مسجد

یائده غی قواقلرغه تورلی ارم چوپره کلری به یله ب، کیلگان هر

بر ساده دل سارتیه و قرغزلرغه هر بر یرن کورسه توب؛ بو قدم

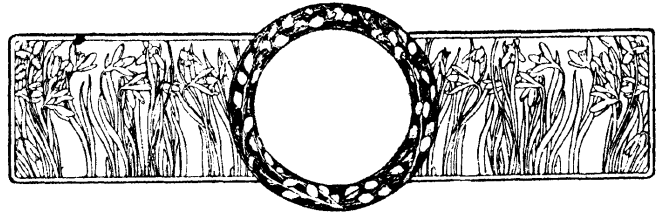
یری، بو مازاری (قبری) . بو اوتورغان اورنی، بو یاتقان یری

بو خالاسی، بو آتاسی، بو فلانی . . . دیب همسینه ساده دلنگ

بر شاعرگه طبیعتک هر نقطه سی ناچار، هر نرسه سی سویکمسنز طویولا. آنک ایچون طبیعتک بر یرنده ده ماتورلق علامتی کورغی. بلکه طبیعتده گی هر نه یر، هر جان، آنکچه مظلوم. هر برسی اوزینک طورمشندن راضی توگل. شاعر آلدنده همسی اوزلرینک حیاتدن زارلانا. همسی آگا اوزلرینک قایغوسن سویلیلر، کبک. کوکده گی یولدزلرده، آنک نظرنده، گوپه، بتون طبیعت کوزندن اختیارسز اتلوب چقغان و قایده تامارغه بلمیچه آبدراشوب، مولدره، موگیشوب تورغان آچی کوز به شلری. آنکچه آئی ده تیره قایغوسندن یانوب، اوتقه نه یانه نگان توسلی. حاصل بو، شاعر نظرنده بتون طبیعت، بتون طورمش مجسم موگ، مجسم قایبی، مجسم آچی کوز به شی، مجسم بر فلاکت و جهنم اوچاغی، مجسم یه مسزلیک!

حالبوکه شولوق طبیعت و آنددغی حاللر، اینکچی برسینه بالکل باشقه تورلی تأثیر یرد. بوگا، طبیعت، بتوله ای آنک کیریسنجه، بتوله ای شادقلی، بتوله ای ماتور هم قزقلی کورینه. بو شاعر طبیعتک هر نرسه سندن و هر حالتدن شادلق، طورمش لرنندن راضیلق سیزه. بو شاعرگه طبیعتک هر نقطه سنده نفاست کورینه. شول سببی بونکجه حیات - طورمش اوزی زور بختدن سانالا. بو، حتی آنک آرغی یاغنده اینکچی بر بخت نزلهمی ده. شوگا کورده ده بونک نظرنده حیاتدن - طورمشدن ییزگان کشیلر طبیعی توگلک هم مجنونلک بلهن حکم ایته لر.

مسئله ناغی یاخشیراق آچلسون ایچون، مثالگه صاندوچاغنی آلیق. منه بو قوش، طبیعتک شول کچکنه بالاسی، شرق خلقینک ادیبلرینه موگ و زار بنده سی، آه و فغان موزیقه سی بولوب کورینه. آلاز بونک صایراوندن شوننی آکلیر و شولای دیب معنا یرره لر. حالبوکه غرب شاعرلری آندن بتوله ای باشقه معنا چغارالر. آلارچه صاندوچاچک تاوشنده، صایراونده زار و فغان علامتی هیچ سیزلی. اول باری، یاز یتکانلگی هم اوزینه چه چه کلر آراسنده یاکی حیات باشلانغانغی ایچون، جاینگ به شل کییمی بلهن زینتله نگان ماتور آغاچلر باشنده اوطوروب، شادلق موزیقه سنغنه اوینی. اوزینک معشوقه سینه قاوشقان کبک زور به یردم باسی. بتون طبیعتک قارشی کوکل کوته ره تورغان جرلرن اوقی. مین اوزمده هر وقت، صاندوچاچ صایراوندن، شول غربلیلر آغان شادقلی تأثرنی آلام. مینمچه ده اول شولای طویولا. لکن، شونک بلهن برگه، بولارنک هیچ برسینی چنی شول دیب اوزب نه یته آلمیم. بوندی طوریلرده هر کم اوزینک احوال روحیه سی تله گان معنایی آگلاوده تمام حقلی هم آگا یالغز شول حقیقت! شول ماتورا!

ادبی مذاکره لر (*)

ایندی کیلیک « ناراضی » افندی نك: « آدمک خیللری بلهن ماتورالاتماسه، طبیعتده نفاست یوق ایدن اثبات ایتهرگه کیرهک. بونی عبدالرحمن افندی اثبات ایتوب قاراسن! » دیگان سوزینه. بزچه هم چنلقده، طبیعتده، آنک یاراتلش بولو اعتباری بلهن. ماتورلقده یه مسزلیکده یوق. اول بولارنی بلمی. آنک قاراشنده بولار مساوی. بولار تیک انسانلر نك اوز قاراشلرینه نسبتاً بولغان اعتباری بر نرسه لرگنه. آنده هر نرسه، کیرهک اول بز نك قاراشده ماتور، کیرهک یه مسز، کیرهک یاخشی، کیرهک یامان بولسون، فقط طبیعی قانونغا بوی صونب، دائماً « بارلق », « یوقلق » اسمنده گی ایکی تورلی حالتده هیچ توقاوسز دور ایتوونگنه بله.

مثلا: قشقی منظره بلهن جایگی منظره. تبرکک بلهن نوم. بر ملتک بتووی و اینکچی برسینک اوستونلگی. یا که وحشت، مدنیت؛ ظالمک مظلومک، دینلیک دینسزلیک، آتالق آنالق، تازالق یچراقلق، بایلق فقیرلک - منه بولارنک هیچ برسی طبیعتجه ناچارده توگل یاخشی ده؛ ماتورده توگل یه مسزده، بلکه بو حاللر آنک قاراشنده همسی بر حکمده، همسی مساوی. تیک باری شولغنه: اوزینک قانونی تهسه، وقتی یتسه، جای کیسه، چاره سز بولوب طوراً تورغان طبیعی حاللر. باشقه هیچ!

قسقه سی: طبیعتده گی بر تابقر یا که بر نه یر بز نك خوشمزغه کیته و بزگه آندن بره فائده کیله ایکان، بزگه اول ماتورده یاخشی ده؛ اما کیریسنجه، بز آندن بر تورلی ده فائده ایتیمیز یا ایسه اول بزگه زیان کیتزه ایکان آنسی ایندی بز نك قاراشده یه مسزده ناچارده.

بر اوک منظره، بر اوک واقعه، بر تورلی اوک حالدن تورلی کشینک تورلیچه تولقلانوی؛ آگا هر شاعر نك تورلی یاقدن قاراب، آندن تورلیچه معنا چغارولری؛ بره ونک خوشینه کیتکان بر منظره نك. بر واقعه و بر حالنک اینکچی بره وگه اهمیتسز ضویبولوی، اوزی اوک، عالم طبیعتده گی گوزلاک - گوزل توگلک نك؛ یاخشیلق و یامانلقنک تیک اعتباری و نسبی گنه بر نرسه ایکان بزگه آچق کورسه تهسه کیرهک.

منه طبیعتده گی ماتورلق هم به مسزلك ننگ نیدن عبارت بولغان بو واقعهده بزگه آچق کورسه ته .

معمارچیلق ، رساملق ، هیكلتراشلق و موزیقه چیلقده ده گوزللكر فقط نسبی و اعتباری نرسه لر . بو صنعتلرده ده (ادبیات ده غی کبک) هر ملتنک اوز قاراشنده او زینه مخصوص بر ماتورلغی بار . مثلا ، یونانلر نظر ننده بر توری ، عربلر و باشقلر قارامغنده ایکنچی توری بر خصوصیت ماتورلق — ناستدن حسلانا هم بولارنک هر برسندده شول اصولغه بنا اش کوریله .

تاغی بو بار : طبیعت منظره لرینک ، کیرهك ماتورلری ، کیرهك به مسزلی بولسون ، هر وقت بزنگ کوز آلدمزده کورنوب طورغانلقدن ، بزنگ قاراشده : عادی نظرده آلا اهمیتسنلنوب ، عادیله شوب بئکانلر . شونک ایچون بز ، شاعرلردن ، آلارنی اصلده و بزنگ ظاهری قاراشده نیچک بولغان ، شول قیاقده تصویر ایتولردن یگرهك ، ایکنچی بر قیاقده کورسه تولرن کوته مز . بزنگ مودنی بر قیاقتی ، مزین بر کارتینانی کورسه میز کیله . یعنی : شاعر و صنعتکارلر اول منظره لردن بزگه به شرب یا تقان نیندی یات مغالرتابوب چغارا ؟ آکا اوزلرنجه نیچک دیب معنا بررگه تلیر ؟ آلارنک اول منظره لرنی نیندی روشده آکلیسیرلی کیله ؟ آندن نی درجهده متأثر بولالر ؟ حاصل آلا رغه شاعرلرنک ذکا و استعدادلری نیندی کییم کیدروب کورسه ته آلا ؟ منه ، بز عادی کشیلر ، بز عادی کوزلر ، شاعرلردن شونی (выразительность) هم (изобразительность) نی کوته مز و تلیمز . شول وقتده غنه اثرلرینک صنایع نفیسه جمله سینه کره چگی بله حکم قیله مز . ایندی اسلوب حقنده غی اوشبو ملاحظه لرمنک نتیجه سی قیلوب ، اولگی دعوانمی بو اورنده تاغی تکرار آیتمن :

طبیعت عالمنده گی واقعه و حاملر ، شاعرلرنک خیالری و شخصی حسیاتلری بله (ماتورلق یا که ناچارلقلری) اوزلرینک اصلی حاللردن نه زگنده اوزگه رتلمیچه ، ماتورلانمیچه کورسه تلسه لر ، اثرلرنده ذره قدرده نفاست کورلیه چک هم بو وقت محررلر تیک بر فوتوغراف ماشیناسی بولاجقلمده قالاچقلمر .

اخطار : نجیب افندی اوزینک صوگمی مقاله سنده صنایع نفیسه ننگ خاصه سندن برسی ومهمی «تییچنوست» ایکانن اعتراف قیلوی بله ن . اوزی ده سیزمه سدن ، بزنگ شول دعوا مزنی تصدیق ایکن . چونکه بو ، طبیعتده گی نرسه لرنی اوزگه رتو ، آندن ماتیریا لغنه آلوب ، شونی شاعر اوزینک حس و خیال فابریقنده اشله ب ، (یاخشی یا که ناچار حاللرنک یا ایسه ایکسینک برگه) مثالن و قیاقتن یاصاب چفارو دیکدر .

دخی : بره ولر قاراشنده ملی تل ، ملی ادبیات ، ملی حیات و ملی ٹولم آرتق . آنکچه طبیعتده شول حال ماتور . شول سویوکلی . شول حقیقت . نه ایکنچی بره ولرچه ، بو ناچار ، بو به مسز ، بولغان ! آلا رچه بو ، عموم بشریت ایچون زور فلاکت . بتون صوغش ، قرلش لرنک کوچلی سبی یالکز شول ملی حس ، ملی ایندی . شوکا کورده ده بو صوگمیلرچه ، بارندن ده ، عمومی تل ، عمومی ادبیات ، عمومی طورمش هم عمومی ٹولم آرتق . بولارچه . شول ماتور ، شول یاخشی . بولارچه ، ملیت ایچون قربان کیتودن بشریت ایچون فدا بولو زور بخت . حاصل بولارچه ، طورمش مایت طورمشی توگل ، کشیک طورمشی بولورغه و هر کشی ملی و قومی حسنی بر یاقه تاشلاب ، فقط انسانیت حسنی بله نگنه به شهرگه و شول یولده غنه ٹوله رگه کیرهك . منه ، بولارچه شول نفیس ، شول حقیقت !

سویوکلی و الوغ شاعر مر عبدالله افندی توقایف ننگ وفات خبری بزنی نیندی تیرمن قایغیه صالمادی . بو آچی ، بو کوگلسز ، بو قارا و فحیح واقعه کلمر ننگ یورده کلرن نه رتمه دی ، دیسز ؛ بونک ایچون ، البته ، بتون ملت قان آعلا دی . بوکا ایسه مطبوعاتنک قایناوی زور شاهددر .

منه طبیعتنک شول واقعه سی ایچون بزگه نیچون بو قدرلی قایغرغه طوری کیلدی ؟ بونک ایچون بز ننگه اول حدلی قاینادق ؛ سبی ییلگیلی : بو واقعه بزنگ ایچون ناچار ، به مسز کورندی . چونکه بز مونده ، ایگ سویوکلی بر کشیمزنی ، ایگ بونک و فائده لی بر شاعر مزنی یوغالتدق . بو واقعه سبیلی ، ادبیات باقچه مزغه گل اوطورتوچی بر ملی خدمتچیمزنی قولدن اچقندر دق . منه شوکا کورده ده بز آنک ایچون اختیارسز قایغر دق و یغلا دق . اگر شولوق توقایمزمز ، شاعر بولمانیچه ، ملتنک باشقه عبدالله لری کبک عادی و فائده سز بر کشی بولغان بولسه ایدی ، بونک وفاتی ایچون ، توگل بتون ملت ، حتی اوزینک یاقلری ده بیک نه ز قایغرغان بولورلر ایدی .

اما باشقه ملت کشیلری ایسه ، بو حادثه گه اهمیت بیرمه دیلر . کوب بولسه ، تاتارلرنک بر زور شاعرلری دینادن کوچدی ، دیدیلر ده قویدیلر . چونکه آلا ر بو واقعه دن زیان ایتمه دیلر . شونک ایچون آلا رغه بو ، به مسز کورغه دی .

طبیعت اوزی ده بونک به ملیک به مسزلکن تیکشروب ماتاشمادی هم آکا بو به ملی ده به مسزده بولمادی . بو واقعه گه اول تیک « اوزمنک طبیعی قانونغی یرینه یتکردم ! » دیکنه قویدی . باشقه هیچ !

زور قوت و تأثیر بولار آرقلی کورسته. فلسفه و اخلاق، شعریقی ایله قرقدروب اوزینه جلب ایته. شولای اوق شعرده فلسفی و اخلاقی ایله اوزنده اویلاتا و توشوندره. شعریتسز فلسفه و اخلاق، روح مجرد کبی ابعادسز بولغانلغدن، بزنگ عادی نظرده اولچهنی. فلسفه و اخلاقسز شعر، جانسز قورچاق بولغانلقدن هیچ بر جدی و حقیقی بر نرسه سویله می.»

منه بو فکرلر ایچون جان فدا! بولار صاف عقل و طبیعی ذکادن حاصل بولغان جدی معنار!

ایکنچیدن: صنعتنگ غایهسی اخلاقه خدمت ایتو توگل» دیوچیلر اخلاقسزلقغه خدمت ایتونی ده آنک غایهسندن سانامیلر. بلکه آلا صنعتنگ غایهسی و تعریفی «کوکلهده بوکلیچ سیزلمگان صاف و پاک بر قایتاو، نفیس بر تولقن، عجیب بر قوزغالش تودورو» دیلر. بو ایسه، نهق، اخلاق ملی یا که عمومیکه خدمت ایتو، ایکنچی تعبیر ایله، کوکلهده ناچارلقدن بیزدره و یاخشیلقغه میل ایتدره تورغان بر نر قالدرا بارو دیکدر. چونکه روحنک بو روشده گی قایتاوی، کوکلینگ بوندی قوزغالش، ییلگیلی، اخلاقسزلقغه توگل. اخلاقلیقغه، یامانلقغه توگل یاخشیلقغه اوندیه چک. بونی ده خاطر دن چغاررغه یارامی: کیرهک نیندیگنه بر کشی، نیندیگنه بر ادیب و شاعر بولسون، البته، آنک اوزینه قاراغان بر ایدیا سی، اوزینک یاخشی کوروب طوقاز بر یولی، یا که بر فرقه (پارتیه) گه منسوبلگی بولمیچه چارهسی یوق. هیچ بر آدم و هیچ بر شاعر آنسز یه شی آلی. اول نیچکده بولسه بر یولعه کره. نیچکده بولسه، بر توری فکر و مسلکی اوزنجه باشقه سندن یاخشی و آرتق تاباده، تلی هم قلمی بلهن، اختیارسز، شونی آغه سوره باشلی. بتون نرسه نی اوزینک فکر و ایدیا سینه خدمت ایتدررگه طریسه. هر نه بیرگه هر توری واقعه و حادثه گه اوز تله گینه موافق معنا بیررگه اجتهاد قیله. علم روح فنندن (психология) دن نه زگنه خبری بولغان بر کشی ده بوگا انکار قیلماسه کیرهک. حاصل: کشی طشقی دنیانی توگل، اوزینک اچکی دنیاسن صرف حقیقتی توگل، روح و خیالینک صیدرا و قبول ایته آغان قدرسنگنه کوره آلا. شونک ایچون نه تیرگه ممکن، که: هر ادبی اثر، محررینک اوزی حقتده یازغان ترجمه حالدیر.

درست، آدم بالاسنده «حسن»، «خیال» آتلی ایکی معنوی قانات بولماسه. اول تیک بر نرسه گه ده جیلکنمی تورغان صاف عقل بلهنگنه اش کوره چک بر فطرتده یاراتاسه. بلکه بر یاقعهده اوچاس، بر طرفقهده آوشماس و جیلکنمهس، هر وقت بیطرف بولوب، همه نرسه گه صالحن کوز بلهن قرار ایدی. بر مسلکی ده آرتق کورمهس و یاقلاماس ایدی.

ایندی قالدی «صنعت» و بالخاصه «ادبیات» ننگ غایهسی مسئله سی.

اولا: ادبیاتنگ غایهسی نفاست ماتورلق کورسه تو بلهن بررگه «اخلاقه خدمت ایتو» دیگان سوزدن: «کتاب شولای قوشا، بولای بیوره؛ بهس سزده شونی اشله گزده، بوسینی قویکنز» دیگان کبک تکلیفی و منبری وعظلمنی آگلا و زور خطا. بو، ایسکی مدرسه شاگردلینک گنه آکی.

بونک اوستینه «اخلاقه خدمت ایتو» فکری، طورمه شده غی قییق هم ناچار نابقرلمنی یازوغه برده فارشی کیلمی. البته، شاعرلر طورمه شده غی یاخشی و یامان هر توری حالرنک کوبسن تصویر ایتوگه تمام حقلیلر.

«اخلاقه خدمت ایتو» ننگ معناسی و آندن مقصود شول: ناچار، پچراق حاللر، قارا و کوکلسز واقعه لر تصویر ایتلگانه، آنلرنک ناچارلق و قارالقمی، طورمش ایچون کیترگان زبان و فلاکتلی یه شرنوب قالمای اوستینه، تصویر، اوقوچینک کوکلهده شوندی پاک بر نر، شوندی صاف بر تأثیر قالدرا باررغه تیشلی، که: اول شونک سببی، اختیارسز، نه لگی حاللر یا که واقعه لرگه تمام نفرت کوزی بلهن قارارلق، آگاردن تمام بیزه رلک، قسقهسی آگا توکرلک بر حالته کیلسون.

مجاز، کنایه بلهنگنه آگلاشلا تورغان و ادبک خلاف بولغان اویات اشلرنی آچق سویله وده اخلاقه جنایت بولا. یاخشی یاقلر تصویر ایتلسه ده، شولای اوق، اوقوچینی، اول اوزی سیزمه سندن، شوگا میل ایتدرلک، آسترلق بلهن آنی شوگا قرقدرلق روشده بولورغه تیش.

اما بونک ایچون شاعر و ادیبلر هیچ وقت «بو اش یا که بو حال، بو واقعه قباحت، بونی اشله گان کشی تموغلی یا ایسه کیریسنجه» دیب تکلیف قیلا بارووی لازم توگل. شاعر بو پاک تأثیرنی، اوزینک اوستالغی و صنعتکارلغی آرقاسنده، حسیات یاردمی بلهن، یه شرتن صورتده و یک یکلک اوزرنده تأمین ایته آلا هم بو اخلاقی تأثیر، نفاستکه برده فارشی ده کیلمی. بلکه نفاست اوزی شوندن طووا.

بو حقده «جهلهی» امضالی بر افندی. ۱۱۶۹ نجی نومر «وقت» ده عیاض افندی توربسنده یازغان بر مقاله سنده، یک جدی ملاحظه لر یوروتدی. شونی حرمت ایله بو اورنده یازمیچه اوته آلمیم. اول ذات منه بولای، دی:

«فلسفه و اخلاق، شعر و ادبیات - بولار ایدیا بوشلغنده اوچا تورغان فکر و تصور بورکتینک ایکی قاناتی. عقل اوزینک

تاغی، « ناراضی » افندی دیگانچه، تیک حقیقتکنه بولغان هم اخلاقدن قول سلتهب یازلغان اثرلر آرتق کورلوب، شولارغنه ادبیات نفیسه دن سانالا تورغان بولسه، مثلا حصه لقی (басня) کیلر عادی و اهمیتسز بر ادبیات بولوب قالماسلمی صوگ؟ چونکه بولار بردن حقیقتدن چغلوب، خیال یاردمی بله ن، ایکنچیدن فقط اخلاقه خدمت اوی بی بله ن یازلغان بولار.

حالبوکه حصه لقلر، بتون ملتک ادبیات نفیسه سنده (جمله دن روسلرده « کریلوف » نك басня لری کبک) حرمتلی اوردن طوتالر. بونک اوسته وینه، ملی جانی قدرلی ته نندن چغار آلدنده: « مین شعر یازدم، یازودن مقصودم

خلقتنی اوگتله و، نصیحتله و ایدی » .

دیب ئولگان و هر بر سوزندن. هر بر جمله سندن شول یولده خدمت ایستکانلگی آچق کورنوب تورغان توقایف مرحومنگ بتون شعرلرن، بوندن باشقه تاغی ئله نیچاقلی زور ادیلرنگ ملی ایدیا و ملی حس بله ن یازلغان، شولایده نفاست و صنعت باندده برنجی درجه ده بولغان همه اثرلرن نفیس ادبیات دائره سندن چغاروب تاشلارغه طوری کیلمی؟ اگر توقایف شعرلرنده شونک ایچون نفاست یوق دیوچیلر بولسه، رحیم ایوب اثبات قیلوب قاراسونلر، آلا نظر ننده نفاست و نفیس ادبیات نرسه ایکان؟ کوریک!

خلاصه: قوری نفاست (!) ایچون اخلاق هیچ وقت فدا قیلناس. قاش یاصیم دیب، کوز چغارو مدیت و کشیک عالنده قبول ایتله تورغان ماقتاوی حاللردن توگلدر. مدنی قانوننگ، اجتماعی حیانتک تیوش کورگان اخلاق عمومیسینی، ملی طورمشنگ لازم قیلغان اخلاق ملی و خصلت قومیه سینی آغولاباچاق اثرلر و شوندی تصویرلر، شوندی اسلوب و تعبیرلر بتون ملت و بتون بشریت ایچون زور جنایتدر.

مکتبلر نیچک بالالر و شا کردلر تربیه خانه سی بولسه، مطبوعات و ادبیات ده بتون افراد ملت و بتون جمعیت بشریه نگ مریسی بولورغه تیوش. اچنده طوررغه یاراماغان یا که باشقه بره ر جهتن بزرگه فائده سی تیمه گن بناک - عمارتک لزومی نیقدر نه ز بولسه، ملتک اخلاق زهرله وچی (порнографическія) اثرلرنگ و شوندی ادبیانتک ده بزرگه کیره گی شول نسبتده نه ز و اهمیتسزدر.

حاضرگه شول قدر بله ن سوزمزی کیسوب طورامز. بو ملاحظه لرنی کورگاج، تقیدچی افیدیلر، نی دیه لر تاغی. فقط بز، هیچ وقتده اثباتسز و دلیلسز دعوالرنی قبول ایته چک توگلمز. اگر اوز دعوالرن فنی صورتده اثبات قیلسه لر، یا که بزنگ

لکن، اوکنچک قارشی، اول مخلوق بتوله ی ایکنچی توری پلانده یاراتلغان. کوب اشن عقل و محاکمه سندن بیگردک، حسیاتی و ایدیا سی آرقاسنده هم شولرنگ سوقیله باشقارا تورغان بر خلقتده میدانغه چغغان. آکا، قدرت قوی طرفندن ایشکک ایتب، شول ایکی توری قوت (حس و خیال) بیرلگان. اول باری شول ایکی قوتی سایه سنده گنه تورمش دیکنگر نده باغیچه یوزوب یوری آلا.

فن تاریخده، بزگه، هر مهم واقعه لرنگ و هر زور آمانشو لرنگ، کوربرک، خیال و توغی قاناتلری کوچلی بولغان ذاتلر طرفندن اشلنگان سویلی.

« طبیعت، حقیقت، نفاست - بولار مریلرنگ هم معلملرنگ ایکن اقتدازیلری. اوشبو دائره ده یازا تورغان محرلرگه یول ایرکن قانات به یلنگان، دی « ناراضی » افندی.

درست، شولای: محرلرگه حقیقت دائره سنده یازوغه یول ایرکن. بونسندده کوب نه گگمه یوق. لکن عادی محرلر بله ن شاعر و صنعتکارلرنی بر برسندن آروپ قاراسق، شاعرلرنی شاعر ایتب نانوسق، آلا رغه بو دائره ده گنه یول ییک تار. بولای « حقیقت » دائره سنده گنه نه یله نونی شرط ایتسه ک، شبهه سز، شاعرلرنگ قاناتلرن به یله وگنه توگل، کیسوب آغان بولاچقمز. چونکه بو تقدیرده، کوب زمان اوزلرن چنلقدن آروچی خیاللری بله ن توغیلرندن و شول ایکی مهم قاناتلرینه آتانب اش قیلودن ادیب و شاعرلرنی بالکل طیارغه توغری کیله. هم بو وقت طبیعی و فطری یالغاندن عبارت بولغان тропа و фигура نی بتون تللردن چغاروب تاشلارغه تییش بولا! (یوقاریده، اوز شاعرلرمزدن کیلرلگان مثاللرغه کوز سالکوز! شولارنگ قایوسنده صرف و یالانچ حقیقت بار؟)

خلاصه: صنعت و بالخاصه ادبیاتده نفاست دیگنر، اصانده، حقیقتسزک دیکدر. شول حالده شاعرلرگه « واقعه لرنگ صرف حقیقتلرنگنه یاز؛ آکا اوزگنک قاراشکنی، شخصی حسیاتکنی هیچ قاتشدرمه؛ آکا اوزک آکا غانچه معنا بیروب تصویر ایتمه! » دیوومز آدمچیک طبیعتینه، یعنی آدم حقدغه غی طبیعی قانونغه قارشی بر تکلیف بولماسمی؟

دیککه: شاعر و صنعتکارلر، باری مایه و اساسنی غنه طبیعت کتاندن و حقیقتدن آورغه مجبور بولوب، آنک آرغی یاغنده، سلامت ذوق کوتره آلورلق قدرسنده، آکا تله گانچه یالغانلر قوشب، آنی حس و خیال زینتی بله ن ماتورلاب، یاکی شربته ب کورستورگه حقیلر. حقیلرغنه توگل، طبعاً و فطرتاً شوکا مجبورلر. هم شاعرلرکلری ده شول چاقده غنه آچق بلنه چک.

دعوالرمزنی جدی روشده تیره آسهلر، حقلق ایچون جان فدا، دیب سوزمزدن قایتوغه اوشبو ساعتدن حاضرمز. معلم عبدالرحمن سعدی. (آقتوبه)

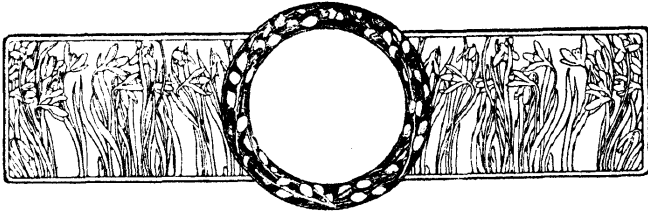

کاشغر تورکلرینک اسلام قبول ایتولری وایسکی کتابلر

دول شو کونلرده بره و دن عاریت یوللو قولیمه ایکی دانه ایسکی کتاب توشدی. بونک بری «شورا» قطعه سنده بولوب زورلنی ده «شورا» ننگ بر جلدی برابرنده. ایکنجهیسی اورتا قولده ۵۰۰ بیت چاسی. هر ایکیسی جیوندق (جمع) بولوب اولگیسینک یازلغان تاریخی معلوم ایماس. کینکسینک معلوم بولوب مؤلفی معلوم ایماس. ظن غالب اولگیسی کاشغرده یازیلیب، کینکسینی «ایلی» ده یازلغان بولسه کیرهک. هر نه ایسه ایکیسی ده عصرلرچه یاشاغان ایسکی کتابلر. سوکئی کتابلنگ آتی «عجایب الخلوقات و غرایب الموجودات» بولوب هیئت، جغرافیا، حیاة الحیوان کبی علمی نرسه لردن بحث ایته. قارئلره غونئه ایچون کتابلنگ مقدمه سیننی عیناً نقل ایدیم. مؤلف حمد و صلوات ترضیه سوکنده ایته: «سبب تألیف کتاب بودورکم، همه آدمی دا قوت بولماس کم، بر کشی همه آفاق نی یوروب کورگی و انجه عجایب و غرایب لرغه مطلع بولغای و فقیر حقیر قلیل البضاعة به قدر امکان آنچه ایشیب من کوروب من کتاب یوزیغه کاتروب بیان و عیان قیلورمن تاخلائق بو عجایب و غرایب لرغه مطلع بولغای لار و حکمت غامضه کسب قیلغایلار اینک اوچون بو کتابه عجایب الخلوقات و غرایب الموجودات اط قویولدی هر کمسه که بو کتابلنی مطالعه قیلسه و تفکر قیاسه صنع الهی دین آگاه بولغای و مقرب درگاه الهی بولغای...» دیب مقدمه سن تمام ایته. جغرافیا حقنده معلوماتلری بیک قصقه در. مثلاً، بورتاس لر حقنده شونداق یازا: «برطاس دیگان تورکستانده اولوب پادشاهلریغه خاقان دیرلر. اوزلری بت پرست بولوب بت غه تابنورلر. شولایوق خاقانلرینک قبرلریغه ده سجده قیلورلر. بخارا حقنده: بخارا خلقی عموماً عالم بولوب جاهل خلق هیچ بولنماس. شونک ایچون اسلاملر بخارا ایله فخرلنورلردی. کاشغر- خلقی بلند بولوب هوایراق خلقدرد. هواسی یاخشی، یری منبت، کاشغرنک امثالی تککور،

طمعاج، بلاساقون دی. الحاصل دنیاننگ هر قطعه سی حقنده قصقه. لوق ده اولسه ده معلومات بیره وشولایوق، خلقی، یری، حیوانی، تاش، صووی حقنده ده کتابلنی اوشبو بیت لر ایله تمام ایته: «تا قیامت ایساگا بولغای یادکار، ایشیب افسوس ییگا ییلار دوست یار. مینگ ایکی یوز فرق بر هجرتی، بو کتابلار بارچه نیکو خصلتی» ربیع الاخر چهارشنبه کونی.

اولگی کتابلنگ ۱۸ بیق کاشغر تورکلرینک اسلامیت قبولی حقنده بولوب آندن سوک مؤلف قول قویغان. سوکئی لری اوز اثری می یاباشقه کشینیکمی؟ معلوم ایماس. مؤلفنگ کاشغر تورکلری حقنده یازغان نرسه سی ننگ خلاصه سی ایسه شودر: «مداین، ده (۱) امام ناصرالدین باشلق امیرالامرائر تجمع ایدرهک، کاشغر ولایتی نی فتح ایتمک گه قرار یوروب یوسف قادرخان غازی نی قرق مک عسکری ایله کاشغر زمین گه ییارگان. یوسف قادرخان غازی کاشغر گه باریب حاکمیغه شو مضمونده بر نامه کررگان: (کتابلنگ عیناً عبارتتی): «ای کاشغر خلقی مندورمن حضرت یوسف قادر خان غازی حضرت امام ناصرالدین نیرئه امام حسین باشلیغ تورت امام نیک رخصت لری برله ماوراءالنهر دین قرق مک لشکر برله کاشغر زمین نی فتح قیلیمک گه کلب دورمن ایمان کتور- سانکر قوتولورسز...». بوکه عبدالله کاشغری (اسلام قبول قیلغاندن کینکی آتی بولسه کیرهک): آراکژده بیغمبر زاده بولسه ایمان کتوررمز، دیب جواب چیقارغان. بو واقعه نی یوسف قادرخان امام ناصرالدین غه خوجه منشور کاسانی نامی بره و دن خط ییاریب معلوم قیلغان. بوندن آگاه بولوب امام ناصرالدین، معین الدین، ظهرالدین، قوام الدین باشلیغین یوزلرچه بیک لر (بو بیک لر نی شوشی نسبت لرله آتی: کاسانی، بغدادی، خارزمی، اوشی، قومی، بادر دی، مداینی) یوز مک مقداری عسکر ایله کاشغر گه قاراب یوللانغان. بولر کاشغر بارغاندن کین کاشغر خلقی عبدالله و عبیدالله کاشغری (بولر ننگ هر ایکیسینک سوکئی اسملری بولسه کیرهک) باشلق بارچه سی چیقوب ایمان ایتب مسلمان بولغان. اسلام عسکری دبدبه ایله شهر گه کررگان. امام ناصرالدین کاشغر گه یوسف قادر خان غازی نی خان قیلب قویوب اوزی یارکند طرفیغه یورگان. بو خبرنی یارکند خلقی ایشیب آدیغه چغوب همه سی مسلمان بولغان. بوندن ینه دن ایدنگاری لهب خطای طرفی غه یورگان. یولده توقوز کندلک مسلمان بولغان. بوندن «کماغ» غه بارغان. بونده خلقتنگ یارمی مسلمان بولغان، یارمی هر طرف گه قاجیب کینکان. دول شو وقت بولردن ایرلغان شاکر اسملی سر عسکر قولنده غی عسکر جوقتی - روشید اسملی بر کافرنگ (۱) مؤلف ننگ یازورینه کوره ۳۴۹ - ۳۵۰ هجری بولسه کیرهک.

قازاقلرده مفتیلک

«شورا» مجله سنده اوشبو ییل (۹نجی سان) حسن علی افندی طرفندن «قازاقلرده مفتیلک مسئلهسی» عنوانی بر مقاله یازلغان. بو مقاله ده بزم بلوومزه بناء بر قدر حقیقتدن چیتکه چغش بار. بونی مقاله ایهسی اوزی ده خاطرله گان بولسه کیره ککه. آخرنده قایدن آغانلر نده آگلاتقان. سوزنک چشمه سی قایدن آلتسه آنک درجه سی ده شول جاماده بولادر. «تاریخ حمسه» ایندی اول اسمنده نوک «تاریخ حسامیه»، «تاریخ بلغاریه» دیگان کبی اوچاوی بلبوب طوزادر. حسن علی افندی مقاله سی مناسبی ایله یازغان بو سوزلر منی «شوری» مجله سنه درج ایتونی اوتنه من.

(۱) ابوالخیر خانغاه اعیمیر اتوریسه بیوروغی ایله اوفاسودا گرلر نندن محمدجان حسین اوغلی دیگان کشی ییارلکانن یازا. بو سوز خطا بولسه کیره ک. چونکه بو خصوصده گی روسیجه مطبوع آثارلرده ۱۷۳۱نجی ییلده ۱۹نجی فیورالده صادر غراموتا ایله برابر ایلیچلر هیئتتی اچنده اوفامیرزالر نندن محمد تیوکیلف نام کیمسه ییارلیدیکی مذکوردر (بو کیمسه حاضرگی محترم فامیلیه لی تیوکیلفلر نك ذاتلری بولوب اصللری قاسم تاتارلر نندن بولسه کیره ک. چونکه بو کشی فیلیام زیرنوف اثر نده ده ذکر ایدلگان) (*). بو محمد تیوکیلف نام ذات قزاق اچنده بر ییل قدر قالوب قزاقلر نك عهدلرن تکرار بوزوغه کیگاشلری وقتنده عهد بوزونک آخری نچار بولاچانن تاثیرلی بیانلری ایله آگلاتوب باشراقلرن جیوب اوگوتله ب عهد بوزوغه یورگانلر نك توبه سنه سبب بولغانی ویک قورقنچلی حاللر کیچورگانن، ثبات ایله طرشوب ابوالخیرخان نك اوغلی ایرالی (ایرعلی) خان معیتده ابوالخیرخان طرفندن اعیمیر اتوریسه آنا جنابلرینه بر هیئت کوندروب صادق قالدقلر نی و موندن صولک عهدلرن بوزمایاچاقلر نی تا کید ایلوب ۱۷۳۴نجی ییلده ایکنچی غراموتانک صدورینه باعث بولدیق بیان ایدوله در (شوندی خدمتله ایچون تیوکیلفلر حرمت ورعایه کورمشلردر). بو صولگی غراموتاده ابوالخیرخان نك توبه سی مقبول بولدیق ذکر قیلونوب قازاقلر نك

(*) بو تیوکیلف محمدکه یاردمکه باشقرد استارشینازلر نندن ظایماس باطرخان نام ذاتده قوشلغان بولغان. م-ص.

عسکر یغه یولقوب یکلگان. سر عسکرده شهید توشکان. بو خبر «اوجات» کافرلیغه ایرشوب اولرده صوغش غه حاضر لانا باشلاغان. شونداق بولسه ده جووقی چرکی ایکنچی دور کونده مغلوب بولوب قاچقان. بوندن اسلام عسکری ایلیگاری له ب خوتان گه باریب خوتان حاکمی نی ایمان غه دعوت قیلیب نامه کرگرگان. خوتان حاکمی قبول قیلمای «دین» ایچون صوغش غه حاضر ایکنن اعلان ایتکان. بونک ایله صوغش باشلانوب صوغش قرق یل غه سوزلغان. بو آراده «خالخا» قومی ایله صوغشوب بولر نی یکلگان. خالخا ماچین اوز قومی ایله بارچه سی ایمان ایتیب مسلمان بولغان. اسلاملر «اوجات» لر اوستیغه یورسه ده آنلر قاجیب کیتکان ایکنن. بولر آرتی غه توشوب قوغلاب بارغانده اوجات خلق بر یرگه یوصوب توروب مسلمانلر نك بر چوغی نی قرغان. ایکنچی دور کونده ینهن مسلمانلر یکلگان. سببی حیلله ایله مسلمان بولغان منافق لر بولغان. بر وقت مسلمانلر غازده ایکنن کافرلر نی بولر اوستیغه کینتدن هجوم ایتکوزگان. شونداق قیلیب مسلمانلر تمام تارالیب بیکان. کافرلر بو یردن یولنکان دن کین بر یرگه جمع بولغان آنچق ۴۱ مسلمان بولغان. بو خبر کاشفرگه یوسف قادر خان غازی غه یتوب یوسف قادر خان عسکر ایله کلسه ده بونده کافرلر نك ازیده بولغان. یوسف خان نك بونده غی ایشی اولوکلرن ییغوشدروب کوممه ک بولغان... «تاریخ قه اوچ یوزطوقسان ایردی ذوالحجه آبی نك اونی دوشنبه کونی ایردی. یازغوجی فقیر ملا عبدالجلیل» دیب تمام ایتکان. نظرخوجه عبدالصمد اوغلی.

سُمر:

«اول»

پایاسکه ییلده، چهچده زور، آنک کومنه کده روس توسلی یارادر یارمه لر نی اول، شاتردی نه ق قورص توسلی. بیکت بیت زور نشاط برله ن کرشدی، سوزگه اومطلدی سیکرته قاش، سبیه بورچاقلرن سلنی ایکی قولنی یکر می یل ادب. انصاف اوچون مکتبده یاتقان بیت، قوری یاتقان توگل، کوب فاسفه. حکمتده صائقان بیت. عزالدین ایسانبیردین.

اولگی زانجاللر سببلی باشقرددن ملا چقماغان، چققانی ده باشقرد لغن یاشروب نوغایمن دیب یوروگان. قازاقلر باشقرد خلقن ایستاک دیب سوکئی وقتلرغه قدر کیمسته کیلگانلر. نوغایلرغه قازاقلر کورکام معامله ایتمکاملر. خرافات ایسه اولدن آتا بابا دین کیلگان جاهلیت عادتلرندن قالغان نرسه لردر. بعضیلری کورشی بولغان قالمقلردن یوققاندر. نوغایدن ملالر صابلا نوب قته چققان سببلی جاهلیت عادتلرن بتررگه اجتهاد ایتمسهرده اولدن اورنلا شوب قالغان عادتلرنی بترور آور بولغان. ایکنچی یاقدن «سر» بویندن خوجه من، سیدزاده من دیب کوب مریدلر، چالمالی ملالر قازاق آراسنه طارالغان. آلا ر نوغای ملالرن کیمستکاملر. بخارای شریف، سمرقند شریف، تورکستان شریف کی یرلرنی کورمگان کشیلرناک علملرینه اوشانچ یوق هم اول نوغایلر اورصقه صانلغانلر دیه تلقلین ایتمکاملر (مینم اوزومه هم شوندی بر متعصبی اوچراغان ایدی «ترویسکی ده اوقو بارمنی اول بیت یش شریف ناک برسینه ده قوشلمی» دیه استبعاد ایتمکاملر ایدی). نوغایلرغه کورشی بولغان یرلرده جاهلیت عادتلری بتوب یا که آزابوب قالووی، اچکه تانا کیتکان صاین بو عادتلر و خرافاتلر آرتا بارووی هر کمناک معلومیدر.

۵) مین اوزم قازاق اچنده بایناق کیمسه لردن ایشتکانم بار، واقعه ناک اچنده بولوب خبر یرگانلرن بلهم: بزم قازاق خلقی دیاتلیردکری اشلرمز شریعتچه حل قیلنووون تلب اورنبورغ محکمه شرعیه سینه بتونلهی قوشلونی آرزو قیلهلر ایدی، لیکن بزناک قازاق خلقنده عامه ناک فیکری بوینچه اش قیلنهای کوبره ک میرزالر هم تورهلر تیره سنده یوروگان قوشتانلر دیگانچه ره ک اش قیلنه. بزناک آق سویاکلرمز هم میرزالرمز محکمه شرعیه که قوشولوده قازاق غه کیلور فائده یوق، آنده قوشلساق نوغایلر کبی صالدا ت آلتور یرلرمزده کیتار دیه خلققه شبهه صالالر ایدی، شوندی قازاق خلقی مفتی لک مسئله سنده ایکی طرف بولوب یوروگان چاقده الوغ آده لردن بره و قازاق آراسن آرالاب باشراق آدملرنی حضورینه قبول ایدوب قازاقلرنی اوگو تله دی. «دوخوونوی صوبرانیه اوزی باری بر اوقاز بیره آلمای، ملانی اوتویردیت ایتو، اوکاز بیرو هم اوکازدن توشرو غویرنسکی پراولینیلر اشی، اچکی روسیه ده ده شولای، دوخوونوی صوبرانیه باری امتحان قیلوب شهادتنامه گنه بیره آلا در، شولای بولغاچ چغن یاصب، نی قدر مسافه دن آزابلانوب باروده نی فائده بولورغه کیره ک؟ ینه دوخوونوی صوبرانیه غه قاراب شریعت بوینچه بولغانده سزناک جیسرلر کر (ایری وفات بولوب طل قالغان خاتونلر) اوزی تله گان یرکه کیتو که اختیاری هم اوزاتقان قزلرغه میراث یرلور، ینه اولگان اویده

کوچونوب یوری طورغان یرلرینک حدودی هم موندن آری روس تبعه لری بولغان باشقردلرغه هم روس سوداگرلرینه و روس تبعه سی بولغان اهالی که تجاوز ایتماسکه تاید ایله بیان قیلنغان.

۲) مقاله ده: «۱۷۸۸ نجی یل اچکی روسیه ده گی مسلمان لرغه مفتی لک یرلوب «اوقا» شهرنده دوخوونوی صابرانیه آچلغان صوگ قازاقغه تائش هم اونغانلغی یرله معلوم نایاغی محمدجان حسینف مفتی قوبلیدی» دیلگان، بیاغی دن شول یوقاروده ذکر قیلنغان ابوالخیر خان غه بارغان ذات بولسه ایکی آرا ده ۵۶ یل اونکان بولوب تگی و قده ایگ کیمی قرق یاشده بولسه مفتی ۹۶ یاشده بولمق تیوش بولادر. بونی تاریخ صیدرامی؟ بو مفتی بولغان حسینف بتونله ی باشقه کبشی بولورغه تیوشدر.

۳) ۱۸۶۸ نجی یلغه قدر یش اوبلست قازاق خلقینک روحانی اشلری اورنبورغ دوخوونوی صوبرانیه سی قاراماغنه طاپشرلووی رسمی قانونلرده کورغای آنچق اورنبورغ اورسکی ترویسکی هم جایق قالا لرنیه یاقن تیره قازاقلری کورشیلک دن یوغوب بولسه کیره ک اورنبورغ محکمه شرعیه سینه مراجعت ایته تورغانلر، مخصوص قرارلر ایله گنه حکومت طرفندن منع قیلنغان سببلی معامله ایلمگان. اولده قرغز خلقی روسیه که نق باغلانوب بتمگاندن هم بر طرفلری مستقل یاشاگان بخارا، خیوه، قوقاند خانلقلری ایله کورشی بولغانلقدن قازاقلرنی روسیه که نغراق قاراتور ایچون بو تورلی معامله لرکه سیاسی جهتمدن مساعده ایتمولگان و شول تدبیر ایله بولسه کیره ک یکتا تیرنا پادشاه فرمانی ایله قازاق اچنه نوغایلردن اشانچلی بولغان ملالر واعظلر کوندرولوب معاشرلی حکومت طرفندن ادا قیلنغان. صوکره قازاقلر روسیه که قام باغلانوب بتکاچ بخارا خیوه قوقاند طرفلرندن ده خوف فالماغاچ بو سیاست که احتیاج قالمغان وشونک نتیجه سی اولاراق ۱۸۶۸ نجی یلده چققان آیروم فرمان ایله قازاقلرنک محکمه شرعیه که تعلقلری بتریلوب اوقازنی ملالری ده العا قیلنغان. ملالر باری وولصنای ملا بولوب اوقازسز میتریقه سز قالغانلر.

۴) حسن علی افندی قازاق آراسنه ینک کوب ملا تارالدی دیه کویه قازاق آراسنه خرافاتلر شول تاتار ملالری آرقلی تارالغان هم بولار قازاقلرنی محکمه شرعیه دن صووتورغه سبب بولغانلر و محکمه شرعیه ناک تدبیرسز لگندن قازاقلر دوخوونوی صابرانیه قاراماغندن چغو یونیه کرگانلرده اوز تله کلری ایله چغوب قالغانلر بولا. بو فکر هم توبلی توگل. چونکه ملالر برده کوب چغا آلمانلر، قازاقلر اولده باشقردلرنی تالاب ینک یوداتوب تورغانغه، آلا ر آراسنه چغارغه ملالر قورقغانلر. بلکه حکومت تشوبقی ایله گنه چغا تورغانلر. باشقردلر بله قازاقلر آراسنده

بولولرینی انکار قیلورغه یول بولماسه کیرمک . محمدجان مفتی ترجمه حالی برنجی جلد « آثار » ده و ابوالخیرخان حضورنده یوروچی گنیرال قوتلوغ محمد توکیلفنگ ترجمه حالی ده اوچونچی جلدنده (حاضرده باصلماغان) تفصیل ایله یازلمشدر . کیرهک کشیلر شول برلرگه مراجعت قیلورلر .

قویاش هم آی طوتلولر

(سیمیه هم اشقولا اسملی ژورنالدن ترجمه)

- قویاش و آی طوتولو طوغوروسنده کوب تجربه لردن حاصل بولغان معلوماتلرینی حکیملر اوشبو روشده بیان قیلرلر :
- (۱) قویاش ، یاگی آی طوغان وقتده غنه طوتولادر .
  - (۲) قویاش بتونله ی طوتولغان وقتده کورده گی یولدزلر قام کورولرلر ، اما آی کورلمی (یاقتی بولوب طورمی) .
  - (۳) آی طوتولغان وقتده قاراوچیلر ایله قویاش آراسنده پرده حاصل بولادر .
  - (۴) قویاش طوتولووی مغرب طرفندن باشلانادر .
  - (۵) قویاش طوتولغانده توگهرمک قارا ، قویاشنی ایله نه سندن یا که اورتاسندن قابل در ، یاقتیق بالداق روشنده گنه قالادر .
  - (۶) قویاشنک بتونله ی طوتولووی ییک سیرمک بولادر . بوده بعض برلرگه کوره گنه بولوب ، شول وقتده ایکنچی اورنلرده آزغنه طوتولغان یا که هیچ ده طوتولغان بولادر .
  - (۷) طولی بولغان وقتدن باشقه چاقده آی طوتولمیدر .
  - (۸) آی طوتولووی قویاش چغش طرفندن باشلانا هم ده آی بتونله ی ده بعض کیساکری گنه ده طوتولادر .
  - (۹) آی طوتولغانده اوستی ، قاراغه یاقین قزل توسده بولادر . بعض اورنلرده آی طوتولووی قویاش طوتولوینه کوره ده آجیق کورله در .
  - (۱۰) آی هم قویاش بر یل ایچنده ۷ مرتبه دن آرتق طوتولمی وایکی مرتبه دن ده کیم بولمی . ایکی گنه مرتبه بولغانده هر ایکسی ده قویاش طوتولووی بولادر (قویاش ۲ مرتبه دن ده کیم طوتولمی اما آی طوتولمی قالووی ممکن) .
  - (۱۱) ۱۸ یل ایچنده قویاش ایله آی ۷۰ مرتبه طوتولوب ، مونک ۲۹ ی آی طوتولو ۱۴۱ ی قویاش طوتولووی بولادر .
- محمدکمال ولد مظفر .

چانغراق (۱) اوستاب قالغان بالانک اولوشن اینجی آلوب چققان بالار بولوشه باشلار » دیه باتاق آقلا بیرگان صوگ بزنگ قازاق خلقی (باشلمی باباغی مرزالرمز) بورونقی قازاق زاکنجه طورونی اختیار ایتمهز دیوشدیلر ، مونه شول واقعه دن کوب یلدرده اوغادی قازاق خلقی اورنبورغ دوخونوی صوبرایه سندن چغارلغانغی آگلاشلدی . مونه مینم قازاق الوغلینگ آوزندن ایشکنم شوشی روشلیدر . بو خصوصده مسئله نی بر یاقدن غنه قازامای بلکه بی طرف اولارق واقعه تطبیق ایله تاریخی و رسمی منبع لردن تیکشروب محاکمه ایترگه تیوشدر . محکمه شرعیه حکمی بعض بر سلطان لرنگ کیفنه موافق چقماوی و بو یوزدن محکمه شرعیه خلافینه حرکت ایدوی و بو حرکتنه باشقه لرنی هم دعوت ایدووی ممکن . چونکه حکم البته ایکی طرفنی ده قناعتندرا آلمای ، بر طرفی حکم بونجه حقی تابلوب فائده سنه حکم قیلندی ایسه ایکنچی طرف بو حکم که راضی بولمای بو حکمنی بوزا تورغان اوستونورمک بر محکمه استیناف بولدیسه مراجعت ایتو ، اگرده آندی اورون بولماسه شکایت ایتو اولدن کیله یاتقان بنده چیلک عادتیدر . الحاصل مینم ظنمه کوره بیش اوبلست قازاق خلقینگ اشی محکمه شرعیه اورنبورغیه اداره سینه رسما طابشرلغانی یوق ، بناء علیه محکمه شرعیه قازاق آراسنده تدبیرن یورگروگه حقی ده یوق ایدی . اولده کرمگان کی ۱۸۶۸ نجی یلغی وریمنوی بولوژییه بونجه رسما محکمه شرعیه تدبیرندن طش قالدقلری آجق بیان قیلغان بولادر . بو خصوصلرده رسمی دائره لرده هم آرخیوالرده خیلی معلومات باردر . اوشنداق طورغای اوبلاستوی پراولینه سنده اون یلدن آرتق صاؤیتیک بولوب طورغان هم قازاق احوالینه یاقندن طانش بولغان گرفت جنابلرینک مطبوع اثرلرندن خیلی درست معلومات آلورغه ممکندر .

محمدصابر الحسنی . (اوقا) .

شورا : بو یرده بحث ایدلگان قازاقلر ، ۱۸۵۷ نجی یل غه قدر روسیه که تابع بولغانلر ایدی . (۲) روسیه حکومتی قازاق و قرغزلرنگ اسلام دیننده و مسلمان ایدیکلرینی تصدیق قیلغان ایدی . (۳) ۱۸۵۷ نجی یل تصنیف ایدلگان زاقون کتاینگ XI نجی نوم ۱ نجی قسم ۱۱۴۲ نجی استاتیه سنده قریم ، غرب طرفده غی لوبقه غوبرنالر ، داغستان ، غربی سیبریا هم ده بخارا و خیوه کی اجنبی مملکتلردن باشقه مسلمانلرنگ روحانی اشلری اورنبورغ دوخونوی صوبرایه سینه تابع ایدیکلری آجیق صورتده بیان قیلغان ایدی . ایندی اوشبو حاللر صوگنده بیش اوبلست قازاقلرنگ اورنبورغ دوخونوی صوبرایه سینه تابشرلغان

(۱) قازاقده کوربهک الوغ اوغللر آتا تریک وقتده اوز آلدیلرینه اینجی آلوب چغوب توب آتا یورتنده کچی اوغل خوجه بولوب قالادر .

فکر طرفدارلری اوزلری ده اول فکرلرندن قايتورغه مجبور بولغانلر.

دوقتور سيرويوس نك گنه فحش حقتده اوزينه مخصوص بر قاراوی بار. اول: «فحش. فقير كشيلىرى نكاحدن قوتقارا، شول سببلى تريه سز بالالرنك آرتووينى بتره. فقير عائله لر بالالرنى اوزلری ده تريه ايته آميلر، آتا آناسى سلامت بولغاچ پريوتقه ده ييرلمى. شولای ايتوب تريه سز حالده حكومت هم جمعيت گه يوك بولوب اوسه لر» دى.

فحش (اوزينك گه وده سى ايله ساتو ايتو) ايسكيدن بار. خاتونلرده بولغان كچى ايرلرده ده فحش بيك كويدر. اول وقتدن ييرلى اوچ تورلى فحش بولوب كيلگان. برسى: فاحشه نر آچه برابرينه طورمش كيردكلى ايچون فحش ايتكانلر و آغان آچه لر ينى اوزلری ايچون گنه طوقاينچه، بلكه شول آچه ايله آنالرى و ايرلرينى تريه ايتكانلر. مثلا فرعون خيوس اوزينك قزىنى فحش ايتدروب شوندىن حاصل بولغان آچه غه پيراميدا ياصغان. ايكنجيسى: مسافر پرورلك. اولده كى وحشى قبيله لر بر قوناق كيلسه آنى تورلى نرسه لر ايله قوناق ايتو اوستينه اوزلرينك خاتونلرينى، قزلىنى، طوتا و سكلار ينى تقديم ايتكانلر. اگر قوناق قبول ايتاسه اوى خواجھ سى ايچون كيمچيلك بولغان. بو تورلىسى بو كونده ده بر نيچه وحشى قبيله لرده بار.

اوجنجى تورلىسى: دىنى فحش. رومالور و ايسكى يونانلر اوزلرينك قزلىنى اول روحانلرغه بيرگانلر. آنده بر ييلگولى وقت قالغاندىن سو كغنه كياوگه بيرگانلر. فحش نك ايك كى ترقى ايتكان وقتى شول ايسكى مدنيتلى يونانلر ايله رومالور وقتنده بولغان. يونانده فحشنى بلدره طورغان بر نيچه معبودلرى بولوب، شولارنك عبادتخانه سى ياتنده بيك كوب خاتونلر جيلوب فحش ايله كون كيجرگانلر. چيئدىن عبادت ايچون كيلوچيلردن بيك كوب آچه لر آلوب، اول آچه غه شول عبادتخانه لرني اداره ايتكانلر. ايك كى كسبارلرندن ايك غاديلرينه قدر باشدىن آياق فحش گه چوه غانلر و هر تورلى ناچار آورولر طارالغان. يونانده زاقون توزوچى مشهور صولون آلارنك بو اشلىرىنى موافق كورماينچه شول عبادتخانه ياتنده غى خاتونلرني جيدروب بر اوبگه قويغان و آلارنى باشقه خلق ايله آرا لاشودن طيغان.

روماده ده فحش بيك طارالغان. پادشاهلردن باشلاب فقيرلر نه قدر ثله نيچه جاريه لر طوقانلر. خرستيانلق طارالا باشلاغان وقتده خرستيانلرنك دىنى باشلقلىرى فحشنى بترگه طرشقان بولسه لرده آخرغه طابا طورمشنك بو كيمچيلگندن آلارده كوز يومارغه، خلقنك عادتينه رعايه ايتهرگه مجبور بولغانلر.

فحش و فاحشه لك

(اجتماعى)

۱

«طومسكى» ده خاتون طيبه ميواينا ايوانوا طرفندن مارت ۳۱ نده اوقولغان ليكسيه:

تاريخ، بر طوقتاوسز آماشنا طورغان واقعه لردين عبارتدر. بر وقتده ديوانه لرني و بالالرنى جزايلر ايدى، اما حاضر نده آلارغه بتونله باشقه چه قاريلر. جمعه كونلرده روزه طوقاغان كشيلىرى ياندرالر ايدى بو كونده بتونله دين طوقتى طورغان پادشاهلقلر بار. منه بولار بارده اوزگاردي. شولای بولسه ده اوزگارمى دوام ايته طورغان اوصالقلر هميشه ده بيك كوب. شولار جمله سندن برى فحش بولوب، بو نرسه بزنگ طورمشمىنى چولغاب آغان. بونى بتر ايچون خلقنك، بو اشنك نى قدر قورقچلى ايكانينى آكلولرى كيردك. مونى بوزوق خاتونلرنك سوداسى ديوبگنه قاراوونى طاشلارغه، بلكه خاتونلرنك كوب حقوقدن محروم كلىرى سببلى كيلگان خورلق و آلارنى كيمستو، نادانلق هم يارليق سببلى بولغان بر بلا ديوب قارارغه كيردك.

اولكى رومالور و روس بايلرلى قولسز و كريداستويلردن باشقه طورمش ممكن توگل ديوب اويلر ايدى. آدم قربان ايتولر يوغالدى، كريداستوى پراوا بتردى، آمريقاده نيفرلرني صاقتى باشلاديلر. فحش ده اولكى حال گه كوره بر آز اوزگاردي. اوتكان عصرنك ۷۰ نچى يللرنده غنه ايدنيبورغ ياشلىرى فحش خانه خواجھ سینه كوش سرويوز تقديم ايتكانلر، اما بو كونكى ياشلر اول اشنى اشله ميلر. بزنگ كوز آلمزده شولای هر نرسه يوغالا و بته در.

فحش نك طارالووينه ايكى تورلى قاراو بار. برسى فحش گه طيبعى اوصاللق ديوب قاراو و ايكنجيسى ده آكلر سوتسيالنى اوصاللق ديوب قاراو. اولكى فكرنك طرفدارلرى: «فاحشه غير طيبعى آورو بر كشى. اول طومشدن اوق شول اش گه صلاحيتلى ايتوب ياراتلغان» ديلر. ايكنجيلر: «فاحشه لك نك شخصيات ايله اشى يوق، آنى اول اش گه تيره باغنده بولغان واقعه لر مجبور ايته» ديلر. اولكى فكر، قاتى تنقيدلرگه اوچراغان هم اول

شونك ایچون دوقتورلرغه کورنوب طوررغه هر بر فاحشه نی مجبور ایتلر. رسمی فاحشه لردن ناچار آوروغه نله گوجیسی بولسه آنی بالیتسه لرگه یابار. یاشرن فاحشه لرده شوندی خسته لر بلنسه آلارنی ده دارولیلر ورسمی فاحشه لر آراسینه کرتلر. شولای ایتوب فحشینی خلقغه ضررسز بر روشکه قویارغه طریشارلر. لیکن بو قصولرنک یاخشی نتیجه بیرولرینی امید ایتو جیتدر. چونکه حکومت قسقان صاین یاشرن فاحشه لرنک صانی آرتا. آلار پالیسه قولینه توشمهس ایچون خسته بولسه لرده دارولانغیلر. شولای ایتوب خسته لکنی طاراتوده دوام ایتلر. مثلا صوگهی استاتیستیکه بونچه :

پاریژده ۴۰۰۰ رسمی ۷۲۰۰۰۰ یاشرن

پیتربورغده ۳۵۰۰ » ۵۰۰۰۰۰ »

ویانه ده ۲۰۰۰ » ۶۰۰۰۰۰ »

فاحشه بولغان. بورقلردن آکلاشلادرکه پالیته فاحشه لرنی قسقان صاین یاشرن فاحشه لرنک صانی آرتادر. پیتربورغده هر ۴۰۰ مگ کشیگه ۵۰ مگ فاحشه بار. اوایلرغه قورقنچ بر سان بیت؟ حکومتک رسمی فحشخانه لرنی هر وقت قاراب طوروی و هر فاحشه نک آطنه غه ایکی مرتبه دوقتورغه کوربورگه مجبور بولووی سبیل خلقلر، فحشخانه گه بارغانده برده قورقوسز بارالر. لیکن شول سلامت دیوب اوایلانغان خاتونلرنک %۶۰ ی خسته در. چونکه اول خسته لکلرنک میکروبلری عادی کوز ایله گنه بلنورلک توگل، بلکه میکراسقوب ایله قارارغه کیره ک. حالبوکه بزنگ وراچینی نادزورلرمزده بر خسته نی بر یا ایسه یارطی مینوت قاریلر اول وقتده غنه خسته لکنی بلورگه ممکن توگل. فحشخانه گه برر خسته کشی کیسه، فاحشه گه شوندن خسته لک یوغادر. اول فاحشه گه شوندن دورت کون صوگ یا کیدن دوقتورغه کورنورگه وقت یتکانچی اوزینه ایهرگان خسته لکنی باشقه لرغه یوقدروده دوام ایتدر. رسمی بر فاحشه نک کونینه ۱۰-۱۲ کشی قبول ایتکانینی ایس گه آله ق فحشخانه لر خسته لکنک منبعی بولوب چغادر.

دنیا نک ایگ زور بختسز لگندن بولغان بو فحش، البته بو حالده دوام ایتهرگه یارامی. خاتونلر آنالدر، بتون کشیلرنک آنالرنی بو قدر توبان قالدروغه وجدان خواجه لری نیچک توزهلر؟ فحش، خاتونلرنی کشی صانندن چغارا. خاتونلرغه مخصوص بولغان آنالقی حسندن محروم ایتدر. بو صوگهی یلدرده بالا ظابوغه قارشنی دارولر، صنعی روشده بالا توشرولر بارده شول ناچارلقنک نتیجه سیدر.

فحشنگ بو قدر طارالووی یوغاریده ایتلگانچه خاتونلرغه

اول وقتده وحشی بولغان گیرمان، اصلاو قیلهلرنده خاتونلر اوزلرنی بیک یوغاری درجه ده طوتوب ایرلری طرفندن چن بولدش کوزی ایله قارالغانغه آلوده فحش بولغان، صوگه طابا فرنکلر اوزلرنی مدينتلری ایله برگه فحشنی آلار آراسینه ده کرتکانلر. اون یدی - اون سیگرنچی عصرلرده فحش، آوروپاده ییگره ک طارالغان. پادشاهلرنک یوزله ب جاریلری بولغان. روسیه ده اولده فحش حقنده تاریخلرده بر نرسده کورغه سه ده ولادیمرنک محوس وقتده پیشوز جاریه سی بولغانلقدن آنده ده طارالغانلغینی بلورگه ممکن.

بو کونده فاحشه لر آچق هم یاشرون بولوب ایکی صنفقه بولنه لر. آچق فاحشه لر فحشخانه لرده وراچینی نادزورلر قاروی آستنده یازو (اسپسکه) غه کرگانلیدر. یاشرن فاحشه لرنی بو کونگی خلقنک هر بر طبقه سنده اوچراتورغه ممکن بولوب، آلارنک طارالووینه خدمت ایته طورغان یرلرده بیک کوبدر. کوریشو یورتلری، نومیر وریستورانلر، چایخانه و فابریقه لر، مودنی ماستیرسقولر آچق روشده فحشنگ طارالووینه خدمت ایتلر.

فحشنگ بو قدر طارالووینه تورلی سبیلر بار. قایسیلری کیچنورگه یخشی کسب طابا آلی، هنر بلمی، بلسه ده خدمت ایله کون ایته سی کیلمی ده فاحشه لکنک کریشه. قایسیلری کینور ایچون، یاکی اشله په آور ایچون فحش ایته. هر کون هر یرده اورامده، تیاترده، باغچه ده، فقیرلر یورتده، بایلرنک زینتلی زالنده فاحشه لر ایله اوچراشورغه طوغری کیله در. ماطور کینور ایچون و اوزینک آزغن نسی ایچون فحش ایتوچیلرگه اوزلرنی اشرینه کوره جزالری دیوبکنه قاراساقده شول فحشنی بر هنر ایتوب طوتوچیلرغه و شونک واسطه سیله ایکمک طابوچیلرغه صالقون قان ایله گنه قاراب بولیدر.

فحشنگ بو قدر کوب طارالووینه اقتصادی سیار بیک کوب بولدیغی کبی خاتونلرغه یاخشی تریه بیرماوده زور سیدر. کوب وقتده غزته لرده مودنی ماستیرسقولرغه قزلر کیره ک دیه بیرلیگان اعلانلر بولا. کوب وقتده بو اعلانلرنی، طوب طوغری اوزینک گه وده سی ایله مساتو ایتوچیلرنی ئزلی طورغان اعلان دیوب قارارغه یاری.

صوگ وقتلرده خلق آراسینه ناچار آورولر تارالا باشلاغاچ حکومتلر، فحش ایله کوره شو چاره لرینه کرذیلر و هر یرده گی حکومتلر بو طوغروده تدبیرلر قیلر، هر یرده حکومتلر فحش ایله کوره شه لر. لیکن آلارنک طریشورنی فحشنی بتر ایچون بولمانچه، بلکه آنی ضررسز بر حال گه قویارغه طریشودن عبارتدر.

فحشنى بتر و ایچون خلق آراسینه یخشینى یاندن آیرلر ق آك
طاراتورغه كیرهك. شونك ایچون بو كونگی یاوزلقلرنگ بتوونى
حاضرگی خلقدن کوتاینچه بلكه اوسه طورغان بالاردن كوته مز.
حقیقتا هیچ بر كشی اوزینى حیوانلر ایله تیك ایتسه کیلى،
بلكه آلردن یوقارى بولاسى کیله. شولای بولغاچ بتونله ی
حیوانیدن عبارت بولغان فحشیدن، كشی اوزینى طیبا آلماسه بو
كشینى نیچوك انسان دیهرگه كیرهك؟ بر یكت، اوزینك آلا
طورغان قزندن عفت، محبت كبی اشلرنى كوتسه بر قزده اوزینك
بارا طورغان كشیندن شولارنى صورارغه حتملى. عفتلى بر قز،
ئله قایچان عفتینى بوغالتقان و تورلى پچراقده آوناغان بر كشینى
نیچوك اوزینه تیك كورسون؛ مونی هر بر عقل ایسه تصدیق
ایتهرگه كیرهك. شولای بولماغانده نكاحدن نیچوك یاخشی نتیجه
كوتهرگه كیرهك؟

مونه بولارنگ بارسینی ده کیله چك نسلگه آكلاتورغه،
هیچ اولمازسه آلارنى بزنگ زمانده شلرمز آوناغان پچراقدن
قوتقارورغه كیرهك. مونك ایچون ایك اول خاتونلرغه كشی دیوب
قاراب آلارنى اوینچاق دیگان فكرنى بترگه كیرهك. آلارنى یوق
بار نرسه لرگه آدناغاسلق، و اشنى آورسناغاسلق ایتوب تربیله لرگه،
اوزلرنگده شول ایرلر توسلوك انسانلر ایكانلر كیرینی و ایرلرنگ
کیفی ایچون اوزلرینی اوینچاق یاصارغه یاراماونى قولاقلرینه
طوغرغه كیرهك.

كویچیلک بو فكرنى آكلاب شونك ایله عمل ایكانده دنیاده
فحش دیگان ناچارلق بهر. اول وقت خاتونلر ایرلرنگ اوینچاغى
بولماينچه جن اییده شلری و طورمشنك هر بر قایغى و شادلقلرینی
اورطاقلاشوجیلری بولورلر. «سیبیریا»

II

فاحشه لك و فحش هر مائده بولدیغى كبی بزنگ مسلمانلرده ده
بار. شریعتمز حرام ایكان بو اشنگ اوز آرمزده بولووی مطلوب
توگل ایدی. شونك ایچون فحش نك سیبیرینی و آنی بتر و
چاره لرینی تیکشرو لازم اشلردن بولسه كیرهك. هر كم گه معلوم
بولدیغینه كوره فاحشه لر، آنالردن فاحشه بولوب توگل، بلكه
پاك و معصوم حالدده دنیاغه کیله لر، بونلرنگ اوشبو عصمت
و عفتلرینی ضائع قیلوب فاحشه بولولری طشقی سیبیرنگ اجبارینه
كوره در. بو سیبیردن بعضیلری اوشبونلردر:

(۱) بالارغه، خصوصاً قزلرغه لازم تربیه و آك بیرلگانك.
زمان احوالندن، عرف و عادتلردن، اوی ایچنده هر ساعت
كیرهك بولاجق هنلردن محروم قز، نى قدر ماتور بولسون و نى

پراوا بیرماو، آلا رغه یاخشی ناموسلى خدمت لرگه یول بولمادن
عبارت اقتصادى قسانلقدر. اگر خاتونلر ایرلر ایله بر تیگر پرواده
بولسه لر اوزلرینی ایرلرنگ حیوانى لذتلرینی اوتهر ایچون یاراتغان
مخولق دىوب بلمه سلر، ایرلرده خاتونلرغه بر اوینچاق دیوب
قاراماسلر ایدی. آلا ر برگه قول قولغه طوتوب جن اییده ش
بولوب خدمت ایتهرلر، بر برسندن ارتق یا ایسه كیم طانامازار ایدی.
بو یولغه كروچیلر كوب وقتده اوز اشلردن اوزلرینه حساب
بیره آلماسلق یاش قزلر بولغانغه، بو طوغریده عیبك كوبره گى
ایرلر اوستینه توشه در. نیندى سبب ایله فحش یولینه كرولرینی
صوراغان بر آنكیتك ۴۰٪ غنه آدم «احتیاج سببى» دیگانلر،
آندن قالغانلری ایسه: «خوجه م طرفدن آلدانم»، «سویگانم
طاشلادی»، «دوستلرم قوتورتدی»، «باشقه كسب بلمیم» كبی
جوابلردر. فاحشه لرنگ كوبره گى خدمتچیلر و اول كشیلری
ایكانلگینی ایسكه آلسه ق اقتصادى قسانلقنگ ده تأثیرى كوب
بولماناقتى بولورسز.

خلق آراسنده، ایرلرگه، اوزلرینی ضبط ایدرگه كوچلری
یتى دیوب قاراو همده سلامتلك ایچون مطلقا شهوانى حاجتلرینی
اوتولری كیرهك دیگان فكر طارالغانغى كورنده در. فحشنى انانیزمغه
قارشى بر چاره ایتوب كورساتوجیلرده بار. لکن حقیقتده اش
بتونله ی باشقه چه در. چونكه هیچ بر طبی اثر یوقكه آنده ایرلرنگ
سلامتگی ایچون مطلقا قضای شهوت كیرهك دیسبون. اوزینك
خدمتینه یاخشی قارى طورغان طبییلرده بر وقتده ده بو سوزنى
ته یتمیلر.

كوب وقتده آنالر اوزلرینك اوغلرینی کیله چك ایرلر
و آنالرینی اوز اختیارلری ایله فحشگه یارملر. حالبوكه یاش اوسمرلر
ایچون موندن ضررلى اش یوقدر. صوكهی طبیلرنگ تجربه لرینه
كوره بر ایر، نى قدر اوزینى ضبط ایتسه، اول شول قدر سلامت
هم عقلی و فكرى یرنده بولادر. كریسنچه فحشگه بیرلگان ایرلرده
قوت و سلامتلك، ذهن و استعداد توبانرلك درجه ده بولا. بر
ایر ۶۵-۳۰ غه قدر برده ضررسز اوزینى ضبط ایته آلا هم
موندای كشینك سلامتگی، فكرى، فحشگه بیرلوجیلردن كوب
یوغارى بولا، شونك ایچون: «ایرلر قضای شهوتدن باشقه طور
آمیلر، آلا ر اوزلرینی ضبط ایتهرگه كوچلری یتى، فاحشه لر
بولماسه اول ایرلرنگ قولندن عقللى خاتونلر قوتولا آلماسلر ایدی»
دیوجیلرنگ فكرلری آدملرینی حیوانندنده توبه ن توشره طورغان
فكردر. البته فحشنگ طارالوونیه آلكاغولنگده يك زور تأثیرى
بار، آلكاغولك هیچ وقتده اوز اشندن اوزینه حساب بیره المى
طورغان بر بیچاره در.

«خلفین» لر مناسبتیه

بو یلغی «شورا» نك ۳-۴ نجی نومبرلرنده محترم مؤرخز احمدزکی ولیدی جنابلری ملتمننگ بیوک آدملرندن بولغان «خلفین» لر ایله تانشدردی. ابراهیم خلفین جنابلرینك اثری بولغان «داستان نسل چنگیز خان» یاخود «چغز نامه» رساله سینك بر نسخه سی بو کونده منیم کتبخانه مده بار. بنا علیه بو نسخه حقتند «شورا» اوقوجیلرینه بر قدر معلومات تقدیم ایدم. بو نسخه ده ولیدی تعریف ایتدیکی کبی اوچ گه بولنه در. (۱) مقدمه ۸ بیت. (۲) اصل کتاب - ۹۱ بیت. (۳) اصلاوار - ۷۱ بیت. جمله سی ۱۷۰ بیت. فقط اوشبو اوچ اورنده ولیدی جنابلرینك یازدقینه باشقه لغی بار. (۱) مقدمه بتونله ی تاتارچه یازلغان. روسچه برگنه گله ده یوق. (۲) مقدمه آراسنده بر صحیفه ده ۱۲ عدد تورلی تاتار خانلرینك آچه رسملری بار. بو آچه لر دن بعضنده عربی حرفلر ایله «لا اله الا الله» کلمه سی یازلسه ده کویسنده تورلی حرفلر ایله یازلغان. ظنمچه اویغور حرفلری بولورغه کیره ک. (۳) اصل کتابنك بعض صحیفه لر نده تحت الخط روس لغتلی - اصلاوار یازیلا بارغان.

اصل کتاب توبانده گی روشچه آلتی باب غه بولنه در:

قسم اول - شجره چینگیز خان. قسم ثانی - قصه چینگیز خان. قسم ثالث - قصه اقصاق تیمر. قسم رابع - فی بیان شجره ایدیکه بی. قسم خامس - فی بیان مساکن و مکان. قسم سادس - فی بیان تاریخ.

کتابنك طشنده شویله یازو بار:

احوال چینگیز خان و آساق تیمر و تواریخلره مخصوص بعض قسم قطعلر ضمیم و تلمیذلره سهله چون جمیع لغتلیزنی حروف هجا اوزره ترتیب ایلدیوب امپراطورنك قزان اونویورسیتیتی دیمکله معروف باش مدرسه سی نصیچون مذکور اونویورسیتیت نك لکطری تیتولارنوی صاوتیتیک ابراهیم بن اسحق خلغی ایجاد و تقریر ایلمشم. فی بلد قزان. ۱۸۱۹ سنه میلادیه. ۱۲۳۴ سنه هجریه.

معلم عمر آلاشی. (استرخان - جمالی).

قدر گوزل کیوندراسون ایری قاشنده «جانلی قورچاق» بولمقدن آرتق هنر کورساته آلمدر. جانلی قورچاقلر، ایرلرنی بر قدر ساعتلرده گنه رضا قیلا آلسه لرده اوزون بولغان معیشت سفرنده یولداشلقلری ایله رضا قیلا آلملر. آراغه نفرت توشه، ایری آبروب بیاره. هنرسز بولدیغندن بو خاتون اوزینه رزق یونی تابا آلی، نادان بولدیغندن عنت صاقلامق یولینی بلمی، ناموس قیمتی تقدیر ایته بلمی، آخرده فحش یولینه کروب کیته.

(۲) بزده بیك ایسکیدن قالغان عادتلر گه کوره قزلرغه ایرلرنی آنا و آنا اختیار ایته. قزلرنگ اوزلری بو طوغورده حساب غه کوب آلمی و کوب وقتلرده رضالوق ده صورالمی. قز، آنی اوخشاتامی یوقی، بوگا لازم درجه ده اهمیت بیرلمی. شوندی قزلرنگ کوبلری ایرلرینه نفرت قیلار، نهایت ایرلورغه مجبوریت بولنه. اوز اوزلرینی صاقلارغه اقتدارلری بولغان، خصوصاً فقیر خاتونلر اوشبو وقتده سفاقت یولینه کروب کیته لر.

(۳) ایرلر بیك آزعون بولار، اوز اوزلرینی ضبط ایته بلمیلر، شول سببدن یاخشی بولاجق کوب خاتون قزلرنگ بوزوق یول غه کورلرینه سبب بولار.

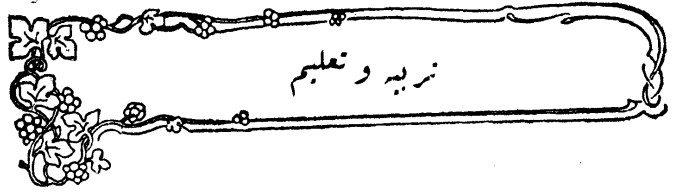
(۴) خصوصاً بزنگ مسلمانلرده «خاتونم قارتایدی» دیب اوزی ایله برگه عمر سورگان و کوبسنجه بالالر آناسی بولغان خاتونلر اوستندن یاش قز آقو عادتی بیك شایع. آیتورسن بو آدم اوزی قارتایمی، جنت اهلی مثالنده بر حالده طوراً! شوشندی اوستلرندن خاتون آلتوب مسخره قیلغان قارت خاتونلر کوب وقتده ایرلرندن آچوننی بوزوقلق یولی ایله آورغه مجبور بولار. اوشبو نرسه لر فحش و فاحشه لک گه سبب بولسه فحشنی بترو و کیمتو چاره لری بو نرسه لر بولورغه تیوشلی:

(۱) قزلرنگ بدنلری ایله بر درجه ده قیلوب روحلرینی تریه ایتو، آنلرنی ملت آنالری بولورلق درجه لر گه بشدرو، علملی و هنرلی هم ده اوز حقوقلرینی حمایت ایدرلک مرتبه ده حمت صاحبی قیلو.

(۲) ایرگه بیرگان وقتده هیچ نرسه گه مجبور بولمی، بلکه اوزلرینگه تله ولری ایله رضا بولدیقلری صوگنده غنه نکاح چاره لرنی کورو.

(۳) یاشلری الوغ و قارت آده لر یاش قزلرغه کوکل ییاری، بلکه اوزلرینه زمانده ش وعصرده ش بولغان طول خاتونلر نکاح قیلو. اسحاق ابراهیم اوغلی ندیروف. (تاشکند).

تربيه و تعليم

ابتدائي مکتبلىر حقتدهنى سؤال گه جوابلىر

۳۲

(۱) «ابتدائي» اسمنده بولغان مىلى مکتبلىر مزدن اصل مقصود: آنا تلمزنى صرف، نھولرى ايله اوق و درست ايتوب يازا بلدرمك. دىنى و اخلاق تربيه بىرمك. يىغمبىرلىر تاريخى ايله وطن تاريخندن خبردار قىلمق. معلومات دنيان خبردار قىلمق. حسابدن دورت عمل ايله بولغان مسئلهلرنى درست اشله تورگه اوگره تىك. زراعت. حيوانات، نباتات، معادن قىلرندن شفاهى معلومات بىرمك. ممكن قدر بالانى قورققلقندن چىغاروب غيرتلى ايتهرگه ضرشمق.

(۲) اصل مقصودقه باروب يتو طوغروسنده ايك الوغ رولنى اويناوچىلىر: اقتدارلى و اخلاقى، توزملى و چن چندن بلدررگه طرشوچى معلملردر. اصول تعليم گه موافق كتاب بولماسده معلم اقتدارلى، اخلاقى هم طرش بولسه اصول تعليم گه موافق ايتوب اوزى اوقوتا آلاهم ممكن قدر تيز و ينگل ايتوب بلدررگه طريشه. اگرده معلم اقتدارسىز، اخلاقسىز بولسه اصول تعليم گه نى قدر موافق كتاب بولسهده بالانك آكلامى، بلمى قالوونده هيچ شك يوق. شونك ايچون شهرده ياخود قريهده بر ابتدائي مکتبكه معلم كيرهك بولسه شول مکتبىنك مديرى ياخود پاپوچىتللرى اقتدارلى و اخلاقى معلم كيرهك ديب ازلىلر وشوندى معلمنى طابارغه طريشهلىر؛ اگرده شوندى معلمنى طاباسلر قبول ايتلر، معلمنك نيندى شرطى بولسه آكا كونهلر. برده اصول تعليم گه موافق كتابنى معلمدن اول ازله مىلر.

ديك اصول تعليم گه موافق كتابغه قاراغانده اصول تعليم بلوچى و اقتدارلى معلم ارتق ايكان هم شولاي بولورغهده تيوش. (۳) مقصودقه طوتاشمق ايچون درس كتابلرلى برله شدروب عمومى بر پروغرامده بولو تيوشلى بر اش. شولايوق كتاب اختيار قىلمق مادهسى معلملرنك اوزلرنده بولوب هر بر معلم اوزى موافق كورگان كتابنى اوقوتقىده فائدهلى و گوزهل اشدر. لىكن كوب معلملرنك كتاب اختيار قىلووينه مکتب مديرى ياخود پاپوچىتللرى مانع بولوب اوزلرلىنك پروغراملىرى بونىچه تعليم ايدرگه معلمنى مجبور ايتلر.

معلم فخرالدين خادىمىف. (قوستاناي).

(۱) ابتدائي مکتبلىر مزدن اصل مقصد بالارغه روحانى و دىنى تربيه بىرودر؛ ابتدائي مکتبلىر مزنك ايك بيوك وظيفهسى بالالرنى دىنى تربيه ايله يتشدروب چىغارودر. خلقلرنك سعادت دىناويهسىده سعادت اخرويهسىده، چن مؤمن و خالص مسلمان بولولرینه طوققاغاندر. و بوده يالغز مکتبلىرده گى تربيه دىنيه گه طوققاغاندر. بو — بر. ابتدائي مکتب بترگان بالا (بىش يل بولو شرطيله) اوز تلرنده يازلغان رساله و غزتهلرنى، باصمه و يازمه لرنى، شعر، و نثرلرنى، اشاره خطيهلرلىنى رعایت ايدوب معنى سىنى آكلاب تيز و آچىق ايدوب درست اوقورلق بولسون. اوزلگىندن مطالعه گه عادتلىگان بولسون. اسلام اعتقادىنى ياخشى بلوب، لازم عبادتلرلىنى قىلا بلسون. تجويدلهب، گوزهل مقام برله قرآن اوق بلسون؛ تاريخ اسلام، تاريخ مىلى، حساب، جغرافيا، آزابولسهده حفظ صحت قاعدهلرى حقتده معلوماتى بولسون. الحاصل: ابتدائي مکتبلىر مز، كوزى قولاغى آچىق، صوقر مقلدلىكدن خلاص بولغان، دىنىده ملتىنىده چن معنى سيله سويوچى و چن معنى سيله بر انسان. بر تاتار يتشدروچى بولسونلر.

(۳) اصل مقصودغه باروب يتو اوچون ايك برنچى رولنى ايفا ايدوچى كتاب توگل، بلىكه معلمدر. اصل تعليمنك كيرهك قايوغنه اصولىنى اوزىكه مسلك ايدوب آل، هر قايبولسنده باش رولنى ايفا ايدوچى معلم بولورغه تيوشدر. تيوشكنه توگل لازمدر. بو هم بديهى بر مسئله بولوب بو اورنده فلسفهلىر بيان ايتوگه حاجت يوق. مين بونى تورك — روس زورنالردنغنه كوچروب يازمىچه، طوقز يلق تجربه م، طوقز يل بالار آراسنده باشم قاطوب بىكان صوكننده يازدم، سوبلهدم.

(۳) بو سؤالنك جوابى — ايكىنچى سؤالده هم بار. يعنى اش معلمده بولغاچ كتابده اش يوق دىكدر. يعنى كتابلر برله شدرو لازم توگل، بلىكه پروغرام برله شدروگنه لازمدر. پروغراملر مز بر تولى بولغاچ كتابلر تله سه نيندى بولسون، تله سه كىكى بولسون. بىش صنفلى ابتدائي مکتبلىر ايچون ياصاغان بر پروغرام بار. وقتيله مطبوعاتقه قويارغه تورام. ابراهيم طاهرى. (شهر قورغان).

۳۴

(۱) بزنك ابتدائي مکتبلىر مزدن اصل مقصد، ملت حسى ايله برابر علم و هنرگه نيگر سالوب بالالرمزنى علم گه اخلاصلى و رشدى مدرسه لرگه كىرلك ايتوب حاضرله و بولورغه كيرهك.

۳۶

۱) بزنگ ابتدائی دیب اسمانگان مکتبلمنز «ملی» بولغان تقدیرده اصل مقصد، آنا تلن بیک مکمل اتوب اوکورده یازارغه اوگره تو. ملی تاریخ «تورک. تاتار» نی اجمالی صورتده تاتو. حساب، جغرافیا کبی مهم بولغان بر نیچه فن ایله طاشدرو. آخرغی صنفلرنک برنده بر قدر دینتی ده اوگره تو مطلوب طوتولاچق.

۲) اصل مقصودغه باروب یتو طوغرسنده ائک الوغ رولنی اویناوچیلر البته معلملر. چونکه: یداغوگه گه غایت موافق وگوزهل صورتده توزلگان بر کتابنی علمی آز و اصول تعلیم و تربیه دن خبرسز بر معلم، بالارغه هیچده موافق صورتده تعلیم ایده آلاچق توگل. اما یداغوگه دن خبردار یاخشی بر معلم، گرچه کتابنک تصنیفی چقماسه ده بالارنک قلیسه (اوزینک اوستالیقندن) تمام اورناشدره آلورلق روشده تعلیم قیلوونده شبهه یوق.

۳) درس کتابلرنی برله شدرمک، اصل مقصودغه طوتاشو ایچون فائده لیراق بولاچق. چونکه: کتابلرنی برله شدرو مسئله سنی تیکشروب فاراساق، اصول تعلیم و تربیه دن بی خبر افندیلر بو اشدو مسؤلیتی اوز اوستلرنه آلاچق توگلر. کتابلرنی برله - شدرونی اوزینه مخصوص صنفلرغه تعیین قیلو، الحاصل پروگرام سنی توزو طریق اصول تعلیم و تربیه دن خبردار معلم افندیلر هیئی طرفندن تاسیس قیلنه چق. آنلر البته ممکن قدر معلم و معلم افندیلرگه فائده سیله برابر ینگلرله بولو یولن قارایاچق. معلم عماد خیرف.

۳۷

مکاتب ابتدائی ملیه لمزدن مقصود بالارمزی اوز تعلیم و تربیه مز، اوز دیلمز، اوز دینمز و اوز قومز ایله تانیس ایتمکدر. بو سوزلرده گی مطالبدن مقصود ایسه بالارمزک، اوز عقلیه دوشونوب، اوز کوزیله کوروب، اوز قولایغیه ایشیدوب اوز آیایغیه یوروب اوز دلیله سویله مسمی و نابارین «اوزینک اوزلگی» نی اوز ایله توتوب تورماسی در. بو مذکوراتک حصولی ایچون زیرده گی ماده لر مقصوددر: ۱) بالانک، اوز دیننچه سویله نن مرامی، دوغری املا ایله یازه ییلمه سی. ۲) بالانک، هم اوز یازینسی هم ده باشقاسینگکینسی کرکی کبی درست اوقوبه ییلمه سی. ۳) بالانک، هر اوقودینی اوز دیننده گی یازی و مراملری -- بئامه - آ کلابه ییلمه سی. ۴) بالانک، هر آ کلابغنی و ییلدیکنی باشقه لره و هر کسه آ کلابه ییلمه سی. ۵) بالانک، باشقاسنک سویله دیکنی یازه ییلدیکی کبی اوزلگندن ده مناسب مرام و مطلبلر یازمه مقدر اولماسی. ۶) - «دیناده حسابسز

۲) اصل مقصدغه ایرشو اوچون ائک الوغ رولنی اویناوچیلر معلملر بولوب کتابلر ایسه آنلرنک یازده چی یولداشلی درجه سنده بولورغه تیوشلی.

۳) ممکن قدر درس کتابلرنی برله شددرگه طریشورغه کیره ک. چونکه کندی اختیاریه کتاب انتخاب قیلورلق مقتدر معلملر بزه، حاضرده، بیک آز. کوچی یتمازلک معلملرگه موندی آور یوکنی کوتارتورگه یارامی. حارث یارمک. (کلاش).

۳۵

۲) ابتدائی مکتبلمزدن برنجی مقصد: ملی، دینی حسنی بالاریمزغه اورنالاشدروب اورتا مکتبلمرگه کروب کیته آلاچق معلوماتی اساسلی صورتده بررو بولورغه تیوش. چونکه اوزمزگه اورتا مکتبلمر آچو، آلارنی منتظم صورتده آلوب بارو آورد. بالارمزی یاخشی، اساسلی صورتده تربیه ایتهرگه تله سه ک دورت، بیش یل ملی مکتبلمزده اوقوب حکومت مکتبلمرینه تاپشروتن باشقه چاره یوقدر. بو قدر مدت ابتدائی مکتبلمزده اوقوغان بالارمز غیمنازیانک اوچنجی صنفینه طوغرودن طوغرو کره آلاچق معلوماتی حائز و آنده کرگچ ده دینن، ملتن مقدس تانیه چق حسنی آلمش بولورغه کیره ک.

۲) بو مقصدغه یتو. آنچق مقتدر معلملر ایله گنه ممکن در. کتاب، نی قدر یاخشی بولسه ده بالارنک تربیه اخلاقیه و حسیه لرینه هیچ بر تاثیر اجرا ایته آلماس. بو، معلمنک اشی. معلمنک سوز سویلی بیشتی، فرصتلرنی قاجرماوی، اوزینک شول حس ایله متحسس، شول خلق بلهن متخلق بولووی بلهن گنه قابل در. مقتدر معلم ایچون کتابنک آز دخلی بار. مقتدر معلم قولنده یاخشی کتاب ده بولسه بو مقصدغه نائل بولو تاغنده آنساتلاشه. یاخشی کتاب بولمادینی صورتده ییله مقتدر معلم کتابنک ناچار برلرن تعدیل ایته آلا. بلخاصه دینی، ملی حسلرنی بررو هیچ کتابنک ایشی توگل. بو مقصدغه ایرشو ایچون ائک زور مانع معلملرنک عدم اقتداری ایله نفخ ایتلووی لازم بولغان روحلردن اوزلرنک مجرد بولولری در.

۳) مقصدغه ایرشو ایچون کتابلرنی توگل، معلملرنی برلشدیربرگه کیره ک. معلملرنک حسلری، خلقلری، اقتدارلری برلشسه، کتابلر اوز آلرینه برلشه. کتابلر، نی قدر برلشدیریلسه آنلرنی تطبیق ایته چک معلملر تورلی تربیه ایله یتشکان بولسلر هیچ فائده یوقدر. معلملرنی برلشدیردچک نرسه دارالمعلمینلر ایله معلملرگه خاص مجلسلردر. اوپلی. (اوقا).

معلملردر. اقتدارلی معلملر جیتوشسز کتاب ایلهده شاگردلرنی یولغه سالما و روح کرته ییلورلر. اما اقتدارسز، لیاقتسز معلم توزوکنی ده بوزوق ایتدروب آگلاتور، لکن حاضرگه بوزوقنی توزوک ایتدروب اوقتوچی معلملر مننگ عددلری آز بولسه کیرهک. شونگ ایچون هر ایکی طرفنگ امکائیتی قدر توزوک اولووی، اصلاح ایلمهسی مطلوب.

۳) اوقولایق درس وقلر حقتده مقصدغه ایرشمک ایچون هر صنفده درس وقلر چیکله نورگه تیوش. کتابلرنی ده برله شدرمک مطلوب ایسه ده کتاب صایلاوغه مکتب اداره سنه بر نوع حریت ویرلگانده هم تیجه اول قدر ضررلی بولماز. بویله اولغانده کتابلرنگ کیله چکده اصلاح ایلمه سنه هم یول قالادر. یوقسه اوقو کتابلرنی یازوچیلرنگ بو اشدن رغبتلری آزایور.

تعلیم و تدریس ایله مشغول: احمد توقطابایف. تابول.

۳۹

۱) ابتدائی مکتبلرده کوبرهک دین و اخلاق اوقوتلورغه تیوش. فنلردن ایسه اشیا، حساب، تاریخ- آرتق کیرهکی.

۲) مکتبلرده اگ زور رولنی اویناویچیلر معلملر. یاخشی درس کتابلری بولسه البته ضرر ایتمی. اقتدارلی معلملر بوزوق کتابلردن ده یاخشی اوقوتا آلورلر.

۳) درس کتابلرنی برله شدرگه، اقتدارلی معلملر بولماغانده غنه حاجت بولسه بولور. اقتدارلی معلملر بولماغانده کتاب غنه یاخشی بولسه ده ضرر آزارق کورلور. ع. حکیم. وه تکه.

شورا: یازلورغه تیوشلی بولغان جوابلر تمام کروب بتدیلر.

مکتبلرگه دائر

اورتا و عالی مکتبلردن بیگرهک بزگه ابتدائی مکتب کیرهک. لکن حاضرگی زمانده بولغان مکتبلر مننگ هیچ بر نوعی هیچ کنی قناعتله ندرلک توگل. اصول جدیده مکتبلری، کوب سبیلردن، خصوصاً آقچه یوقلق، معلم یوقلقدن اصول صوتیه ایله قرائت تورکیه، یازو اوگره نو و امتحانلرده اوقور ایچون مناجاتلر حاضرله و دن کوب اوزدرمی طورالر. اشقولارننگ مادی جهتی بر درجه تأمین ایتولگان، معلملرنگ هم آزمی کوبعی استحصاللری بار بولسه ده بونلرنی خلق اوگی کوره در. اوچیتانی مأمور دیب بله لر. مکتب اشینه آغنه ده اعتبار ایتیلر. یتاسه: «بالارنی حیوب شاولاتوب طورسهک یتهر» دیلر. شرقی ولایتلر ایچون توزولگان پراغرامدن قطع نظر مینیسترسکی پراغراما

قصاب یوق!...» اولدیغی جهته) بالانگ، - هیچ اولمازسه - اعمال اربعهیی پیش بارمنغی کبی آچیق بیلمهسی. ۷) حکومت رخصتی وار یرلرده، بالانگ کئدینه مخصوص و موافق یازلمش اثرلردن اوقوبه رق جغرافیا بیلمهسی. ۸) بالانگ، کندی قوم هم ملتنگ تاریخی بیلمهسی. ۹) بالانگ وطنمز (روسیه) ایله وطنداشلر مز اولان (روس و باشقه) خلقلره قارشو انسانیت و محبت حسلیله متحسس اولوب یتشمهسی و اسلام دینیه مناسب اولان گوزله اخلاقلر ایله مختلق اولماسی. ۱۰) «علموا یسروا ولا تعسروا» حدیث شریفنه موافق یازلمش بر علم حال کتابی بولونورسه (قرائت طریقیه اولق شرطیه) بالانگ اسلام و شریعت یوللرینه آشنا اولماسی.

۲) مکتبلرده معلملرگه اهمیتی کتابلردن آرتقدر. مقصوده یتمک ایچون اوصال معلم. اوصال کتابدن زیاده مانعدر. بنأ علیه یاخشی معلم بولق، یاخشی کتاب بولمقدن آرتقدر. لکن بو کونکی کونده یاخشی کتاب بولق و حاضرلامق، یاخشی معلم بولق و حاضرلامقدن چوق قولاید.

۳) مقصوده ایریشمک ایچون «درس کتابلرنی برله شدرمک مسئلهسی» ننگ اوقدر اهمیتی یوقدر. بالعکس درس کتابلرننگ تورلی اولماسی لازم و بونده فائدهلر چوقدر. زیرا اولاهر معلم اوزنجه مناسب کوردیکی کتابدن درس ویرهک فن «پیداغوزیا» یه ده موافقدر. مع ما فیه «بوغورسلان اسیزدی» ننگ «کتاب برله شدرمه مسئلهسی» دیگر بر نقطه نظر دن فائدهلی اولمق ده ممکندر. چونکه بو حالدده تماماً اهل اولمایان معلملرگه تورلی کتابلر ایله بالاری عذابلاملری آزالمق واردر. اما حقیقی معلملر ایچون بو کبی قرارلرگه ضرری آرتق کله چکی شبهه سزدر. (بوراده درس کتابلری یازاچقلری و بوندن کله سی محتمل اولان فائده بی ده خاطره آلمق ایجاب ایدیور). زیرا از جمله بعض کتابلر ایله درس ویرمگه مجبور معلملردن بعضلری بو احواله اجنبی اولدقلری کبی کندی تیجه تجربهلر ندرن ده محروم قالیرلر. (بو حال علی الخصوص «الفا» تدریسنده بویوک مشکلات ویرر). خلاصه: بو تدبیردن امید اولونه چق ثمره یا آز، یا هیچدر. بنجه حقیقی و فائدهلی صورتده کتاب برله شدره جک، اسیزدلر دگیل، بلکه دارالمعلمین لردر.

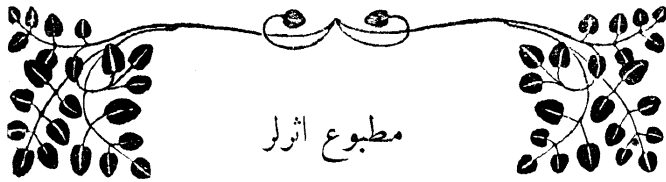
معلم حسین شامل توقتارغازی. (قریم).

۳۸

۱) ابتدائی ملی مکتبلر مندن توب مقصد ایسه ملت بالارینه دین و اخلاق بلدرو، ملتسی طاتوو، تل و ادبیاتمنزنی کیگایتودر. ۲) اگ الوغ رولنی اویناویچیلر، توب مقصدغه ایرشدر وچیلر

بیک معقول و بیک کیرهک. اما کتابلر برله شدرونی معقولی آمیم. مکتبلر احوال اجتماعیهسی، اقتصادیهسی، جغرافیهسی هم خصوصیات لسانیهسی توری بولغان کوب اورنلرده برکنه توری کتابلرینی استعمال اوکغایسز. هر نرسه ترقی و تکامل ایته. بر مرتبه باخشی دیب تانولغان کتابلر مزدن آرتق کتابلر چقماز دیب ایتوب بولی. یلدن یل کتاب بازارمز زورایاچق هم مکتب ادبیاتی ترقی ایته چک. اما مکتبلر مزه بر توری کتابلرینی غنه انتخاب ایتسهک بو تریقه زور مانع بولاچق. فلان افندیسنگ کتابلری، بولاچق معلملر اسیزدنده قبول قیلوناچق بولسلر، طاعی یاخشیراق کتابلرینی کم یازار؟ برهو یا گلش یازوب قویسه «ناشر خلفه» لر «ای افندم بو کتابکر بر تین گده کیرهک توگل، چونکه بز معلملر اسیزدنده قبول قیلونغان فلان کتابلرینی ساتامز» دیمسلر میکان؟ نورعلی نادیف. (بوزاولق).

مطبوع اثرلر

نیزکرة التبيين فى الوعظ والتعليم . حرمتلو عالملر.
مزدن محمد نجیب افندی توتاری حضرتلرینک وعظ هم تعلیم حقنده بولغان اوشبو اسمدهگی کتابی «قازان» ده «امید» مطبعه سنده باصلوب چیقدی. وعظ سویلی بلهک، آدم بالارنلرند بیک زور بر کمالاتدر. وعظ سویلی بله، سوز تزوب طورو یاکه کتاب قاراب او قودن عبارت توگل، بلکه تکلاوچیلرینک کوکلهرینه سوز ایله اثر بیردره آلدن عبارتدر. مونک ایچون اک الوغ شرط «احوال روحیه» ایله آشنا بولودر. بر موضوع حتی بر عبارت ایله سویلهنگان سوز، بر آدم آوزندن چیقغانده هیچ بر اثر پیدا ایتادیک حالد ایکنچی بر آدم آوزندن چیقدیغنده قزو توپراق غنه توشکان یاغمور تامجیلری قیلندن تمام سکار و حرکتکه کیتوررگه باشلار. سوزلرینک کوکلهرگه توشووی ایچون کوکلهدن چیقوی شرط دیلر. مونک اوستینهده وعظ سویلهونگ اوزینه گنه خاص شرطلر و قاعده لری بار. وعظ سویلهونک وظیفه سینی اوستلرینه آوچیلر شول شرطلر وقاعده لرنی رعایت قیورغه تیوشلی. یوقسه دینی وعظلر سویلهونچیلر، الله هم آنک رسولینه اطاعتسزک کورساتکان بولورلر. الله تعالی تک: «ادع الی سبیل ربک بالحکمة والموعظة الحسنة» هم ده: «فقولا له قولاً لينا لعله يتذكر او يخشى» دیکان سوزلری و شوشی مضمونده غی حدیثلر، وعظ سویلهونک حقنده غی ترتیلرینک قانون اساسیسی بولورغه تیوشلی. رسول الله

بویچدهده مکتبهده آنا تلینه شاقتی اورن بولا طوروب اوچیتلرینک کوبلری بونی اعتبارغه آمیلر، آنا تلی درسلرینی او قتمیلر هم دین معلملرندن او قتردرغه ده طرشمیلر. بس مکتبلرینی، قدیمندن آلوب اشقولاسینه قدر، اصلاح کیرهک بولادر. یا گدن مکتب آچو وبولغانلرینی اصلاحغه کرشودن ائک البته بولردن مقصد وغایه نی تعیین قیلورغه تیوشلی.

۱) مکتب ابتدائیدن مقصد: ابتدائی مکتب تعمیم مدنیت ایچون بردن بر منبع اولدیقندن اول هر کمک: باینک، یارلینک، کتوچینک، آدواقاتک بالاسینه کروب او قورغه یاراقلی هم ده عمومی بولسون. ایکنجیدن ابتدائی مکتب ملی بولسون: ابتدائی مکتب، بالارغه ملیت روحی بیروب شونک سایه سنده ملتزمگه محبت و آکا خدمت ایدیاسی کیف دارالفضولنده، آمریقان کلیه سنده، او قسوردرده هم گریک سیمیناریه سندهده یوغالماز و الله نیندی بیزه کلی ایدیالار اچنده ثرب کیتاز. مکتبلر مزده دینی و دنیاوی معلومات بیرو اوستینه ملتزمک تاریخن، حاضرگی حالن و استقبالن توشوندروب بالارغه انسانلق هم ملی وظیفه لرن آکلاتورغه اجتهاد ایتو تیوش. قصه چه ایتکانده، مکتبلرین مقصد: جمعیت بشریهده خصوصاً جمعیت ملیه مزده فائده لی عنصر یتشدرودر.

۲) مکتبهده ایگ برنجی رول معلم اوستنده. کتابنک اهمیتینی انکار ایتارگه ممکن توگل. معلم قولنده باخشی دستورلر، شاگردلر قولنده هم باخشی کتابلر بولو شکسز فائده لیدر. لکن باخشی قورالک باخشی اوستا قولنده بولغانی غنه فائده لی بولووی هر کمگه آچق معلومدر. ساعتچی اوزی اوستا بولماسه قورالدری ایگ یا گ سیستمده بولسه لرده فائده آزیه چکدر. اما اوستا کشی ناچار قورالدر بله نده مقصودینه ایروشه آلددر. اوستا کشی قولینه باخشی قورالدر بیرلگنده اش باشقه بولغان کبی اوستا معلم قولنده گوزهل کتابلر بولسه هم اش بتونلهی باشقه بولاچق. اوستا معلم قوری روحسز معلومات بیرو بله ننگنه قناعتله غی. اول بالارلری اوزینک مثل ایتوب چغارغه طریسه. اول اوزینک اویالارینی، حسلرینی، اخلاقینی بالارلرینک قلیینه صالا. اوزینک روحینی بالارغه آورده. معلم مکتبنک روحیدر. بالارغه گوزهل تاثیر قالدرو معلمنک کمالاتنددر. تاثیرسز معلم جانسز غرامافوندر؛ کتابلر، یاخشیلری هم یامانلری آنک پلاستینقاریدر.

۳) کتابلر برله شدرو ماده سینه کیلیک. مین روس مکتبلرینه دائر پراغراما برله شدرو مسئله سینی بله م. بو حقهده معارف نظارتینک توری مکتبلر ایچون توزوگان پراغراماری بار. اما کتاب برله شدرونی ایشکانم هم کورگانم هیچ یوق. پراغراما برله شدرو مینمچه

اخبار

بزنگ حاللر

بر اللهغه پیغمبرگه ایناندق مؤمن اولدق بز شریعت اصلی قرآن حکمینه چن مسلم اولدق بز. شولایده حکم قرآندن یراق کیتدک یوغالتدق یول مگر بزده، دین اسمندن قورولغان حیللر بیگ مول کیدک باشقه بیوک چالما صالندردق اوزون قویرق رزقلر کوتدک اللهدن شولایدر دیب بزده بویرق. اوطوردقدده دعا ایتدک، باری اش توغادق الگه مؤبد باشقهغه کردک بولوب قل مگگولک جالغه. صوفیقنک کالینه یتوشدک بورکنب چاپان دعا ساتدق تله ندک بز اش اشله می یاتوب چالقان. صوفیقننی ساتار بولدق عجیب راحت یاتوب یوقلاب بها قیمت توگل اوچسز ایکی تین باری قاپچقلاب. بتون غیرقز کیتدی مشیختکه ایشانلقغه شولای بز آدانوب قالدق قوط اوچقیچ بر هیجانلقده. توتوب تسبیح، تایاق کون تون یوگردک ایشان آرتدن خیال ایتدک جهنمدن قوتولدق اودلی یالقوندن. شولای بزنگ چوبالدی یول (تابشوق) تیک بلنمه سلک و لکن توغری یول بزدن یراق قالدی کورغه سلک! اساسا حکم قرآندن خبرسزلکله صازلقدده باتوب قالدق، آد اشدق دم قارا گلقدده طومانلقده مونه نیشله رگه بلمی یوگره بز ایندی یوغالتدق یول مونه بس کورمی کوزلرده مونه باغلاندی آیاق قول. اونوتدق اجتهادنی، تاشلادق اشنی، کرامتله. کوتب قالدق ده بیگ شهب آله کیتدی باشقه امتله. کیلوب چقدی بزم آله عجایب زور کرامتله: پاراخودله، تیمور یوللر، هوا یوزگیچ قاراواتله. حسابسز آپاراتله کوب؛ تیلیفونله. تیلیغرافله اوزوب کیتدیله آنله، بز اوروب قالدق قوری لافله! او یاندق سیسکنب کیتدک شولارغه حیران اولدق بز. گویه کم جیمربلوب کیتدک بتونله ی ویران اولدق بز.

اورتدن طوروب وعظ سویله وی سبیلی، بر کیمسه نگ دیندن بولغان بره نرسه دن محبت آوینه سبب بولسه ویا که وعظ کرسینی اوزینگ شخصی دشمنلق ایچون قورال ایتسه اول واعظ اوزی. آدملرنی دیندن یزدررگه سببچی و الله امرینه جنایتچی بولور. شوشندی خطرله ردن صاقلانلق هر بر واعظنگ مقدس بر وظیفه سی بولسه کیرهک. لکن کوب وقتده انسانلر اوز حاللرندن غفات قیلورلر. طوغری یول ایله می یا که بوزوق یول ایله می باردقلرنی آیره آملزلر. بو بر طبیعی اشدر. شونگ ایچون بولسه کیرهک حضرت عمر، منافقلرنی تانوده ماهرلگی بولغان بر صحابه دن: «مینده منافقلق علامتی کورلیمی؟» دیب صوراب طورر ایدی. وعظ سویله مک روشینی طوغری آلوب بارر ایچون ال یاخشی یاردمچی، دستورالعمل ایدوب طوتارلق بر کتاب کوز آلدنده طورویدر. شوشی مقصود ایچون بازلغان کتاب و باصلغان اثر کوب بولسه ده لکن اش که یارارلقلری کوب توگل. بز محمد نجیب افندی کتابینی قاراب چیقدق، وعظ سویله وچیلر ایچون دستور بولورلق تابدق. حاجت کشیلر انشاء الله استفاده قیلورلر. کتاب عربجه و تورکیجه یازلدیغندن هر کیم ایچون فائده آلورغه ممکن. عربجه سی ایله تورکیجه سی آیروم کتابلر بولوب جلدلنگان بولسه بلکه دخی ده یاخشیراق بولور ایدی. لکن حاضرگی روشنده ده عیب یوق.

بهاسی، اوستینه ۳۰ تین - دیب قویلغان. هر بر مشهور کتابچیلرده ساتلسه کیرهک.

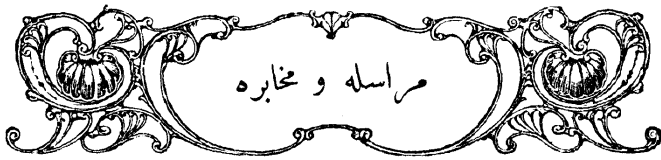

مفتاح الصرف . عرب تلینگ صرفی حقتده بولغان بو اثر صرف اوقورغه باشلانغان شاگردلر ایچون یازلمش و اوقوتو روشی حقتده معلملر ایچون بر توصیه باصلمشدر. ترتیب قیلوجیسی صبغت الله افندی احدوف بولوب قازانده «ملت» مطبعه سنده باصلمشدر. حق پوچته ایله برابر ۳۱ تین.

اسام غزالی . بو اسمده گی اثر، «شرق» کتابخانہ سی طرفندن باصلوب چیقدیغندن صوگ «العلم الشامخ» ده شوشی سوزلرنی کوردک: غزالی، تونده اوطون حیوچینگ اوزیدر، اوطن ایله برلکده ایتاگینه یلان ایله حیاتی ده صالا، اما اوزی شونی آیره المی. رسول الله نبی توشمده کوردم، «احیاء» کتابی ایله شغلانوم ایچون اوزیمه آچولاندی وشول کتابینی مطالعه قیلودن طیدی. (ص ۳۲۷-۳۶۷).

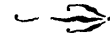
مراسله و مخبره

یاکی بر ملک . ۱) یر یوزنده گی انسانلر نك آدم ییغمبر نسلندن گنه بولوب نوح ییغمبر زمانده بتون یر یوزینه عام بولغان طوفان سببندن یر یوزنده گی جان ایهلری هلاک بولوب بتدیکی و بو کونگی انسانلرده فقط نوح ییغمبردن گنه تارالیدیغی دعوی قیلنه در. قطای خلقلری ایسه طوفان بولدیغی تقدیرده آنجق ۶ - ۷ مگ یلرغنه مقدم بولوی لازم کیلدیکنی و حالبوکه اوزلرینک ایکی یوز مگ یلدن بیرلی یاشاب کیلوی بر ملت ایدیکن سبب کورساتوب طوفان واقعه سینی انکار ایتهلر. نسب عالملری قطای و یاپون، تورک و تاتار قوملرینی نوح علیه السلام گه منسوب بولغان «توران» قومندن صانیلر ایدی. ایمدی طوفان حقنده غی فکریلرینه کوره قضایلر اوزلرینک «توران» قومندن (نوح علیه السلام نسلندن) بولولرینی انکار ایتولری لازم کیله در. شونک ایچون بو طوغروده نسب عالملری ایله قضایلردن ایکی طرفدن بری یا گلش دعوی قیلوی اوز اوزندن معلوم بولادر. قایو طرفنک یا گلش ایدیکی ایله حکم ایتو موافق بولور؟ (۲) قطای مملکتنده بولغان مسلمانلر ننگ صانیلری حقنده مطبوعات یک مختلف معلومات بیرهدر، شوشی خبرلر آراسندن قایوسینی اعتبارغه آلورغه تیوشلی؟ (۳) محمد عبده تفسیرینی بله مز، کوردک، مطالعه ایچون کولکلی، عبارتتی ینگل باشقه بره تفسیر یوقی؟ تورکی تفسیرلر آراسنده بره گوزل تفسیر بارلنی معلوم توگلی؟ (۴) اسلام تاریخلری آراسنده قام انابت قیلورلق تاریخ کتابی بارمی؟ بولسه کنسکی؟ وجهی تاریخندن باشقه بره منصل تاریخ یوقی؟ (۵) امام غزالی نك «احیاء» سی یاشر ایچون مطالعه کتابی بولورغه یارارلقمی؟ (۶) «اختری کبیر» کتابندن باشقه یاخشی بره لغت کتابی بارمی؟ بولسه آنی قایدن آلدررغه ممکن؟ شوشی سؤللرمزگه «شورا» ده جواب یازلوونی اوتته مز .
رضاء الدین حکیموف .

شورا: «توران» سوزی ایکی معناده استعمال قیلنوب بری مطلقا «تورک» معناسنده در. حقیقت حالده تورک سوزی ایله توران سوزی آراسنده غی اوخشاو، بونلر نك بر نرسه نك ایکی تورلی اسمی بولولرینه دلیلدر. ایکنچی معناسی ایله کیردک تورک بولسون کیردک بولماسون مطلقا «ایران» غه قارشو معناده در. قضایلر نك «توران» قومندن صانیلرینی بزگه معلوم توگل، اگرده شولای صانیلر بولسه شوشی صوگهی و عام معنا ایله بولور.

مونا بزنگ آیانج، قزغانج، یک قورقنچ حاللر امیدسزک کورب آلا. تمام اش تاشلاغان اللر. امید کیسکان شوشی اللر قاچان اشکه توتونورلر؟ خیالی رؤیالردن بو ناچار توشدن قوتولورلر؟

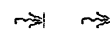
رستم حلمی .

جیگلمیم

آور - به مسز بو طورمش میدانده،
یاوز - آلداجقی - قومسزلر یانده،
طومان آستنده غی قصه عمرنگ
یورده یارغچ - طونوق - نورسز طاکنده،
اوزا تورلی چیتن حاللر باشمدن،
یلان، چرکی چغا تاتلی آشمندن.
کورهم قای چاقده خورقلر، عذابلر
اوزمنگ ایگ یاقین، شهب یولداشمان.

شولایده هیچ بره وگه بر یالنمیم،
سوزوب قوللر یالغانه صالنمیم،
امیدنک آقغن اچدن یوغالتوب
یوره کسزلر کبی بتیم، چالنمیم.
قاچان، قایده اوله رنی برده بلیمیم
(اجلگه قارشو کده طاباغان ایم)
ولکن شول اویاتسز بنده لرگه
جانم بار چاقده باش یرمیم، جیگلمیم.
عبدالله بیگی . (قوزیتسقی - بیگی).

«واجتهاد»، مجموعه سندن:

ما صاف دلانیم بکس کینه نداریم،
خالقست بنا دشمن وما باهمه یاریم.
ما شاخ درختیم پراز میوده توحید
کر رهگذری سنک زند عار نداریم.

ترجمه سی:

بز صاف یورده کلی آدملرمز، کشی گه کینه مز یوق. خلقلر
بزگه دشمنانلق ایتسه لرده، بز هر کم گه دوستمز. بز، کولکلی
واملرینی توحید (یا که اهلینی برلک گه اوندمک) یمشی ایله
طولوغ بولغان بر آجاج بوتاقیمز. اگرده برر یولچی بزگه تاش
ارغتسه بزنگ آگا التفاقر یوق، آندی اشلرگه عارلانیمز.

صانسر جلدلردن عبارت بر تفسیر کتابی بولوب هر بر جلدی صانسر بیتلردن عبارت و هر بیتی صانسر بوللردن و هر یولی صانسر کلهلردن و هر کلهسی صانسر معنا و سرلردن عبارت» دیگان سوزینی حکایت ایتمکدر (آثارده شیخ جمال ترجمه سینه مراجعت اولنه). ۴) وجیهی تاریخی کورمادک. اسلام تاریخی غنه توگل. مسلمانلر قوئنده قرآن کریم، کتب سته و بعض مسندلر هم ده بعض بر نادر اثرلر استلنا قینسه دینلرینه مناسب روشده ترتیب قیلنغان اثرلری یوق دیب آیتورلک درجهده آزدرد. اسلام دنیاسینگ ۶-۷ یوز یلدن ییری علمگه بولغان خدمتلری کویرهک کوییه یازودن عبارت بولدی. شوشندی قارتلر تریه سنده بولغان یاشلرده ایجاد و اختراع قوتلری بولیه چغنی طبیعی. اسلام دینینگ اوزینه مناسب، قرآن روحینه موافق تفسیرلر، اسلام فقهسی، اسلام تاریخی یازمق ایسه کیله چکده گی یا کچی نسلگه امانت ایدلنه در. یا کیدن ابو حنیفه و مالک، شافعی و احمد، اوزاعی و داود ظاهری، ابو یوسف و محمد، بخاری و مسلم، شعبه و زهری کبی علم مؤسسیرینه و شریعت خادمیرینه اسلام دنیاسی تمام فقیر بر حالده در. ۵) «خذ ما صفا دع ما کدر» ایله امتثال قیلورلوق قوتی بولغان کشیلر ایچون، کیرهک یاش و کیرهک قارت بولسون «احیا» نی مطالعه ایتودن ضرر بولماز. ۶) اختری نی لغت کتابی قیلوب استعمال ایتمک شوشی کوغزده نیرغورود شهرندن بوره نه گه آدلانوب ایدل ایله استرخان شهرینه توشمک قیلندن بر اشدر. عربچه گه اقتداری بولماغان کشیلر ایچون وانقولی هم اوقیانوس کتابلری یاخشی اثرلر و هر یرده ساتولالر. هر ایکسنده فاحش غلظلر بولسه ده صوابلرینه کوره آنلر آز ومعلوم نرسه لدر. عربچه ده کجالانلری بولغانلر ایچون ایك فائده لی کتاب «لسان العرب»، آندن قالا «صحاح»، آندن صوگ قاموس بولسه کیرهک.

فائز ۱۰ قرآن کریم «الیوم اکملت لکم دینکم» دیب خبر یردی ورسول الله حضرتلری ده «میندن کتاب الله دن باشقه نی. کوچر مه کز، اگرده کوچره چک بولسه کز آنی الله کتاینه (قرآن غه) عرض قیلدیغک صوگ غنه کوچر کز!» دیگان ایدی. شولای بولا طوروب محدثلر، روایلر حقتده بر قدر شرطلر قویوب حدیثلر نی کوچره یرگانلر. موگا سبب زیندی نرسه در؟ ۲) قرآن کریم «وان تطع اکثر من فی الارض یضلوک عن سبیل الله ان یتبعون الا الظن» (انعام. آیت ۱۱۶) هم ده «و نادای اصحاب الاعراف رجالا یعرفونهم بسماهم قالوا ما اغنی عنکم جمعکم» (اعراف) دیدیکی حالده بزده جمهور، سواد اعظم طرفینه اعتماد بولویونک

بو معنا ایله «توران» بولور ایچون نوح پیغمبر بالاسی بولمق لازم توگل. اگرده قظایلیرلر اوزلرینک یوز مگ یلردن ییری دوام ایدوچی بر قوم ایدیکلرینی و مشهور «طوفان» ننگ اوز یرلرنده بولمادیغنی درست و معقول دلیلارگه بنا ایدوب دعوی قیلورلی ثابت بولسه بز اهل اسلام ایچون بو خصوصده آنلرغه قارشو طوررغه لزوم یوق. بو کون گه قدر «شورا» ده، مصر و استانبول هم سوریا مطبوعاتنده یازلوب طورانغان مقاله لردن «طوفان» ننگ بتون یر یوزینی قاپلاوی حقتده قطعی و آچیق بر دلیل (قرآن آیتی) کورلمادیکی معلوم بولادر. تورات عبارتده (سفر تکوین. اصحاح ۷) بو سوز صریح سویله غش بولسه مونگ بز اهل اسلام ایچون ضرری یوق. تورات تأثیری آستنده یازلغان تفسیرلر ننگ سوزلری اسلام اهلاری ایچون حجت توگل. قرآن کریمی علمی، فنی دلیلارگه قارشو کیترگه طریشو و آنی ده حقیقتی انکار ایتوچی بر کتاب قیلوب کورساتو آیو خدمتی ایتمک بولور. چونکه علم طبقات الارض عالملری تورات خبرینه قارشو طورالر و طوفاننگ بتون یر یوزن شامل بولمادیغینه اوزلری قاشنده مقبول دلیلار کیترلر. قرآن خبری ایله علمی و فنی دلیلارنی بر گه کیتروب مصالحه یاصاتوده نی ضرر بار؟ صریح صورتده تکلیف بارلغی بلنمه گان علمی و فنی بحثلر حقتده الغه کیرتلهر صالوب، قوتلر طوتوب یوللر نی بیکلهب قویوده معنا کورلمی. بزنگ یولمز هر وقت آچق طورسون و باراچق برلر مز ایرکن قالسون، علم و معرفت میدانینه باراچق یولده دینمز، علم و فن ایله برابر یورسون! خریستان علملرینک ایوالونسیه حقتده توشکان تارقلرینی بولورگه و کیچه گنه رد قیلغان بر مذهبیرینی بو کون دین اسمندن قبول قیلورغه مجبور بولولرندن عبرت آورغه و آلدن باروچیلر توشکان چوقورغه، کوره طوروب باروب توشمازگه تیوشلی. ۲) بو طوغورده جواب یرر ایچون قولمزه اوشاچلی سندلر یوق. ۳) عبارت نینگ تفسیر ییک کوب، کوگلی بولوب بولماو ایسه هر کمنگ اوز ذوقینه و سجه سینه کوره در.

ایشانلر و مریدلر ایچون ایك کوگلی تفسیر «روح البیان» و نحو ایله شغلنوجیلر ایچون ده «جمل». کلام و هیئت فنلرندن لذت آوچیلر ایچون «مفتاح الغیب» کبی تفسیرلر کوگلی بولور. لکن سزنگ مقصود کز باشقه بر نرسه بولوب ده عبارت یتشما گانلکدن بزگه مبهم قالغان بولسه کیرهک. «انوار التنزیل» ننگ «تیان» اسملی تور کیچه ترجمه سی بار، قاضی سوزلرینی درست و آچیق ترجمه قیلده در. مقصود کز اگرده «قرآن کریمک اوزینه موافق برر تفسیر یوقی؟» دیب صورامق بولسه، موگا جواجز ایسه شیخ جمال الدین ننگ: «قرآن ننگ اوزینه موافق تفسیری زماندر. زمان

سببی نیدر؛ ۳) قرآن کریم یهود و نصاریز حقننده «اهل کتاب» دیب حرمت سوزی استعمال ایتدیکی خالدہ بزنگ اسلام عالمیری قرآن اهللرینی معتزله، شیعه، ماصون حتی کافر و دهری کبی سوزلر ایله تعبیر قیلولرینگ سببی نیدر؟ . امام ایوب عین اللین .

شورا: ۱) رسول الله ننگ شوندی بر فرمانی بولووی حقننده بره نرسه کوردیکمز و او قودیمز که خاطر مز که توشمی . «میندن علم یشتو چیلر، ایستمی قالغانلرغه ایرشدرسونلر» مضموننده حدیثلر کتب سنهده کوب. یوقسه سز، حدیث روایت قیلو مسئلهسی ایله حدیثی کتابلرغه یازو مسئلهسینی بر که صاناب یوروته سزمی؟ آنلر ایکسی ایکی مسئلهدر. ۲) تحقیق اهللری دنیاده هر عصرده وهر یرده آز بولادر. خلقلر کوبسینچه فکر ومذهبده آنا آناغه، شیخلر و استاذلرغه، سوز که اوستا و معاملهلری ایله کوکلرینی تسخیر قیلوچیلرغه یاره لر. شونک ایچون بر نرسه ننگ حق بولووینی آنک طرفنده غی خلقنک کوب بولووی ایله گنه اثبات ایتار که، دلیلرینی تیکشرمی طوروب مجرد حسن ظن ایله کوبلک طرفینه یارر که یاراماز. حقلقتک کوبلک طرفنده بولووی درست بولغانی کبی آزلق طرفنده بولووی ده جائزدر. ۴) مونک سببی تربیه کیمچیلگیدر. قرآن کریم، مشرکلر و باطل معبودلر حقننده: «ولاتسبوا الذین یدعون من دون الله فیسبوا الله بغير علم». (انعام. آیت ۱۰۸) دیب ارشاد قیلور بولسه قبله اهللری حقننده ادبلی بولمق تیوشلی ایدیکی اوز اوزندن آگللاشلور.

اوقفا. کم اثرینی اوقوسه قده حق وحقسز بولووی کوزه. تلمادیکی خالدہ شونک طرفینه کوکل میل ایته، نیندی گنه بر مسلک ومذهبنی تیکشرر که باشلانسه شونک درست ایدیکنه کوکل کیته؛ مونک سببی نیندی نرسه در؛ مین بو حال ایله اوزم گنه مبتلامن دیب یوریدر ایدم، صوکره معلوم بولدی، بز عموما شوشندی بر حال ایله مبتلا ایکاغز. بو حال اوزی یاخشی بر اشمی یوقسه ناچارلق علامتیمی؟ شوشی سؤاله جواب بر وگرنی اوتتم. عبدالکریم القارماسانی .

شورا: بو نرسه ننگ ناچارلغی شول درجهده درکه موندن اوستون ناچارلق آز بولور. چونکه بو اش، محاکمه سزک و عقلنی ایشله ته بلمگانلکدر. عقلنی ایشله ته بلماو ایله دیوانه لقی آراسنده مسافه بر گنه آدومدر. مونک سببی ده درس اصوللرینگ بوزوق بولووی وتعلیم تربیه اصولینه موافق توگل کتابلردن درس اوقولووی اوستینه مدرسلرنگ اقتدارسز بولولری و محاکمه اصولینه بنا قیلوب تربیه ایته آملولریدر.

مطبوعات غیر رسمی

ایتهراد: ملترلر که یاگا جان بیره طورغان ایکی نرسه بار. خاتونلر، ابتدائی مکتبلر. وطن و ملت ننگ نیندی نرسه ایکانلگینی بلوچی بر یاش خاتون ایله اوزینگ وظیفهسی ایله آشنا بولغان ابتدائی مکتب معلمی یا که معلمهسی درجهسنده فکرلرینی نورلاندیررغه کوچی یته چک نرسه، دنیاده یوقدر. ملترلرنگ جانلانولری آتالردن، ائی بابالردن توگل، بلکه صبی بالالردن باشلانادر. بز تورک قومی طبیعت طرفندن توزولگان اوشبو نظامنی رعایت ایتادیکمز ایچون خوارلقده، مسخره لکده قالدق. بز اوشبو ایکی قوت که تایاغاساق بو دنیاده هیچ وقت راحت کورمازمز، بلکه باشقه لرنگ آباق آستلرنده ایزلوب هلاک بولاچقمز. اوشبو کوچلر که تایاغاغان قوملر بتون دنیاغه مالک بولسونلر، آنلرنگ بو ترقیلری ظاهری بر کورنشدن عبارت بولورده قالور، اصلا دوام ایتاز. اگرده معلومنی اعلام بولسه ده موگا مثال ایدوب آوروپانگ الوغ قوملرینی توگل، بلکه ایک ضعیف وچوک قوملرینی کورساق کده یتار. موندن اوتوز بیش یل مقدم بلغارلر، یورتسز یرسز، باش باشداق بر قوم ایدی. بزنگ حاکمکمز دن قورتلد قلمی ایله ابتدائی مکتبلر ایله خاتونلر تربیهسینه اهمیت یردیله. بز همیشه «افندی» بولوب دعوی و غرور ایله وقت اوزدردق، ابتدائی مکتبلر ایله خاتونلرده نیندی کوچلر و الهی نورلر بار ایدیکنی خیالمزغه بولسون کیتورمادک. «کتوچیلر» دیه اسمهاب یورتدیکمز بلغارلر بر آی ایچنده بزنی مغلوب و دنیا مسخرهسی قیلدیله، بز «امان!» قچقردق. بزنی ییکوچیلر طوب و ملطق، قلیچ و سونگو توگل، بلکه بلغارلرنگ خاتوناری و ابتدائی مکتبلری بولدی. دنیا ننگ کوچلی و اعتبارلی خلقلرینگ هر بری ده شوشی ایکی قوت که تایانوب طورالر. بز، اگرده باشمزده عقل وفکر، کوکره کمزده آزرالق حس بولسه شوشی بلغارلردن عبرت آلورغه تیوشلیمز. مملکتمزنگ الوغ بر الوشی قولمزدن کیتدی ایسه ده قالغانی ده یتارلکدر. اگرده شونی طوتا بلسه ک یاخشی غنه کون کورر که ممکن بولور. لکن خاتونلرینی مهمل طوتسه ق و ابتدائی مکتبلر که اهمیت یرمهسه ک قالغان مملکتلردن ده بزنی سوروب چیقارلور. خاتونلر ایله ابتدائی مکتبلر که اهمیت یرمگان قوملر ایچون یرنگ اوستنده اورن یوقدر.

اېبال: (تورکستان مکتوبلری) تورکستان عالملری قاشنده بو کونده واجب عمللر حکمنده کورلگان بعض بر نرسه لر بارکه، شریعت نظرندده حرام ایدیکارنده شبهه قیلورغه یول بولناز. خسته لک ویاکه باشقه بر فلاکت گه اوچراغان کمسه نگ اوینه جیولشوب دم سالالر (هر توری نرسه لر اوقوب صوغه اوشکورده لر). عالملرنگ اوشبو عادتلری عوام آراسنده رواج تابدیغندن شفا امید ایدوب هر بری دم سالدره لر. صوگره دم سالنغان صو ایله خسته یاکه فلاکت گه نوشکان آدم غسل قیلا ودم سالوچی عالملرگه چابان و آقچه لر بیرددر. گویا شوندی صو ایله غسل قیلوچیلر خسته لکندن شفا بولالر، محکمه لرده اشلری بولغان آدملرنگ ده مقصودلری حاصل بولادر. بیک کوب بایلر، آندواقتلرغه بیره چک الوغ اشلری حقتده شوشی دم سالو اصولی ایله عمل قیلدقلرندن مغلوب بولوب قالالر. اگرده دم سالدروچی بای، آدواقات یاللاب اشینی اوست گه چیقارسه بو وقتده ملالر: «بو اش دم سالدرو برکاتنده بولدی» دیب تکرار باینک اوینه جیولالر و بابدن دخی ده بر آز نرسه آلوب کیتارگه موفق بولالر. اگرده آدواقات یاللامادبعی سببلی محکمه حضورنده غی اشی آستده قالسه اول وقت ملالر: «بو فلاکت بای نگ ایمانی و اعتقادی ضعیف لگندن بولدی، یوقسه دم سالنغان اش مطلقا غالب بولورغه تیوشلی ایدی» دیب بای حقتده تهمت فیلالر. بای ایسه بونلرنگ شوشندی بوزوق فکر تاراتولرندن قورقوب دخی بر آز نرسه لر ایله بو ملالرنی یومشاتورغه مجبور بولادر. اگرده بای، ملالردن دم سالدرمی غنه آدواقات یاللاب اشینی غائب قیلسه، بو وقت ملالر: «دم سالدرماغان ایدی، شونک ایچون اشی آستده قالدی» دیلر. اگرده اشی مقصودچه بولسه. ملالر: «اول اش شولای بولاچق ایدی، لکن خیرسز مال بوش یرده آدواقات غه کیتوب تالف بولدی، اگرده حلال و خیرلی مال بولسه ایدی آگا بیروله چک اورنده عالملرگه بیرلگان بولور ایدی» دیلر. حالبوکه موندی اصوللر و موندی اعتقادلر حقتده قر آن کریمده، حدیث شریفلرده و مجتهد لرنک اجتهدلرلرنده بره توری سند یوقدر.

ایرل: (قیوم قولاتی مقاله سی) نیندی گنه کوچلی مات بولسه ده بولسون اگر آرالرنده فسقلق، فساد و اخلاقسزلق تارالسه خصوصاهر بر بوزوقلقلرنگ آناسی بولغان اچکی ایله مبتلا بولسه اول ملت انقراضه یول طوتادر. دین و قوملرنگ صاقلانو لری شول ملت فردلرینک تن و جانلری سلامت بولولرینه و طورمش آورقلری ایله کوره شرگه کوچلری یتوگه طوقتیدر. ترکلک حقتده تارتشور ایچون سلامتک شرط. اگر انسانک

وجودی سلامت بولماسه دنیا ده هر توری خورلق و آورقلر کورووی، صوگره حیات و طورمشقه مغلوب بولوب یر آستینه کزوب کیتووی قطعی بولغان شیکلی بتون افرادی یوغشلی آورو و اخلاقسزلقلرغه مبتلا بولغان بر ملت یاخود بر قومنگ دیناده یاشی آماوی ده بدیهیدر. نیندی بای و کوچلی فرانسیه دولتی خلقینگ، شول سفالت آرقاسنده یلدن یل سانلری کیمی کوچ و قوتلری بته باشلادی. حالبوکه فرانسولرنگ ملیت و قومیتلرینی صاقلی آلورلق علم و معارفلی، مدنیت و بایقلری بار. شولای بولا طوروب ده اچکی و بوزوقل سببلی انقراضه یوزطوتسه لر یاروم مدنی و یاروم وحشی بولغان بز روسیه تاتارلری و عموما اسلاملر نیچک ایتوب دیناده یاشی آلورمز و نیچک ایتوب قومیت، جنسیت و نسل نسیمزنی صاقلی آلورمز؛ حالبوکه بزده فرانسولر ده بولغان علم و بایلق، کوچ و آک یوق. شانلی، شرفی، کوچلی و قوتلی ماتلرنی خراب ایتکان و منقرض بولولرینه سبب بولغان اچکی و اخلاقسزلق بزنگ ملتیز آراسنده کوندن کون تارالوب طورمه قده در. فرانسولر بو کونده اچکی و اخلاقسزلق ایله کوره شه باشلادقلری حالده، بز روسیه مسلمانلری شول اچکی و شول اخلاقسزلقنی طریشوب. طریشوب اوز آرازغه نشر ایته مز. کوب مسلمان آلورلی اقتصادی بولگونلک گه دوچار بولوب وطنلرینی طاشلاب کیته رگه مجبور بولیدلر. خوالین اوبازنده ۱۱ محله لی قولاطقی و ۶ محله لی زمینچه قریه سنده، بو کونگه قدر مسلمانلر تیره کورشی روس و چواش آلورینه رقابت ایته آلورلق حاللی و بای یاشیلر ایدی. سلامتک و صانتک آرتووی جهتدن روس و چواشلرغه قاراغانده نیچه و نیچه درجه لر آله ایدیلر. لکن مذکور ایکی قریه گه خلقنگ تله وی بو نیچه آراقی کیتلری آچلغاندن بیرلی آرالرنده فقیرلک، اشسزک، یالقاولق و اخلاقسزلق، سلامتسزک کوندن کون آرتدی. ایندی بو کونده آلورلر، خراب بولوردرجه گه یتیدیلر. آپیاق صاقلالی قارتلر، یاش اوسمریگتدر، حتی آبصطایلر و روحانیلرنگ ده کوبسی اچکی استعمال ایته باشلادیلر. اچکی آرقاسنده بولغان ظلم و جبرلرنی یازارغه قلم چیرقانورلق، خلقنگ یوزگه ۳۰ ی آکاغولیق بولوب، یر صوینی، یورت و بالا جاغلرینی تاشلاب تورلیسی توری شهرلرگه کیتلر؛ مونده قالغان بالا چاغا و خاتونلری، آتا آلرلی تله نیچلک ایتوب یوررگه مجبور بولالر. استرخان، ساراتوف، سامار و قزان شیکلی شهرلرده یورگان تله نیچلرنگ یوزگه ۹۰ ی خوالیلیدلر. مونه بو فلاکت و زذالتلر هر قایوسی انسانتی انسانلقدن چفاروب خراب ایته تورغان ایسرتکچ استعمال ایتو آرقاسنده بولغاندر. بو قریه لرنی مثال ایچوکنگه یازدق. یوقسه مسلمان آلورلرینک کوبسنده و شهر

حرمتمزلك كورر، آچی سوزلر ایشتور. سفالتلر و اضطرالبرغه اوچرار بولسه لرده بونلر نك هيچ بری اولديكلر ندن صولك قوبرلر نده ياتدقلىرى وقتلر نده قدر ناشناسلك آچیلرینی تاتو ایله مبتلا بولمازلر. بو حالدن بز توركلر گنه مستشامز. بز ایسه دین و ملتتمز ایچون خدمت قیلوچیلر نك قدرلرینی تریك وقتلر نده بلامادیکمز کبی اولديكلر ندن صولك ده همیشه بلاما، کده مز. الوغ آدملمز دن نفعی هم ندیم لر نك تر به لری قایدی ایدیکنی بلمیمز. عاصم نك (اوقیانوس صاحبی) کورگان فلاکتلر ندن يك آزغنه آدملمز نك خبری بولسه بولور. ملتتمز ایچون الرغ خدمتلر قیلوچیی ابراهیم پاشانك قبری نه یرده ایدیکندن خبرمز یوق. اوتکلان زمانلرده ملتتمز ایچنده فن و ریاضیات، طب و صناعت که خدمت ایدوچیی کوب آدملمز بار ایدی، ایندی بو آدملمز اونودلوب بتدیلمز، بونلر نی بزگه کورساتوچیی بولمادی. آرامزده ابراهیم متفرقه نك کم ایدیکنین بلوچیی ده یوق کیدر. ابراهیم متفرقه محار بولوب اسلام دینی قبول ایتدی واستانبولده طوردی. استانبولده باصمه چیلق نی باشلاب ییاروچیی کیمسه اوشبو ابراهیم متفرقه در. استانبول مسلمانلری موگا قارشو آياقلانديلر، کتاب و قرآن باصو شریعت که خلاف ایدیکنی سويله بغوغا چیقاردیلر. اول يك زور تهدیدلر که اوچرادی، لکن همیشه اوز مسلکنده ثبات ایدوب طبع هنرینی استانبولده تمام یرلشدرر که موفق بولدی ۱۱۵۸ ده وفات ایتدی. شول زماندن یرلی ابراهیم متفرقه نی ایس که توشروچیی يك آز بولغاندر، قبری ایسه بتونلائی اونودلغان ایدی. شوشی کونلرده تصادفی اوله رق مونگ قبری تابلدی. یاغمور سنیل تاشی ایسکرگان، یازووی بوزولغان بولسه ده اوقولورلق درجه ده در.

طوبعم (عدد ۱۳۲۱): آنالرمز و خاتونلرمز، طوتا و سکللرمز موندن صولك آوروپا نرسه لرینی آلامزغه و قوپشیلانوب، توزانوب ییزانوب یورمازگه رضا بولدقلىرى حالده نی ایچوندر آغالرمز و اینلرمز نك مك مشقتلر ایله و ماگلای تبرلرینی توگوب تابقان آچهلرینی یرر ایچون آناتولی مزغه آوروپالیلر نی چاقرالر. آناتولی ولایتلرینی توزاتورگه، نی ایچون آوروپادن آدملمز چاقرلاونی ایچون آنی بز توركلر اوزمز توزه قیمز؛ آناتولی طوبراقتده فقیرلر نك کلهت و انبارلرینی آشلق ایله طولدرلق اوسدرو قوتی یوقی؛ یا که بو مملکتده اوز یرلر نك یاخشی آشاق بیروبده خلقنك بایولرینی آرزو قیلوچیی تورك یوقی؛ بولاربارسی ده بار، لکن بز نك حلقمز «توزه تو» سوزی چیقیدی آنک کشیسی مطلقا آوروپالی بولورغه تیوشی دیب بله در. موندن مقدم ده بز آوروپادن اش توزه توچیلر نی يك کوب چاقردق. آلاز بز نك

مسلمانلری آراسنده بو حاللر یوق توگل. هر مسلمان اولنده رسمی آراقی کیتیلری بولماسه ده یا شیرن ساتوچیلر هر قایوسنده باردر. اماملرمز، معلملرمز، ضیالیلرمز اگرده ملتتمز نی یاشاتورگه تله سله قولغه قول طوتوب انسانیت دشمانی و ملتتمز نی خراب ایتوچیی، انقراضغه اوستره وچی اچکی که قارشو بار کوچیمز ایله کوره شورگه تیوشلیمز.

ر باب: بز نك اجتماعی خسته لکلرمز، صاناب بتره آمازلق درجه ده کوبدر. شوشی خسته لکلر نك الك الرغسی خاتونلر تریه سی حقتنده غی چیرمزدر. بو خسته لك میقروبی بزده یاکی بر نرسه توگل. بلکه يك کوب زمانلردن یرلی اویا یاصاب کیددی و تمام اورنلاشوب یتدی. ملتلمز نك بنالری خاتونلر نی تریه قیلو نیگرینه صالوب کیددیکی حالده، بز لر اوشبو نیگر که اهمیت یرمادک. روسیه امپراتوری الوغ یتتر، خاتونلر ایچون مکتبلر حتی دارالفنونلر آچارغه لازم کوردیکی و روسیه مملکتینی بنا قیلور ایچون خاتونلر نك الوغ یاردملری بولاجینی فکرله ب آنار نك حرمتلرینی آرتدررغه چاره لر ایزله دیکی وقتده بز نك الوغ آدملمز خاتونلر نی یالکز قورچاق اورتنده غنه طوتارلر. سرایلرغه جاریله چیارلر، خاتون بولوب دنیاغه کیلودن باشقه گناهلری بولماغان آدم نسللرینی بر بر برینه دشمن قیلوب دورت دیوار آراسنه قسوب آسرازلر ایدی. دنیاغه یاشامق، تصادفی بر نرسه توگل، آنک يك کیره کلی شرطلری بار. بز مسلمانلر شول شرطلر نی رعایت قیلماقد، باشقه لردن عبرت آلمادق. خاتون، اگرده اوزی یاخشی تریه کورد آلماسه، کوچیلک، چقرش و تیرگه ش قازانندن باشی چیقماسه، آنک قوچاغنده اوسکان بالادن نیندی حکمت چیقسون؛ خاتونلر نی تریه قیلور و ملت بناسینی خاتونلر ایله برلکده قورر ایچون بز نك دینمز مانع توگل. بو خصوصده اوز قباحتلرینی شریعت که اسداد قیلوچیلر شریعتنک نادان دوستلریدر. علم تحصیل ایتو حقتنده غی شریعت امری آستینه یرلر کرگان شیکلی خاتونلرده کره لر. خاتونلر نی علمدن محروم قیلوب طوروچیلر هم شریعت هم آدم بالالرینه جنایت ایتوچیلر در. شونک ایچون یرلرمز نی اوقوتورغه، تریه قیلورغه طریشساق خاتونلرمز نی اوقوتور ایچون آندنده آرتق طریشورغه هم ده قزلر ایچون مکتبلرمز نی اقتدارسز معلم و معلمه لردن بتونله ی صافلاب آنلر اورنینه ادبلری، علم و عرفانلری، اخلاق و افتدالری اثبات ایدلگان کسه لر نی اورنلاشدررغه تیوشلی.

صباغ: هر یرده و هر ملتده مجددلر، امتیازلی باشلر، دین و علم که خدمت قیلوچیلر، اوز وقتلر نده کویبی آزمی

۲۰ میلیون، گیمانی و باشقه مملکتلرده ۱۰ میلیون بولاقه اشله نوب طورسه ده، یشمیدر. ۸۴ میلیون بولاقه ۹ مگ صوم طورادر. بولاقه، تیمر چقندن اشله نه، ماشینه آنی طوراب، باشلرینی اوجلاب شومارتا و کاغذلرگه چه نچوب توره، بتون اشینی قامله ب چیقاره در.

طرفانلر اولسکی هیوانه . طوفاندن الك دنیاده عجائب زور حیوانلر بولغان. حاضرنده آنلر نك سوبه کلری گنه تابولادر. بو کونگی فیللر، شول حیوانلر یانده ماچی بولوب غنه قالالار. «یرلین» موزه خانه سنده «ریپلودوق» اسملی بر حیوان نك سوبه ک لری بار. اوزونلغی ۱۲ و بیوکلگی ۲ یارم صاژین. حاضرنده بو حیوانلک آمریقاده ۱۷ صاژین اوزونلغنده غیسی تابلدی. لکن موندن ده زورراق حیوانلر بولغان. مثلا شرقی آفریقاده گیمانی مستملکاتنده بر حیوان سوبه کلری تابلدی. بتونسی ۵۰۰۰ بود آورلغنده در. مونی کارابلرغه طولدروب «یرلین» موزه خانه سینه ییارگانلر. ایتی، تیرسی و قانی ایسان وقتده بو حیوان آزدن ۱۵ مگ بود بولغاندر. آمریقاده تابلغان شوندی بر زور حیوان آوزنده ۲۰۰۰ تش بارلغی معلوم بولغان. بو حیوان اوله ن آشابغنه طورغان. بو زور حیوانلر نك کوبسی قوریده طورغانلر لکن صوده هم یوزگانلر.

فضولی

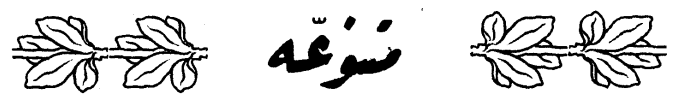
— فضولی دیوانی بارمی؟
 — صاتلوب بتدی، حاضر یا گادن باصدره مز، برر هفته صوگنده کیسه کز حاضر بولور.
 کتابچیدن اوشبو سوزنی ایشووم ایله کوگلم شادلق برله طولدی. فضولی دیوانی تکرار باصلاحق ایش! شعر عاشقلرینی نمون قیله چق بو خبردن مین ده شهر فتح ایسکان عسکر درجه سنده سویندم. لکن بو سوینج اوزاق دوام ایتمادی، کوگلمه کیلگان اوشبو فکر. یوره گمنی باندررغه باشلادی: فضولی دیوانی یا گادن باصلاحق، لکن مونی کیملر باصاچق و بو اثر نیندی یرلرده اشله نوب چیقاچق؟ ایشته بو سؤال غه یرله چک جوانبی اویلاب عذاب ایچنده قالم.

بورون زمانلردن قالغان ایسکی بر اوینک قارانغو بر پوچاغی، طوتاشدن یوته لله ب طوروچی بر قارت مثالنده اشله وچی ایسکی بر ماشینه، صودن یا گننه چیقارلغان مثالنده یووش کاغد، ابتدائی

ملکستی توزه توب طوردیلمز، بزده مملکتتمزنی آوروپالور توزه تهلر دیب آیاقرمزنی صوزوب راحت یاتدق. لکن توزه لگان مملکت قایدہ؟ کورشیلمز، دیو آدملری ایله آغه کیتدیکلری حالده آوروپالی استاذلرمنک یول باشچیلق قیلولری سایه سنده بز حتی بر قدر آرتغه کیتدک. آوروپالیلر بزنگ آقچلرمز ایله بابودیلمز. خدمتلرنده تابوشلی چیقیدیلر، اما بز بدبخت بولوب قالدق. اوز ماللرینه بازار ایرکن قالسون ایچون حتی بزگه بر تورلی هنر فلانده اوگرخادیلر (سز نفل غازلری اوکوکز، ایشانلرغه یشراق یورکز، دنیا قاجاز آنی بز قارارمز دیدیلر). حاضرنده آوروپالیلر: «احق تورک، قابلیتسز تورک» دیب بزدن کوله لر. بزگه بو کوندن باشلاب مملکتستی توزه نك لازم. مونده آرنغنده تردد قیلورغه یارامی. لکن بو اشنی آوروپادن کشی چاقروب توگل، آندی یوللر ایله ده توگل، بلکه منتظم صورنده ابتدائی مکتبلر آچوب ایر وقز بالالار. مزنی اوقوتو ایله باشلارغه کیره ک. شوندن صولک آقچده تابلور، کشی ده بولور، دینمزده قوتله نور.

وقت: (صاققاری مقاله سی) بز لرده: «خاتونلر محبوس بولورغه تیوشلی؛ چونکه ایرکن بولسه لر ایرلرینی بوزارلر» دیگان بر فکرگه بنا قیلوب ایرلر، دائم اوز طرفلرینی رعایت ایته کیلگانلر. شول فکر نك، طوغریلغی، نی درجه ده در عجبا؟! بر شهرده بولغان فحش خانلرنک فاحشه لری قرغار بولسه آلارنی هر کون زیارت ایتوچی ایرلر یوزله ب بولادر. موگا قاراغانده پرده ایچینه گنه توگل، بلکه چیتلک ایچینه یابلورغه تیوشلی کشیلر ایرلردر. خاتونلرغه قللرغه قاراغان کوز برله توگل، بلکه حیات اجتماعیه نك مهم اعضالری دیب قار اووقتی کوبدن یتدی. بو مسئله، حیاتتمز نك ائ مهم مسئله لر ننددر. شونی بو کوندن آکلاب اصلاح قیلوب چاره لرینه کر شوومز تیوشلی.

صنعی سوت. محار پروفیسورلر نندن بری اوله نندن سوت یاصاو اصولی تابقان. مونک ایچون آتی یل قدر تجربه ایله عمر اوتکارگان. موندی سوت تم و طوقلق یاغندن عادتی صغر سوتندن آیرماسز، لکن آگا کوره ایکی ألوش ارزان در. اگرده بو تجربه عمل گه قویلسه شهر خلقلری سوت ایچون صیر آصراق مشقتدن قوتولورلر.

برولرفه مالی؟ انگلترده هر کون ۵۴ میلیون، فرانسه ده

تورکچه سویله و طوغروسندنه موفق بر آدم ایدیکنده شبهه ایتازلر. فضولی، اوزننگ ملتینه وتلینه عاشق بر آدم ایدی. تورک ملتینگ یاشلری بو آدمنی اوزلرینه مقتدابه واستاذ ایتسلر یا کلتشان بولمازلر.

فضولی حقنده بولغان بو مسامره نی محمد علی افندی توفیق طرفندن «طنین» غزته سینه یازلمش اوزون بر مقاله دن چوپله ب آلوب یازدق.

فضولی احتمالکه «رابله» گه کوره خصوصاً کوبره کمالاتی روحانیلر نی هجو قیلوب یازودن عبارت بولغان «رابله» گه کوره بختسزدر، اوزی و اثرلری لازم درجه ده تیکشرملمش ودرجه سی ده تقدیر قیلنمشدرد. مونگ ایچون بز قایغره مز، تأسف ایتمز وکیمسنه مز، شولای بولسه ده بزنگ شمس الدین صوفی گه کوره فضولی حتی «رابله» درجه سندنه بختیاردرد. هر نی قدر بزوزوق اورنلرده، ایسکی ماشینه لر ایله امی حرف جیوچیلر اشله سرلرده فضولینگ «کلیات آثاری» بو کونده مطبوع بولوب تارالدی، دیوانی حتی ایکنجی مرتبه طبع ایدلور ایش. ایندی فضولی اسمی اونودلودن، خاطرلردن چیقودن تأمین قیلندی، تورکیاده نی قدر حامدلر ونی قدر حمیدلر کیسه ده فضولی همیشه اوز اورتنده طورر، اعتباردن توشماز. بزنگ شمس الدینمز ایچون موندی حالتی خیالغه کیتوروب ده بولمی. اگرده مرجانی حضرتلری یازوب قالدیرماغان بولسه ایدی بو آدمنگ اورنی توگل حتی اسمی ده قالمیه چق ایدی. «سعدی گرایتمسیدی ایراد * کیم ایلردی آتا بکی یاد؟».

ترجمه حالینی «آثار» ده درج قیلور ایچون، نی قدر وقتلر صرف ایدوب ونی قدر مکتوبلر یازوب ایزله نومونگ نتیجه سی اوله رق بعض بر اورنلردن بز قاچ اثرلری، قصیده و غزللری، قطعه و مناجاتلری جیولغان ایدی. غونه بولورلق درجه ده بعض شیلر نی کوچروب، کتاتبنگ اوزون بولوندن قورقدیغمزدن باشقه لرینی ایله رینه قایتازوب یباررگه مجبور بولدق. اورنبورغ اماملرندن عبدالرحمن اسملی بر آدم بر وقت کیلوب: «شمس - الدین صوفی بزنگ حرمتلو آدمز ایدی (استاذمز ایدی دیگان شیکلی بولادر، لکن حاضرنده آچیق بلمیم، اونوندم) بزده آنک خیلی اثرلری بار، سز کتابلر باصدره سز، شونک اثرلرینی ده باصدره سز گز یاخشی بولور ایدی» دیدی. باصدره جی تابلغانلقدن مجبور بولوب اوز کتابلر مزنی باصدره غالادقزنی، باشقه لرنگ اثرلرینی نشر قیلورغه اقتدارمز نیایدیکنی سویله ب اعتذار قیلدق. حاضرنده بو حضرت وفاتدر. مذکور اثرلر کیملر قوللارنده قالد. یغندن معلوماتمز یوق. اگرده بر همت صاحبی چیقوب شوشی

مکتبتنگ مبصرندن درس آورغه محتاج بولغان بر مصحح. ایشه بزنگ فضولیمزنگ دیوانی ایکنجی مرتبه اوله رق اوشبو روش و اوشبو حالده باصلوب جیقاچق.

ایندی فضولی نگ عصرده شی بولغان فرانسز عالمی «رابله» اثرلرینه ده بر دفعه کوز صالوب قاراگر! رابله نگ بتون کلیاتی یوزگنه توگل بلکه یوزلر ایله مرتبه باصلوب تارالوب بتدی. هر بری نظیرسز دیورلک درجه ده نفیس صورتده باصلدی. فرانسز بایلرندن بری «رابله» اثرلرینی تیکشرو ایچون حسابسز آچه صرف ایدی. الگ معتبر عالملردن عبارت بر مجلس، یلر بونچه عمر صرف قیلوب مونگ اثرلرینی تیکشردیلرده الگ صولگ اصولده یاصلمش ماشینه لر و عادت طشندنه ماهر اشچیلر طرفندن اشله نوب مطبوعات دنیاسینه چیقدی. پاریز خلقی بو واقعه نی الوغ حادثه لر حکمنده قیلوب قارشولاب آلدیلر. اما بزنگ فضولیمزنگ دیوانی یوقاروده سویله دیکمز روشده، یازونی ده یاخشیلاب تائیمی طووغان مرتبلر طرفندن اشله نه چگی معلوم. بیچاره فضولی، بختسز!...

فضولینگ شعرلرینی اوقودقلرنده ادیلر حیران قالورلر، موگا مفتون بولورلر. اگرده بر یوزندن تورکلک یوغالسه ایدی فضولی ایله حامد اثرلری تورکلکنی یا کادن ترگررگه قادرلردر. فضولی بو کونگه قدر لازم درجه ده تدتیق قیلنمادی، اثرلری ده تیکشرمادی. بو گوزلک دنیاسی بزدن کوز کورومی قدر یراق طوره مقده در.

فضولی، تل یا صاچی آدم بولدیغی اوستینه یک الوغ بر شاعر، شیدا بر عاشق، اقتدارلی منشی و پارلاق بر ناظمدر. شوشی صفتلرنگ برده برده می گنه فضولی اسمینی دیناده قالددرغه یتارلک بولورغه تیوشلی، لکن بو آدمده موندی ذکر ایدلمگان بر کمالات بار ایدی که باشقه کمالاتلرینگ برده برده مندن توگل، بلکه بتونسندنده یوقاری درجه ده در. اول ایسه ملتپور و تورکلک گه مفتون بولمی ایدی. حقیقت حالده، فضولی افراط درجه ده ملتچی ایدی، تورک تلنده اثرلر یازوب تاراتمق طوغروسندنه یاگا بر ایشک آچدی و باشقه لرغه اورنک بولدی، یک کوب تورک عالملری و تورک ادیبلری توشکان خطاغه فضولی توشمه دی، بلکه اوز تلنده کویله دی و اوز شیوه سی ایله جرلادی.

جانمی جانان اگر ایسترسه منت جاننه

جان نه درکیم آنی قربان ایتمازم جانانه

دیه موگایوب تورک تلینگ یک معالی نرسه لر نی تعبیر قیلورغه کوچی یتدیکنی اثبات ایتمشدر.

فضولینگ تورکچه سویله گان اثرلرینگ لذتلیگینی بلوچیلر،

روسية و انگلتره ، آفستريا و ايتاليا ، توركيه و بلغاربه ، يونان و صريه هم قارا تاغ حكومتلرينك و كيللري جيولوب لايجه لر توزيرلر و صوگندين قرار يروب، كاغلرگه قول قويارلر. توركيه نك يه دن عمري بارمي يوقمي؟ عمري بولسه بو عمر نك نيجه كونك ايديني شوندين صوگ آچق معلوم بولور.

عربلر نك طنچسزلقلري هميشه دوام ايتدر. بونلر سوريه و حجازني، فرات و دجله بويلرني امتيازلي ولايتلر قيلور ايچون طريشه لر. يوز يل بولدي ايندي آوروپالر توركيه ني واقلاب سوتوب كيللر و هر بر ولايتي آيردقلر نده: «بو يرلر نك توركيه ايچون فائده سي يوق ايدى و شول فائده سز يرلر ايچون عسكري ني، آخه سيني غنه ضائع قيلوب كيله در ايدى، ايندي مونه بو ولايت آنك قولندن چيقدى، موندن صوگ توركيه كوچه نور، توزه لور» ديب (جمنى، مسخره قيلوبى) سويليلر. حتى شوشى بالقان ولايتلري حقدده شوندى سوزلر سويله ندى، استانبول آنگان بولسه ايدى اول چاغنده هم شوني ايته چكلر ايدى. شوشى قيبان عربلر ده اوز ولايتلر نه امتياز آلو ايچون چيقارغان دعوا لر نده: «بز نك مقصودمز توركيه ايچون خير خواهلقدن عبارت، چونكه بز نك ولايتلر مز امتيازلي بولسه لر توركيه دولتي كوچلي بر دولت بولور» ديلر و اوشبو روش ايله توركيه ني قولنه ندرر ايچون بتون كوچلري ايله طريشه لر (؟).

۳ نجى مايده بولغان صوغشده ايتاليا عسكرينك عربلر و توركلر طرفندن مغلوب بولو خبرلري كوندن كون درست گه چيقوب بارادر.

بالقان حكومتلري آراسنده طنچسزلق حتى صوغش بولورلق درجه ده دشمانلق بولووي غزته لرده يازلسه ده خير خواهلر نك اجتهادي سببندن بو نزاعلر بر تامچي قان آغزرغه حاجت توشمي به چكي اوز اوزندن معلوم.

بلغاربه دولتي اوز قول آستنده غي مسلمانلرني عسكرك گه آلا باشلادى. گويا بو حكومت، صوغش بولا فالسه مسلمان عسكزلرني اوز دينده شلرينه (مسلمانلرغه) قارشو قوياجق توگل ايش.

محررى: رضاءالدين بن فخرالدين
ناشرى: محمد شاکر و محمد ذاکر راميفلر.

صوفى نك كليات آثاريني جيوب باصدرسه تقدير قيتورلوق خدمت ايتكان بولور، مادى فائده كورماسه ده معنوى فائده كورر ايدى. شمس الدين صوفى، بغداد فضوليسى بولماسه ده اورال ؤولغه بويلر نك، الك درستى ده بز نك فضوليمز ايديكنده شهبه يوق. معلملر مزن عبد الرحمن سعدى، بعض شعرلري ايله استشهاد قيلورنده و جمال الدين وليدى ده مرجانيلرني سويله گان يرده موندن هم ير قدر بحث قيلورنده اصابت ايتمشلر و قدر دانلق قيلمشلردر. انسانلر نك درجه لرني اولچي بلمك، بانقر وتلق كورمى طورغان بايلقدر.

حوادث

بالقان دولتلرينك و كيللري ايله توركيه و كيللري لوندون شهر نده ماى نك ۱۷ نجى كوني كوندز ساعت ۱۲ ده صلح يازووينه قول قويديلر و اوشبو سببندن بالقان صوغشى رسمى روشده توقتالدى. اوشبو «لوندون معاهده سي» توركيه دولتي ايچون ؤولم كوني حساب ايدلور گه لايقدر. بيشيوز يللر قدر وقتلر خواجه بولوب، حكومت سوروب كيلدكلر ندى صوگ دنيا نك جنت كبي يرلر ندى و الك فائده لي مملكتلر ندى توركيه حكومتى خوار و حقير صورته چيقوب كيتدى، بالقانده بولغان يرلي مسلمانلر كيچه گي كونده گي تبعه لر نك مرحمتلر نه امانت بولوب قالديلر. بالقان صلحي امضا قينغان ساعتدن اعتبارا آوروپاده اسلام حكومتى منقرض بولدى. بو كونگي توركيه، ايران و افغان حكومتلري قيبلىدن آسيا دولتلر ندى بر دولت بولوب قالدى. توركيه نك آسياده بولغان يرلي بيك كيگ بولديني اوستينه منبت، خزينه لر گه بايدر. اگرده فعال بر ملت بولسه شوشى يرده ياكى بر غسه دولتي توزي آلماسه ده ياكى بر ياپونيا توزي آلور ايدى. لکن موندى الوغ اشلرني بو كونگي مسلمانلر ندى بو كونگي توركلردن كوتار گه اورن يوق. هر نه ايسه «لوندون» ده بولغان صلح مجلسى اوزينك خدمتيني تمام ايتدى، ايندي حاضر نده «پاريژ» ده بولغان «ماليه كاميسييه سي» توركيه اشلري برله مشغولدر. بو مجلسده گيرمانيا و فرانسيه،

«شورا» اورنبورغده اونه بشمه كونه بر هفناه ادبي، فني و سياسي مجموعه در.

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНИЕ: НА 2-Й СТРАНИЦЪ СБЛОЖКИ
30 КОП., НА 3 И 4 СТР.—20 К. ЗА СТОКУ ПЕТИТА.
Адресь: г. Оренбургъ, редакция журн. „ШУРО“.

آبونه بدلى: سنه لك ۵، آلتى آيلق ۲ روبله ۶۰ تين.
وقت: برلن برگه آلوچيلرغه:
سنه لك ۹، آلتى آيلق ۴ روبله ۶۰ تيندر.

۵۱) کورنگان تاغ یراق ایلاس . ۵۲) سو باشدن لایمی دی .
 ۵۳) ساقلقده خورلق یوق . ۵۴) سوزلی گهندن ، سوزلی میگن
 یاقشیراق ، سوزلهب ایدم تگدی باشیمغه چوماق . ن . غ .

تابشماققر:

۱۵

۹ عدد شرپی آلکژده اوستال اوستینه تزوب قویغاچ اوج
 یاروم دوژینه یعنی قرق ایکی بولسون . لکن شریلرنی صندردغه
 یارامی . نصرالله عبد القیوم .

۱۶

هر کشیده بار بر ایبدش اوزندن قالمی ، نه قدر یورسده
 آرهی ، آشامی ایچی هم صوراب آلی ، کیومینی بر وقتده
 صالحی . بدرالدین الامینی . (بلهی) .

۱۷

۸ بتون و ۴ عدد یارتی شریدن ایچی طشلی ایکی مربع
 یاصا کر ، لکن ایچی مربعنک بعض اورنلری غنه بولسده طش
 مربعنک هر طرفینه تیوب طورسون . محمد قیوموف . (اوق) .

۱۸

اون توقزدن توقز یوز اون توقزنی آلوب تاشلا کژده قالغانی
 یوزده بر بولسون .

فتح الدین ابراهیموف .

«قوستانی» ده غرادسکوی اشقولا شاگردی .

تابشماققرنک جوابلری:

۱۳ نجی تابشماق جوابی: محبوس اوز بولمه سینه ایکی مرتبه
 کردهدر . شوندن صولت ۶۳ بولمه گه بزرگنه مرتبه گروب ایشکدن
 چیقوب کتیه آادر .

درست جواب پروچیلر: عبد الحمید المسلمی (حسینی) .
 محمدیار جانکین (پروفسکی) . عبد الخالق اورازین (دهولهکن) .
 صفا شفیف (پترباول) . ماه انور رحمانقولوا (طرویسکی) .
 عین الحیات ایلکینوا (اورنورغ) . ماه ساره (کوکماره استانسهنده) .
 کاشف بن ظریف قورماشوف ایله احسن شیخ قورماشی (میتزده) .
 یوزکئی ته کرمن) . خورشید بانو بنت شاکر (نیکولسکی) . عبد الله
 فیض اللین (نامعلوم) . مسروره عزیزوا (پروفسکی) . محمد کریم
 ابوبکروف (پروفسکی) .

ضعيفلك دن

بو کونده بولغان دولردن بو آغروغه طبیبلر طرفدن نقدیر ایتلوف کیلگان ،
 نیر والرینی نقونه نورغان دوا شکسز مویراسیتن آلیکساندر

МУЙРАЦИТИНЪ - АЛЕКСАНДЕРЪ

نیروی آغروبو کونه طب عامک ابلک حقالانغان مرکزیدرلر . بیکره کترفتسز ضعیفله نو
 یا که ابرلرنک حالسزله نوی بیک زورفتجلی نرسه در مونی البنه اونار ثلی دیبورگه یارامی
 وقتسز حالسزله نک سببی کویبره ک فکر صرف ایتلودن . آرتق ارغانلقدن
 یا که آرتق استعمال ایتلودن و باشقه شوگا اوخشانلاردن کیله هم بتور اعضارغه
 بیک یمان تاثیر ایتوب اش اونماو ، خاطر سزک قاترانو ، قورقافلن ، آچولانو بولار
 بارده شوله وقتسز حالسزله نودن کیله لر شوگا کوره بوندای وقت لرده برده توقسز
 طبیبغه اععت ایتهرگه تیوش چونکه آنک قولنده ، مذکور آغروغه مجرب بولغان
 مویراسیتن آلیکساندر یاردر .

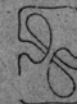
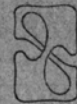
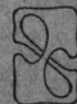
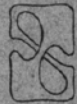
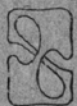
رساله لرینی او وکتر استه گانلرگه توقسز بوتلای بیه لرده .

مویراسیتن آلیکساندر هر بر زور آلیکسارده بولا .

Контора Химическихъ Препаратовъ С.Петербургъ. Малая Конюшная 10.
 شوگا دف لازم که هیچ فؤدهسز تورلی مویراسیتن آلیکساندرگه اوخشانغانی
 یاصاب صانا باشلادیلر

بولار هیچ کم طرفندن قدیر ایتولگان توکل ، بلکه انسانغه ضررلی بولوت
 بولماوی نیکسزله گان د .

شوگا کوره محترم استعمال ایتوچیلر آنغانده ، بزرگ مویراسیتن آلیکساندر
 مارکمنه قاراسونلر ، ساتقنی آلماسونلر ایدی .

Ш У Р О

№ 11.

ЮНЬ 1 = 1913 ГОДА

اوارهرد:

تورک یوردی و عبدالله توقایف

استانبولده اون بئش کونده بر مرتبه چیغا طورغان «تورک یوردی» سویوکلی شاعرمز «عبدالله توقایف» مرحومنگ روخنه اتخاف ایتمک و ۴۸ بیت زورلقنده چیغان اون آلتینچی نومیری اداره مزگه کیلدی. «یورد» نك بو نومیرنده تورکر نك یاش ادیبلرندن کورپریلی زاده محمد قواد بکک «عبدالله توقایف» مرحومنك حیات و اثرلری طوعروسنده بیک اوزون بر مطالعهسی و قریم تاتارچهسی شیوهسنده «توقایف» مرحومغه بر مرتبه بار. شاعر لرمزدن سعید سونچلهه نكده تورک دنیاسینه خطاب ایتمک بیک قرق بر شعری ده تورک یوردی نك ادبیات قسمنی طولدزادر. بونلردن آری مشهور محررلردن احمد آغایف نك «تورک مدینتی تاریخی» دیگان مقالهسی ودها بللی یازوچیلر نك مقاله لرینی هر کیم گه اوقورغه تیوشدر. «تورک یوردی» بو نومیرنده اوقو-چیلرینه توقایف مرحومنك گوزل کاغده توشورلگان تصویرینی ده هدیه ایتهدر. روسیه ایچون ییللغی ۳ صوم ۵۰ تین، یارم ییللغی ۲ صومدر. مراجعت ایچون آدریس: استانبولده نوز عثمانیهده ۴۰ نومرولی «تورک یوردی» اداره خانهسی در.

اسحاق لپن اقدی گه: جلال اقدی حقنده غی مکتوبک

تابشرلدی، رحمت!

۵۵ مختوم قلی حقنده غی مقاله آلداغی عدددن اعتبارا درج قینه باشلار.

۵۵ «عالم اسلامده اقراض دوری و آنک سبیلری» اسملی مقاله باصلاحقدر.

۵۵ «معلم اقدیلر دقتینه» اسمنده درس کتابلرینی انتقاد قیلوب بیک اوزون یازلغان مقاله نی شون حالنجه مجموعه گه سیدررغه ممکن کورلمادی.

۵۵ «شورا» ده مشهور آدملر باینه یازلاچق آدملر نی وفات بولغانلر آراسندن صایا لرغه تیوشلی ایدی. اوتکان عددده شوشی سوز آچق ایتولی قالغان ایکان.

درستهو:

۱۰. نچی عدد طشی ۳ نچی بیت ۱ نچی باغانا ۳ نچی یولده «۳ نچی ۴ نچی ۵ نچی حرفلر یومش صوراو» دیگان جمله نی: «۳ نچی ۴ نچی ۵ نچی حرفلر گنه بر موسم اسمی بولوب، شونلر آراسندن ۴ نچی حرف توشرلسه یومش صوراو» دیب اوقورغه تیوشلی.

۳، ۳ نچی بیت ۱ نچی باغانا ۲۱ نچی یولده: «آرسطو محمد عبد» دیگان جمله نك درستی: «آرسطو اثری بولوب محمد عبد» در.

